



tájkarakter  
a természet arcai



MAGYARORSZÁG  
KORMÁNYA

Európai Unió  
Európai Regionális  
Fejlesztési Alap



BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020



# Kistáj szintű tájkarakter-típusok és tájkarakter-területek azonosítása, lehatárolása és leírása, valamint a tájkarakter-területek védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatai



## III. kötet Tápió mintaterület



sokszínű zöld  
a természetem

Agrárminisztérium,  
Budapest, 2021.

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001



KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU biológiai sokféleség stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok

*Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása  
(TÁJKARAKTER) fejlesztési elem  
szakmai dokumentációja*

## **KONZORCIUMVEZETŐ**

**AGRÁRMINISZTERIUM**

---

## **KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZET**

**Ormos Imre Alapítvány (OIA)**

---

## **A DOKUMENTUM SZERZŐI**

---

Dr. Boromiszta Zsombor	tájépítész, OIA, mintaterületi témavezető
Erdei Tímea	tájépítész, OIA
Filepné dr. Kovács Krisztina	tájépítész, OIA
Dr. Jombach Sándor	tájépítész, OIA
Keszthelyi Ákos	tájépítész, OIA
Dr. Kollányi László	tájépítész, OIA
Máté Klaudia	tájépítész, OIA
Dr. Valánszki István	tájépítész, OIA

## **A MÓDSZERTANI MUNKÁT SEGÍTŐ SZAKÉRTŐK (LECHNER NONPROFIT KFT. – LTK)**

---

Csőszi Mónika	tájépítész
Göncz Annamária	tájépítész
Kiss Dániel	geográfus
Dr. Konkoly-Gyuró Éva	tájépítész
Dr. Lehoczki Róbert	térinformatikai szakértő
Pataki Róbert	térinformatikai szakértő
Dr. Petrik Ottó	térinformatikai szakértő
Körmendi Katalin	tájépítész
Sain Mátyás	tájépítész
Schneller Krisztián	környezetgazd. agrármérnök, térinformatikai szakmérnök
Teleki Mónika	tájépítész
Vaszócsik Vilja	tájépítész

---

## **A MEGALAPOZÓ TEREPI VIZSGÁLATOKBAN KÖZREMŰKÖDŐ SZAKÉRTŐK**

---

Dr. Földi Zsófia	tájépítész
Gergely Attila	biológus
Hubayné Dr. Horváth Nóra	tájépítész
Dr. Illyés Zsuzsanna	tájépítész
Módosné Bugyi Ildikó	tájépítész
Nádasy László	tájépítész
Sándor Gábor	geográfus
Molnárné Albicz Kinga	környezetgazdálkodási agrármérnök

## **A PROJEKT TÁJKARAKTER FEJLESZTÉSI ELEMÉNEK MEGVALÓSÍTÁSÁBAN AZ AGRÁRMINISZTERIUM KÉPVISELETÉBEN RÉSZT VETTEK**

---

Kincses Krisztina  
Pádárné Dr. Török Éva  
Óhegyi Erzsébet  
Tar Gyula

Jelen szakmai dokumentum projekt dokumentációs és szakmai tájékoztatási céllal készült, a további tudományos igényű publikálás jövőbeni szándékával. A projekt konzorciumvezetője, mint kiadó és a szerzők fenntartják maguknak a jogot, hogy a dokumentum felhasználásával tudományos publikációkat jelentessenek meg.

A projekt szakmai dokumentációjának részeként a Kistáj szintű tájkarakter-típusok és tájkarakter-területek azonosítása, lehatárolása és leírása, valamint a tájkarakter-területek védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok című dokumentum valamennyi kötete együttvéve az alábbi módon hivatkozható: Agrárminisztérium 2021: Kistáj szintű tájkarakter-típusok és tájkarakter területek azonosítása, lehatárolása és leírása, valamint a tájkarakter területek védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatok. (KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú projekt). Budapest.

Felelősségvállalási nyilatkozat: A konzorciumvezető és a közreműködő további szervezetek semmilyen felelősséget nem vállalnak azoknak a publikációknak a tartalmával kapcsolatban, melyek felhasználják jelen dokumentum szövegét, vagy ábráit.

A KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001 “A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” projekt az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), valamint a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program és a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program támogatásával valósult meg.

A Kistáj szintű tájkarakter-típusok és tájkarakter-területek azonosítása, lehatárolása és leírása, valamint a tájkarakter-területek védelmi, kezelési és fejlesztési javaslatai című dokumentum valamennyi kötete együttvéve megfeleltethető a projekt „A helyi tájkarakter-területek lehatárolásának, védelmi, kezelési és fejlesztési irányelveinek kidolgozásának módszertani útmutatója” műszaki-szakmai eredményének.

#### Kapcsolat

Levelezési cím: 1052 Budapest, Apáczai Csere János u. 9.

E-mail: [tajkarakter@termeszetem.hu](mailto:tajkarakter@termeszetem.hu)

Weboldal: [www.termeszetem.hu](http://www.termeszetem.hu)





# Tartalomjegyzék

Ábrajegyzék .....	6
Táblázatjegyzék .....	9
1. Bevezetés, célkitűzés .....	1
1.1. Kutatási előzmények .....	1
1.2. A tájkarakter fogalma .....	1
1.3. A mintaterületi kutatás célja .....	2
2. A mintaterületi kutatás módszerei és eszközei .....	3
2.1. Általános tájvizsgálat, helyzetfeltárás módszerei .....	4
2.2. Tájértörténeti adalékok áttekintésének módszerei .....	6
2.3. Terepi felmérés módszerei .....	7
2.4. Helyiek bevonásának módszerei .....	12
2.4.1. Online kérdőív .....	12
2.4.2. Workshopok .....	16
2.5. Helyi tájkarakter-egységek azonosításának, javaslatkötésének módszerei .....	21
3. Tápió mintaterület .....	29
3.1. Helyzetfeltárás .....	29
3.1.1. Lehatárolás, pozicionálás .....	29
3.1.2. Nagytérségi, regionális kapcsolatok .....	30
3.1.3. Természeti adottságok feltárás .....	31
3.1.4. Társadalmi adottságok .....	38
3.1.5. Gazdasági adottságok .....	41
3.1.6. Felszínborítás, területhasználat .....	42
3.1.7. Műszaki infrastruktúra hálózatok .....	47
3.1.8. Térséget érintő területi tervek, koncepciók, települési dokumentumok fejlesztési elképzelései .....	49
3.2. Történeti tájkarakter-elemzés .....	52
3.2.1. Tájhasználat, tájfunkciók változásának elemzése .....	52
3.2.2. Tájkarakter változás bemutatás .....	61
3.2.3. Fejlődési tendenciák (intenzifikáció, extenzifikáció, felhagyás) .....	67
3.2.4. Összegzés és következtetések levonása .....	72
3.3. Helyi szintű tájkarakter-egységek azonosítása .....	73
3.3.1. Az országos tájkarakter lehatárolás eredményei mintaterületekre vetítve .....	73
3.3.2. A Tápió-vidék mintaterület tájkarakter területei .....	75
3.3.3. Helyi tájkarakter típusok lehatárolása a terepi felmérés eredményei alapján .....	77
3.3.4. Helyi szintű tájkarakter-egységek összegzése .....	99
3.3.5. Konklúzió, eredmények .....	100
3.4. Helyi szintű tájkarakter-egységek kezelésére, védelmére, fejlesztésére vonatkozó javaslatok, minőségi célkitűzések a Tápió-vidéken .....	101
3.4.1. A Tápió-vidék mintaterület tájkarakter területeire vonatkozó minőségi célkitűzések és javaslatok .....	101
3.4.2. A Tápió-vidék mintaterület helyi tájkarakter típusokaira vonatkozó minőségi célkitűzések és javaslatok .....	105
4. Összefoglalás .....	125

## Ábrajegyzék

1. ábra Archív és mai képpárok felhasználásának módszere a karakterváltozás szemléltetésére. Tata város főterének átalakulását szemlélteti, hogy az egykori csupasz tér hogyan változott egyegy multifunkcionális városi zöld köztérré (1959-es fotó forrása: fortepan.hu, 2020-as fénykép forrása: Jombach Sándor).....	7
2. ábra A terepi felmérés jegyzőkönyveinek, terepi és drón-felvételeinek dokumentálása .....	8
3. ábra A Tápió-vidék mintaterület terepi felmérési pontjai (alaptérkép forrása: NÖSZTÉP alaptérkép, szerkesztés: Ormos Imre Alapítvány) .....	9
4. ábra A Gerecse mintaterület terepi felmérési pontjai (alaptérkép forrása: NÖSZTÉP alaptérkép, szerkesztés: Ormos Imre Alapítvány) .....	9
5. ábra Szakértői terepi felmérés és egyeztetés a jegyzőkönyvezés módszeréről és dokumentációjáról a Tápió mintaterületen (forrás: Jombach Sándor) .....	10
6. ábra Panorámakép a Fényes-forrás tanösvényen (forrás: Jombach Sándor).....	10
7. ábra A táj karakteradó elemeit kiemelő fényképfeldolgozás eredménye a tatai Kálvária dombon meghatározott nézőpont esetében (forrás: Jombach Sándor) .....	11
8. ábra Terepi helyszínelés útvonalainak térképes dokumentálása OSM GPS-tracker applikációjával, és körpanorámás képrögzítés halszemoptikás kamerával a Gerecse mintaterületen. (alaptérkép forrása: Openstreetmap.hu, forrás: Jombach Sándor) .....	11
9. ábra Tápió-vidék online kérdőívben választható tájegységei (alaptérkép forrása: Google Earth Satellite, szerkesztés: Ormos Imre Alapítvány) .....	12
10. ábra A kérdőív nyitó-oldalán szereplő tájegység-választó kezdőképek (forrás: Jombach Sándor)14	
11. ábra Kérdésminták a Gerecsei kismedencék kérdőívből, meghatározó elemek, értékek, változások problémák témakörben. (forrás: Ormos Imre Alapítvány, Google Forms).....	15
12. ábra Tápió-vidék mintaterület 1. workshop (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	17
13. ábra Tápió-vidék mintaterület 2. workshop (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	18
14. ábra Tápió-vidék mintaterület 3. workshop (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	19
15. ábra Gerecsei mintaterület workshopok (forrás: Ormos Imre Alapítvány).....	20
69. ábra A Tápió-vidék mintaterület lehatárolása (forrás: OpenStreetMap alaptérkép alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	29
70. ábra A Tápió-vidék mintaterület elhelyezkedése a Budapest Funkcionális Városi Térségen belül (forrás: KSH alaptérkép alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	31
71. ábra A Tápió vidék mintaterület domborzata és vízrajza (forrás: Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018 alaptérképe alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés).....	32
72. ábra A Tápió-mente genetikai talajtérképe (forrás: Stefanovits, 1956 alaptérkép alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	34
73. ábra Országos jelentőségű védett területek a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és TIR adatbázis alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	35
74. ábra Nemzetközi jelentőségű védett területek a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és TIR adatbázis alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés).....	37
75. ábra Országos ökológiai hálózat a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés).....	38
76. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek népességszáma (forrás: KSH, 2018) .....	38
77. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek népesség-változási tendenciája 1784-2011 között (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	39
78. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek öregedési mutatója (KSH, 2018) .....	39
79. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek belföldi állandó elvándorlási és odavándorlási számai 2015-ben (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	40
80. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek munkanélküliségi és cigány kisebbségi adatai (forrás: KSH, 2011 és 2018) .....	40

81. ábra A Tápió-vidék mintaterület településein a regisztrált vállalkozások száma (forrás: KSH, 2019)	41
82. ábra A Tápió-vidék mintaterület településein a regisztrált vállalkozások száma vállalkozások száma a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban (forrás: KSH, 2019)	41
83. ábra A Tápió-vidék mintaterület településein az őstermelők száma 2015-ben (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	42
84. ábra A Tápió-vidék mintaterület településein a mezőgazdasági kistermelésből származó átlagos jövedelem 2014-ben, Ft (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	42
85. ábra Felszínborítás 2018 CORINE adatbázis alapján	43
86. ábra A Tápió-vidék mintaterület térségi területfelhasználási kategóriái (forrás: OTrT (2019) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	44
87. ábra A Tápió-vidék mintaterület országos övezetei (forrás: OTrT (2019) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	44
88. ábra A Tápió-vidék mintaterület megyei területfelhasználási kategóriái (forrás: Pest Megye Területrendezési Terve (2012) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	45
89. ábra A Tápió-vidék mintaterület megyei övezetei 'A': kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek, kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek, erdőtelepítésre alkalmas területek (Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	46
90. ábra A Tápió-vidék mintaterület megyei övezetei 'B': országos jelentőségű tájképvédelmi terület, térségi jelentőségű tájképvédelmi terület, kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület, rendszeresen belvízjárta terület (forrás: OTrT (2019) és Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	46
91. ábra A Tápió-vidék mintaterület közötti és kerékpáros közlekedési infrastruktúrája: az országos és térségi kerékpárútvonalakat a pontozott vonalak jelzik	48
92. ábra A Tápió-vidék mintaterület energetikai infrastruktúrája: lilával jelölve a 400 kV-os átviteli hálózati távvezeték elem, valamint barna szaggatott vonallal a térségi szénhidrogén szállítóvezeték (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	49
93. ábra Települések állatállományának változása (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya)	53
94. ábra Tájhasználat változása (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ és CORINE alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	55
95. ábra Tájhasználatok arányának változása (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ és CORINE adatbázis alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	56
96. ábra 1985-ben készült műholdfelvétel (forrás: Google Earth)	58
97. ábra 2012-ben készült műholdfelvétel (forrás: Google Earth)	58
98. ábra Gomba Felsőfarkasd, a Monori Állami Gazdaság üzemegysége (1970, forrás: fortepan.hu)	59
99. ábra A Farnos melletti területek átalakulása (jelenleg - 2019., forrás: Google Earth)	60
100. ábra Víztorozók Úri és Gomba területén (jelenleg – forrás: OpenStreetMap)	61
101. ábra Gombai-patak menti fűzfás terület (forrás: Ormos Imre Alapítvány)	61
102. ábra Stabil tájhasználatok a Tápió-vidéken (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	62
103. ábra Újonnan átalakult területek (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)	63
104. ábra Belterületek változása az I. katonai felmérésen (bal) és jelenleg (jobb) (forrás: Ormos Imre Alapítvány)	63
105. ábra Szántóterületek Tápiószentmárton területén (forrás: Ormos Imre Alapítvány)	64
106. ábra Táj nyitottságának változása (forrás: Ormos Imre Alapítvány)	65
107. ábra Úri halastó napjainkban (forrás: Ormos Imre Alapítvány)	65
108. ábra Úri halastó (1969, forrás: fortepan.hu)	66
109. ábra Bényei dinnyeföld, a háttérben erdősávval és fasorral (1968, forrás: fortepan.hu)	66
110. ábra Erdőterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)	67

111. ábra Gyepsterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	68
112. ábra A Tápiószentmárton melletti gyepes területek változásai: 1783 (bal fent), 1861 (jobb fent), 1941 (bal lent), Google Earth jelenleg (jobb lent) .....	68
113. ábra Mocsár/vízfelületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány) ....	69
114. ábra A Farnos melletti vizenyős-mocsaras területek változásai: 1783 (bal fent), 1861 (jobb fent), 1941 (bal lent), Google Earth jelenleg (jobb lent) .....	69
115. ábra Gyümölcs/kert/szőlőterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	70
116. ábra Az Alsó- és Felső-Tápió közötti terület, Tápióbicskétől északra: 1783 (bal fent), 1861 (jobb fent), 1941 (bal lent), Google Earth jelenleg (jobb lent) .....	70
117. ábra Szántóterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	71
118. ábra Települési területek/tanyák változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	71
119. ábra Országos tájkarakter típusok a Tápió-vidék mintaterületen .....	74
120. ábra Tápió-vidék mintaterület két fő tájegysége és domborzati metszete (forrás: NÖSZTÉP és Google Earth alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés) .....	75
121. ábra Káva változatos domborzati adottságai .....	76
122. ábra Síksági gyepes területek Farnos területén .....	77
123. ábra Helyi szintű tájkarakter típusok a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	100
124. ábra Úri horgásztó.....	101
125. ábra Síksági szántóterületek Tápiószentmárton területén.....	104

## Táblázatjegyzék

1. Táblázat A kutatási módszerek és a felhasznált eszközök összefüggése .....	3
2. Táblázat A helyi szintű tájkarakter területek kialakításának lépései az országos szintű kutatási eredményekből levezetve .....	22
3. Táblázat Az országos és a helyi (kistáj) szintű lehatárolás minimális területnagyságainak összevetése .....	23
4. táblázat A helyi szintű tájkarakter típusok kialakításának lépései az országos szintű kutatási eredményekből levezetve .....	24
5. táblázat A tájkarakter-típus azonosítása és lehatárolása – módszertani minta 1.....	25
6. táblázat A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése – módszertani minta 2.....	28
12. Táblázat Tájkarakter-típusok kiterjedése és aránya Tápió mintaterületen (forrás: Ormos Imre Alapítvány) .....	74
13. Táblázat helyi szintű tájkarakter-egységek kiterjedése Tápió-vidék mintaterületen.....	99



# 1. Bevezetés, célkitűzés

## 1.1. Kutatási előzmények

A Földművelésügyi Minisztérium (ma Agrárminisztérium) vezetésével 2016-ban átfogó országos kutatási projekt indult „Közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” címmel. A kutatási projekt négy fejlesztési elemből áll:

- Nemzeti ökoszisztémaszolgáltatás-térképezés és -értékelés (NÖSZTÉP)
- A közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek megőrzését szolgáló tudásbázis fejlesztése (NATURA),
- A tájkarakter-alapú tájtipizálási rendszer hazai megalapozását szolgáló módszertani kutatás és tervezés-módszertani fejlesztés (TÁJKARAKTER)
- A hazai zöldinfrastruktúra megőrzését és fejlesztését megalapozó stratégiai keretek meghatározása (ZÖLDINFRASTRUKTÚRA).

A kedvezményezett Agrárminisztérium 2020-ban a megvalósítási szakasz teljesítése érdekében JKPF/181/2020 számon szerződést kötött az Ormos Imre Alapítvánnyal egyes kutatási feladatok megvalósítására.

## 1.2. A tájkarakter fogalma

A tájkarakter témájával több száz szakirodalmi kiadvány foglalkozik, de csak töredékük definiálja magát a fogalmat. A fogalmak többsége egységes annak vonatkozásában, hogy a tájkarakter bizonyos tájelemek vagy azok együttese által kialakuló, érzékelhető sajátos jelleg. A leginkább hivatkozott, Európában egyre elfogadottabb és terjedő, fogalom<sup>1</sup> szerint „a tájkarakter a tájelemek megkülönböztethető, felismerhető mintázata, ami az egyik tájat megkülönbözteti a másiktól, nem pedig jobb vagy rosszabb minősítéssel fémjelzi azokat”<sup>2</sup>.

A Swanwick féle megfogalmazás összhangban áll az Európai Táj Egyezmény szellemével. A tájakat elemei szerint nem pusztán jóként vagy rosszként azonosítja. Nem hasznosíthatóként vagy haszontalanként, művelhetőként vagy művelhetetlenként kívánja azokat besorolni. Az egyezmény annak megfelelően javasolja minősíteni a tájakat, hogy az érintettek és érintettek milyen jelentőséget és értéket tulajdonítanak nekik<sup>3</sup>. Ebben az értelmezésben a táj rendezése is természetesen az értékek figyelembevételével kell történjen. A tájkarakter definícióban szereplő megkülönböztetés célja az egyezmény szellemét figyelembe véve egyértelmű. Az adott fejlődési stádiumban lévő, meghatározható karakterrel rendelkező táj számára, az érintettek érdekeinek és értékrendjének megfelelő specifikált kezelést kell biztosítani.

A táj alakítását és ezáltal esetenként a táj jellegének, karakterének formálását sokan sokféleképpen végezzük, akár tudatosan akár tudattalanul. Tudatosan tervezzük, szabályozzuk, alakítjuk például terveink, jogszabályaink készítésével, oktatási, nevelési munkánkkal vagy éppen környezetalkító tevékenységünk által. Tudattalanul formáljuk mindennapi cselekedeteink során például élelmiszerfogyasztási, vásárlási szokásainkon és döntéseinken keresztül, vagy akár szabadidős és sportolási tevékenységeink eredményeként. Általános, hogy még a tudatos tervezésnek is vannak előre nem látható, nem várt tájalakító hatásai, következményei.

A tájkarakter-elemzés egyike azon kezelési lehetőségeknek, melyekkel tudatosan, a táj sajátosságait és az érintettek érdekeit figyelembe véve alakíthatjuk tájainkat. A tervező kezében a tájjalleg kezelését befolyásoló eszköznek is tekinthető. Módszertanát az európai szakirodalomban és az elterjedt nemzetközi gyakorlatban is egyre inkább a Carys Swanwick által az évezred elején kiadott tájkarakter-elemzési útmutató mintája határozza meg.

<sup>1</sup> „A distinct recognisable pattern of elements in the landscape that makes one landscape different from another, rather than better or worse.” (SWANWICK 2002, 8)

<sup>2</sup> Swanwick, Carys (2002): Landscape Character Assessment Guidance for England and Scotland. The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage

<sup>3</sup> Council of Europe (2000): European Landscape Convention. ETS No. 176, Florence

### 1.3. A mintaterületi kutatás célja

A tájkarakter az a sajátos arculat, ami a tájakat megkülönböztethetővé, jellegzetessé teszi, amelyben tükröződik a biológiai és a kulturális sokféleség is. A hazai tájkarakter-elemzés mellett, hogy eleget tesz az Európai Táj Egyezményben, valamint a biológiai sokféleség megőrzéséről szóló hazai stratégiában szereplő kötelezettségeknek, segíti a hazai szabályozási rendszerben általánosan alkalmazott tájjelleg-védelem szakmai megalapozását.

A kutatás keretében az országos tájkarakter elemzés mellett az Ormos Imre Alapítvány kettő – a közreműködő kutatók által kiválasztott – mintaterületen helyi szintű vizsgálatokat is végzett, amelyek során hazánkban elsőként kerültek meghatározásra és leírásra helyi tájkarakter-egységeket a helyi közösségek bevonásával. A helyi szintű kutatások két kiválasztott mintaterülete a Gerecse és a Tápió-vidék.

A mintaterületi kutatás általános célja a helyi tájidentitás növelése, valamint a hatósági és tervezési munka során is alkalmazható módszertan és útmutató kidolgozása a tájak védelme, kezelése és tervezése érdekében. A kutatás eredményeként jelentős mértékben bővül a tájról szerzett tudás és adatbázis. A kutatás konkrét célja, hogy létrejöjjen a mintaterületek tájkarakter-egységeinek adatbázisa, amely segíti a tájak állapotának, és változási folyamatainak, értékeinek és veszélyeztető tényezőinek azonosítását.

**A mintaterületi kutatás konkrét célja a Gerecse és a Tápió-vidék tájegységek helyi szintű tájkarakter-egységeinek azonosítása és lehatárolása, továbbá ezek védelmére, kezelésére és fejlesztésére vonatkozó módszertan kidolgozása.**

Első lépésben leírásra kerültek azok a mintaterületi tájkarakter-felmérési és -meghatározási módszerek melyek részét képezhetik a javasolható módszertannak (2. fejezet). Ezt követően bemutatásra kerültek a két mintaterület táji sajátosságai helyzetfeltárás és tájtörténeti adalékok a karakter-elemzéshez (3.1.-3.2. fejezet a Gerecse és 4.1-4.2. fejezet a Tápió-vidék mintaterületen.). A következő lépésben megtörténik a helyi szintű tájkarakter-egységek beazonosítása, megnevezése, leírása, térképezése, kulcsjellemzőinek felsorolása és illusztrálása (3.3. fejezet a Gerecse és 4.3. fejezet a Tápió-vidék mintaterületen) Ezt követően az értékek feltárása, változások beazonosítása, problémák és veszélyeztető tényezők meghatározása után a meghatározásra kerültek a tájra vonatkozó minőségi célkitűzések és a javaslatok (3.4. és 4.4. fejezet).

A fenti célkitűzésben megfogalmazott feladatot a következő lépésekben kerültek dokumentálásra:

- A mintaterületi kutatás tájkarakter-elemzést megalapozó módszerei (2. fejezet)
- Általános tájvizsgálat, helyzetfeltárás - Gerecse (3.1. fejezet)
- Tájtörténeti adalékok a tájkarakter-elemzéshez - Gerecse (3.2. fejezet)
- Helyi szintű tájkarakter-egységek azonosítása - Gerecse (3.3. fejezet)
- Helyi szintű tájkarakter-egységekre vonatkozó javaslatok – Gerecse (3.4. fejezet)
- Általános tájvizsgálat, helyzetfeltárás - Tápió-vidék (4.1. fejezet)
- Tájtörténeti adalékok a tájkarakter-elemzéshez - Tápió-vidék (4.2. fejezet)
- Helyi szintű tájkarakter-egységek azonosítása - Tápió-vidék (4.3. fejezet)
- Helyi szintű tájkarakter-egységekre vonatkozó javaslatok – Tápió-vidék (4.4. fejezet)

A kutatás eredményeként várhatóan az Európai Táj Egyezményben is definiált „táj minőségére vonatkozó célkitűzések” megfogalmazásához is hozzájárulhatunk. Ezáltal a kutatás folytatásával tájkarakter-egységekre vonatkozó javaslatok megfogalmazására is sort keríthetünk, mely hozzájárulhat a tájkarakter-rendszer alkalmazási módjainak meghatározására irányuló döntéstámogatási javaslatokhoz.

## 2. A mintaterületi kutatás módszerei és eszközei

A helyi tájkarakter-területek azonosítása és lehatárolása egy többlépcsős folyamat, amely során számos kutatási lépés és adatgyűjtési eszköz került alkalmazásra. A jelen fejezetben bemutatott módszertan alapjai a tájkarakter mintaterületi kutatásához kapcsolódó munkacsoport üléseken kerültek meghatározásra. A kutatás legfontosabb módszerei mindkét mintaterületen (Gerecse, Tápióvidék) a következők voltak:

1. **Általános tájvizsgálat, helyzetfeltárás módszerei**
2. **Tájtörténeti adalékok áttekintésének módszerei**
3. **Terepi felmérés módszerei**
4. **Helyiek bevonásának módszerei**
5. **Helyi szintű tájkarakter-egységek azonosításának és lehatárolásának módszerei**

A tájjal kapcsolatos elemző munka első lépése, hogy adatokat, információkat gyűjtünk a táj múltjával, jelen állapotával, az azt befolyásoló tényezőkkel kapcsolatban, illetve – nem utolsósorban – felmérjük az ott élő és tevékenykedő emberek tájjal kapcsolatos érzékelését, hozzáállását. A vizsgálatunk tehát kitér objektív és szubjektív adatokra és információkra is. A felhasznált eszközök az adat- és információgyűjtés mellett szolgálják a figyelem, a közvélemény ráirányítását a tájjal kapcsolatos munkára, és egyben a szemléletformálást, valamint a párbeszédben zajló közös elemző, tervező munkát. A kutatás egyes lépései során ezért különféle eszközöket és információforrásokat használtunk fel, amelyek közül a legfontosabbak az alábbiak:

- szakirodalom
- térképes források
- terepi felmérések
- helyiek bevonása
  - online kérdőív
  - workshopok (műhelymegbeszélések)

A következőkben alfejezetenként bemutatásra kerülnek a kutatás lépései. Egyes kutatási lépések során a fenti eszközökön kívül további, adott munkafázisra jellemző adatforrások is felhasználásra kerültek, amelyeket az adott lépés részletes módszertani leírásánál ismertetünk.

Ezt követően bemutatjuk az egyes eszközök felhasználásának módszerét. A fentebb felsorolt eszközök közül a helyi tájkarakter kutatás legfontosabb, specifikus eszközei a terepi felmérések, valamint a helyiek bevonása – online kérdőív és workshopok útján – voltak, így ezek kerülnek részletesen ismertetésre jelen módszertani fejezetben.

Az alábbi táblázat mutatja be, hogy az egyes kutatási lépések során melyek voltak az elsődlegesen felhasznált eszközök és információforrások.

Felhasznált eszközök	Kutatási módszerek				
	1. Általános tájvizsgálat	2. Történeti adalékok	3. Terepi felmérések	4. Helyiek bevonása	3. tájkarakter-egységek meghatározása
Szakirodalom	X	X	X		X
Térképes források	X	X	X	X	X
Terepi fényképek, jegyzőkönyvek		X	X		X
Online kérdőív		X		X	X
Workshopok		X		X	X

1. Táblázat A kutatási módszerek és a felhasznált eszközök összefüggése

A módszerek és eszközök bemutatása során felhasználtuk a „Módszertani útmutató a helyi tájkarakter-területek lehatárolásához, védelmi, kezelési és fejlesztési irányelveinek kidolgozásához”

címmel készült munkaközi anyagot<sup>4</sup> és „A tájkarakter elemzés terepi felvételi munkarészének módszertani útmutatója” (Konkoly-Gyuró, 2019)<sup>5</sup> című dokumentumot.

A helyiek bevonásának módszereihez alkalmaztuk a „Területfejlesztési füzetek 1. – Segédlet a közösségi tervezéshez” (2010.) című kiadványt<sup>6</sup>, valamint a környezeti neveléssel és a gyerekek tájidentitásával kapcsolatos korábbi kutatások eredményeit<sup>7,8</sup>. A vizsgálati módszertani kérdéseinek esetében alkalmaztuk Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Kar kutatási eredményeit. Jelen tanulmány során a fogalmakat a tájépítészeti szakmában egyértelműen elfogadottak alapján használjuk<sup>9,10</sup>. Ezek a fogalmak összhangban vannak a Tájvédelmi kézikönyv<sup>11</sup>, és a Nemzeti Tájstratégiában rögzítettekkel<sup>12</sup>. A tanulmány technikai eszköztárának feltárásához felhasználtuk a Passzív képalkotó távérzékelés a tájkarakter-elemzésben címmel készült PhD doktori disszertációt<sup>13</sup>.

## 2.1. Általános tájvizsgálat, helyzetfeltárás módszerei

A tájkarakter alapú tájtipizálás helyi szintű vizsgálataihoz és a karakter-egységek lehatárolásának megalapozásához szükséges helyzetfeltárás szempontrendszerének megállapításához a táj és a tájkarakter fogalmak meghatározásához szükséges visszatekinteni. A „táj” fogalmát – tájrendezési szempontból – ezidáig legpontosabban Magyarországon Mócsényi Mihály fogalmazta meg, miszerint *„a táj nem más mint a természet és a társadalom kölcsönhatásainak ellentmondásos, ezért dialektikus egysége. A táj egyrészt a társadalom anyagi életfeltétele, másrészt a magas rendű vizuális-esztétikai kvalitások hordozója. Ezért egyben az és a természeti kölcsönhatásainak tárgyiasult – az ember alakította anyagi világban manifesztálódott – története. [...] A természet és a társadalom olyan ellentétpár, mely kölcsönösen áthatja egymást és megbonthatatlan egységet képez. Azaz a táj a társadalmi igényeknek megfelelően a bioszférából nooszférává alakított, emberesített természet, emberi környezet.”*<sup>14</sup>

A tájkaraktert emellett a kutatás során az előzőekben ismertetett Swanwick féle definícióval határozható meg, miszerint *„a tájkarakter a tájelemek megkülönböztethető, felismerhető mintázata, ami az egyik tájat megkülönbözteti a másiktól, nem pedig jobb vagy rosszabb minősítéssel fémjelzi azokat”*<sup>15</sup>.

Megállapítható, hogy a táj a természeti folyamatok és emberi tevékenységek kölcsönhatásában formálódik, így magába olvasztva nem csupán a természeti-, hanem a kulturális értékeket is, melyek egyaránt, egymással kiegészülve határozzák meg tájaink jellegét, így a táj olyan összetett fogalomává válik, mely az élet minden elemét magába olvasztja.

Az előzőekben felvázolt fogalmak alapján látható, hogy ha a táji témában vagy kifejezetten a tájkarakter témakörben végzünk helyzetfeltárást a tájat és annak karakterét befolyásoló valamennyi elemre tekintettel kelennünk. Ennek értelmében a helyzetfeltárás felépítése a következő:

<sup>4</sup> Sain Máttyás (2020): Módszertani útmutató, a helyi tájkarakter-területek lehatárolásához, védelmi, kezelési és fejlesztési irányelveinek kidolgozásához, Első változat,

<sup>5</sup> Konkoly-Gyuró Éva (2019) A tájkarakter elemzés terepi felvételi munkarészének módszertani útmutatója

<sup>6</sup> Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium Területfejlesztési és Építészeti Szakállamtitkárság, VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft. (2010): Területfejlesztési füzetek 1. Segédlet a közösségi tervezéshez, Budapest

<sup>7</sup> Zsombor Boromiszsa, László Kollányi, Eszter Jáklí, Zsófia Földin (2020): Education with the landscape – challenges in science communication and ecotourism. „Tájjal oktatás” – kihívások a tudománykommunikáció és az ökoturizmus területén, 4D Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóirat 55. szám pp. 2-11.

<sup>8</sup> Jáklí Eszter, Boromiszsa Zsombor (2017): Tájökológiai adottságok és tájidentitás kapcsolatának értékelése Velencei-tavi tájrészletben, VII. Magyar Tájökológiai Konferencia, Szeged

<sup>9</sup> Csima Péter (2011): Gondolatok a tájvédelemről, az egyedi tájértékekről és a tájkarakterről. pp. 43-49. In. Sallay Á.: Tájértékek szerepe a tájkarakter meghatározásában (elsősorban a budapesti agglomeráció településeinek példáján), Tudományos Konferencia 2010. november 19., Budapest

<sup>10</sup> Csemez Attila (1996): Tájtervezés – tájrendezés, Mezőgazda Kiadó, Budapest

<sup>11</sup> Csösz Mónika, Duhay Gábor, Kincses Krisztina (2014): Tájvédelmi kézikönyv, Vidékfejlesztési Minisztérium Környezet- és Természet megőrzési Helyettes Államtitkárság, Budapest

<sup>12</sup> Földművelésügyi Minisztérium, Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály : Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)

<sup>13</sup> Jombach Sándor, (2014): Passzív képalkotó távérzékelés a tájkarakter-elemzésben

<sup>14</sup> Csemez Attila (2006): Tájtervezés – tájrendezés, Mezőgazda kiadó, Budapest

<sup>15</sup> Swanwick, Carys (2002): Landscape Character Assessment Guidance for England and Scotland. The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage

### **1. Lehatárolás pozícionálás**

A kutatott vagy vizsgált terület kiterjedését, határait és egységeit szükséges pontosan megfogalmazni, hogy a későbbi eredményeket helyes viszonyrendszerben lehessen kezelni és leírni. E fejezetben szükséges feltárni az adott terület természetes és adminisztratív határait, kiterjedését és elhelyezkedését illetve a települések rendszerét.

### **2. Nagytérségi, regionális kapcsolatok**

A térség nagyléptékű folyamatait mozgató erők feltárása szükséges, hogy az adott mintaterület helyzetét és funkcióját a területi rendszerben értelmezni lehessen. Ehhez szükséges feltárni a területet érintő nagyvárosi vonzáskörzeteket, térségi központokat/alközpontokat, egyéb téregységeket és határon átnyúló kezdeményezéseket, kapcsolatokat.

### **3. Természeti adottságok**

A táj fogalma szerint a táj egyik alkotó eleme a természeti környezet és annak folyamatai, így a természeti adottságok feltárása elengedhetetlen a tájkarakter alapú tájtipizálás megalapozásához. E fejezetben vizsgálni szükséges a domborzati viszonyokat, lejtőmeredekséget, a mintaterület vízrajzát, föld és talajtanát, növényzetét, élőhelytípusait és potenciális vegetációját, illetve éghajlatát és a klímaváltozás várható hatásait, további a védett természeti területeket, értékeket. Mindezek összessége meghatározza és befolyásolja tájaink karakterét és annak alakulását.

### **4. Társadalmi és gazdasági adottságok**

A táj fogalmának másik eleme az emberi tevékenység és kultúra, melyet a tájkarakter alapú tájtipizálás megalapozásaként szintén szükséges feltárni. Ennek megfelelő mutatói egyrészt a demográfiai és gazdasági statisztikai mutatók, melyek helyesen értelmezve megmutatják egy terület helyzetét és az emberi befolyást a tájra és annak karakterére.

A rendelkezésekre álló források alapján számos mutató vizsgálható, hogy árnyaltabbnál árnyaltabb képet kaphassunk a társadalmi és gazdasági folyamatokról. E kutatásban a következő mutatók kerültek felhasználásra:

- népesség
- népsűrűség
- korszerkezet
- természetes-szaporulat fogyás
- vándorlás
- lakásállomány
- adófizetők aránya
- munkanélküliségi ráta
- regisztrált vállalkozások száma (östermelők)

### **5. Felszínborítás, területhasználat, műszaki infrastruktúra**

A táj karakterét nagymértékben befolyásolja a felszínborítás minősége és annak változása, melyre jelentős hatással van a műszaki infrastruktúra, így ezek vizsgálata elengedhetetlen, illetve szükséges a vonatkozó terület és/vagy településrendezési tervek területhasználati viszonyait és műszaki infrastruktúra hálózatait is áttekinteni, hogy körvonalazódjon a jövőbeni, tervezett változások milyensége.

### **6. Térséget érintő területi tervek, koncepciók, települési dokumentumok fejlesztési elképzelései**

Végül a vonatkozó fejlesztési dokumentumok minden hierarchia-szinten (országos, megyei, térségi, települési) történő áttekintése szükséges, hogy a tervezett fejlesztési és a terület jövőbeni társadalmi-gazdasági folyamatai is láthatók legyenek, így azokkal a készülő célkitűzések és javaslatok összeegyeztethetők legyenek, illetve azokra megfelelően módon reagáljon, reflektáljon.



## 2.2. Tájérténeti adalékok áttekintésének módszerei

A kutatás második módszere a tájérténeti adalékok áttekintésének módszere volt. A táj jelenlegi karakterének megértéséhez, a helyi tájkarakter-területek azonosításához és lehatárolásához fontos lépés az adott táj múltjának és változásainak feltérképezése.

Az a tájérténeti jelentőségű információk összegyűjtésével és elemzésével megismerhető, hogy a jelenlegi tájkarakter történeti távlatban milyen folytonossággal rendelkezik, melyek a tájkarakter állandó és változó elemei, valamint a jellemző változási tendenciák. A történeti elemzés célja tehát a tájkaraktert meghatározó tényezők alakulásának vizsgálata, a társadalmi-gazdasági folyamatok tájkarakterben megjelenő hatásainak azonosítása – vagyis annak megállapítása, hogy a táj mikor és milyen tényezők hatására alakult a múltban, valamint a ma látható karaktere milyen tényezők következtében jött létre.

Az utóbbi évtizedek gazdasági-társadalmi változásai okán a tájak arculatának változása felgyorsult, ezért a történeti elemzés során fontos kitérni arra, hogy a vizsgált tájban a közelmúltban és a jelenben milyen változások zajlanak.

A tájérténeti információk, adalékok elemzésének eredménye segíti a helyi tájkarakter-területek meghatározását, a tájkarakterre jellemző történeti értékek feltárását és megőrzését, valamint a jelenleg zajló változások kezelési lehetőségeinek feltárását is.

A történeti elemzés során, a két mintaterületen részben eltérő eszközök kerültek felhasználásra a helyi adottságoknak és rendelkezésre álló adatoknak megfelelően. Ezek részletesen a mintaterületek tájérténeti adalékokról szóló fejezeteiben kerülnek bemutatásra. Az elemzéshez felhasznált megoldások és eszközök együttesen a következők voltak:

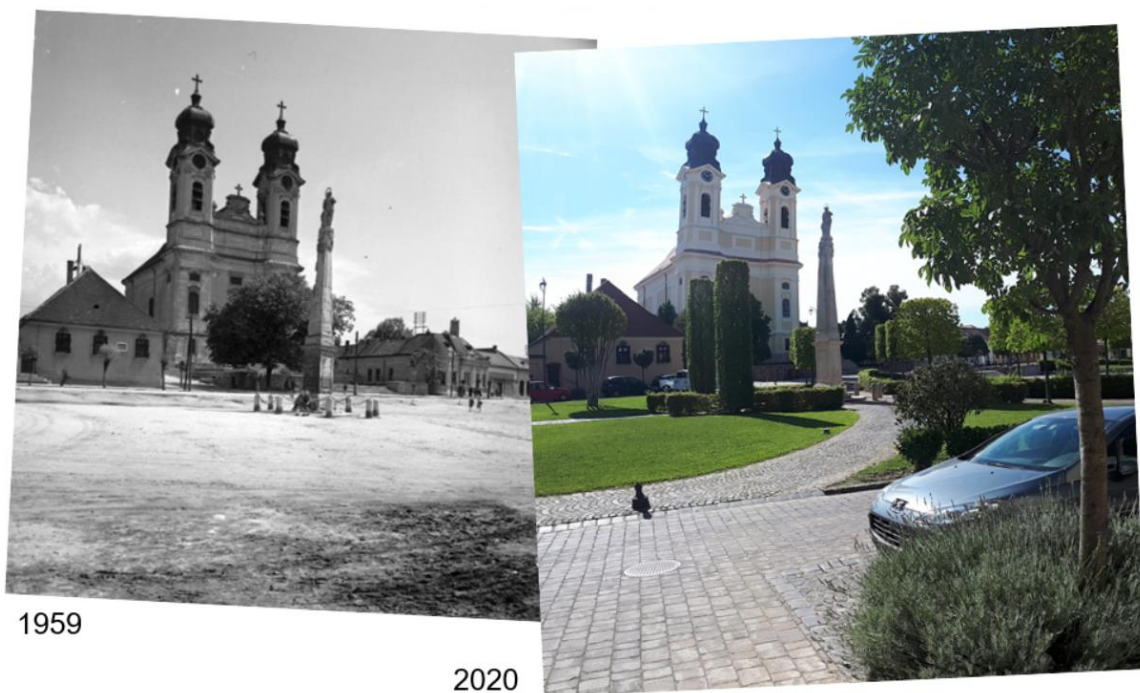
- irodalom áttekintése
- történeti fényképek gyűjtése (pl. a [fortepan.hu](http://fortepan.hu) oldalról)
- statisztikai adatok elemzése
- történeti térképek áttekintése és elemzése
  - I. katonai felmérés (1780-1784) (pl. a [mapire.eu](http://mapire.eu) oldalon)
  - II. katonai felmérés (1806–1869)
  - III. katonai felmérés (1872-1884)
  - IV. katonai felmérés
  - topográfiai térképek (1980) (pl. a [mepar.hu/mepar](http://mepar.hu/mepar) oldalon)
  - CORINE felszínborítás térképek (1990, 2000, 2006, 2012) (pl. a [land.copernicus.eu](http://land.copernicus.eu) oldalon)
  - Google Earth műholdfelvételei
  - történeti légifelvételek (pl. a [fentrol.hu](http://fentrol.hu) oldalon)
  - ortofotók (2000, 2005, 2010, 2015 (rrOrto)) (pl.
- részvételi kutatás során a helyiek által észlelt táji változások, hagyományos művelési, kezelési, fenntartási módok feltárása – elbeszélte történelem ('*oral history*')
  - online kérdőív
  - workshopok

A fenti listában szereplő megoldások indokoltak javasoltak egy tájérténeti adalékok áttekintésének módszeréhez. Alkalmazásuk felhasználható

- a tájhasználat változásainak áttekintésére.
- a XVIII századig lezajlott tájalakulás és tájalakítás elemzésére.
- a XVII és XX. század közötti térképes dokumentációból feltárható területhasználatok elemzésére.
- a XX. XXI. századi légi- és űrfelvételek képanyagából feltáruló tájszerkezet, mintázat értelmezésére.
- a XX. és XXI. századi terepi fényképek összevetése alapján kirajzolódo karakter-változások beazonosítására.
- az aktuális információkból kérdőív és workshop keretében történő helybéli érintettek tapasztalatainak összegyűjtésére.

A történeti tájkarakter elemzés során a Gerecse és a Tápió-vidék mintaterületen először áttekintésre került a tájhasználat változása. A XVIII. század végéig történt változások irodalmi adatok alapján kerültek összefoglalásra, majd a XVIII. század végétől a XX. század végéig a katonai felmérések és/vagy statisztikai adatok jelentették a legfőbb információforrást. A XX. század végétől, az utóbbi évtizedek változásainak részletesebb elemzéséhez az alapot a CORINE felszínborítási térképei, valamint a Google Earth műholdfelvételei jelentették, amelyek segítségével 6-10 éves intervallumokkal értékelhető a tájváltozás. Indokolt a részlegesen elérhető adatállományok akár csak az egyik mintaterületen történő bemutatása is. Így került sor a stabil területhasználatok térképezésére csak a Tápió-vidéken és a részletes (több mint 10 időpontot dokumentáló) XX.-XXI. századi topográfiai térkép és légifotó digitális georeferálására és a változások áttekintésére a Gerecse térségében.

A feltárt tájhasználati változások alapján került bemutatásra a tájkarakter változása. Ehhez a Tápió-vidék mintaterületen a „Tápió-vidék táji örökség tanulmánya” című dokumentációból (SZIE, 2017)<sup>16</sup> rendelkezésre álló digitalizált történeti térképek és a CORINE térképek alapján vizsgáltuk a tájstabilitást, azon területek meghatározásával, amelyeknek tájhasználat a XVIII. század vége óta jellegében nem változott. Ezzel párhuzamosan meghatározásra kerültek a mintaterület meghatározó változással érintett területei és tájelemei is. Tematikus térképeken kerültek bemutatásra az egyes tájhasználatok - erdő, gyepek, mocsár/vízfelület, gyümölcs/kert/szőlő, szántó, település/tanya - területi változásai. Végül vizsgáltuk a táj nyitottságát és annak változását, amelyet elsősorban az erdőterületek és beépített területek határoznak meg a területen.



1. ábra Archív és mai képpárok felhasználásának módszere a karakterváltozás szemléltetésére. Tata város főterének átalakulását szemlélteti, hogy az egykori csupasz tér hogyan változott egyegy multifunkcionális városi zöld köztérre (1959-es fotó forrása: [fortepan.hu](http://fortepan.hu), 2020-as fénykép forrása: Jombach Sándor).

### 2.3. Terepi felmérés módszerei

A terepi felmérések elsődleges célja a helyben megtapasztalható, észlelhető látképek rögzítése a helyi tájkarakter kulcsjellemezőinek dokumentálása. Ezek hozzájárulnak a helyi szintű tájkarakter egységek (akár tájkarakter területek, akár tájkarakter típusok) azonosításához és lehatárolásához, valamint a tájjelleg változásának monitorozásához. Az egyik módszer a terepi jegyzőkönyv kitöltése.

A felmérések során törekedni kell arra, hogy lehetőleg mindegyik – az előkészítő munkálatok során felvázolt – tájkarakter-egység felmérésre kerüljön. A felmérési pontok továbbá úgy kerüljenek kiválasztásra, hogy jól megközelíthetők legyenek, és lehetőleg egyféle tájkarakter-egységet

<sup>16</sup> Szent István Egyetem Tájépítészeti És Településtervezési Kar, Tájépítész MSc II. évfolyam (2017): Tápió-vidék táji örökség tanulmánya. Prezentáció.

mutassanak be. Néhány esetben felvételezésre kerülhetnek olyan pontok is, amelyek több tájkarakter-egységet tartalmaznak, vagy azok határán helyezkednek el – ezek a karakter-területek határainak pontosításához kerültek felhasználásra.

Minden terepi felmérési ponton indokolt rögzíteni az onnan feltároló látványtér jellegzetességeit a speciálisan e célra készített terepi jegyzőkönyvben. A terepi felmérési jegyzőkönyv az alábbiakat tartalmazza (digitális mellékletben is szerepel .xls formátumban):

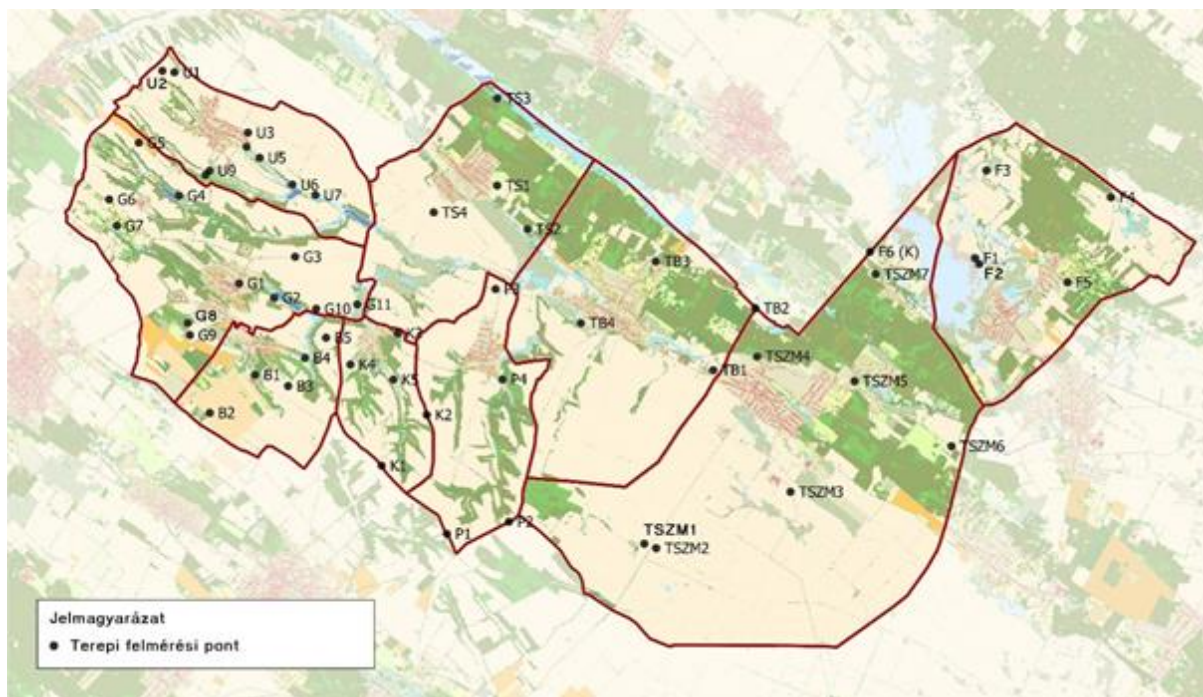
- azonosító adatok
  - helyszín, idő, felvételező,
  - koordináták, felvétel iránya
- materiális jellemzők
  - domborzat, vízrajz
  - épített tájelemek (épülettípusok, építési anyagok, örökség, infrastruktúra és településjelleg)
  - felszínborítás jellemzők (arányok, táblahatárok, kiemelten az erdők és fás növényzet, valamint a kertek, szőlők-gyümölcsösök)
- esztétikai jellemzők
  - látványjellemzők (lépték, vizuális dinamika, változatosság, textúra, forma, mintázat, szín)
  - harmónia (egységesség, csend, biztonság, tetszés)
- állapot és dinamika
  - tájállapot és –változás (természetesség, gondozottság, ritkaság, tájromboló elemek, változás, javaslat)
  - összefoglaló leírás

A másik elem a fényképezés. Minden felmérési ponton fényképes dokumentáció készül, a tájrészlet illusztrálására, illetve egyes pontokon vázlatrajz is készül kiegészítésként a táj lényegi vonásainak, kulcsjellemzőinek feltárásához, megértéséhez. A terepen kézzel, nyomtatott papírlapon összeírt felvételezések feldolgozása excel táblázatban indokolt, amelyben egy munkalapon összesítésre kell kerüljenek az eredmények mintaterületenként. A Tápió-vidék mintaterületen összesen 55, míg a Gerecse területén 37 terepi felmérési pont került felvételezésre majd digitalizálásra is (3. és 4. ábra.)

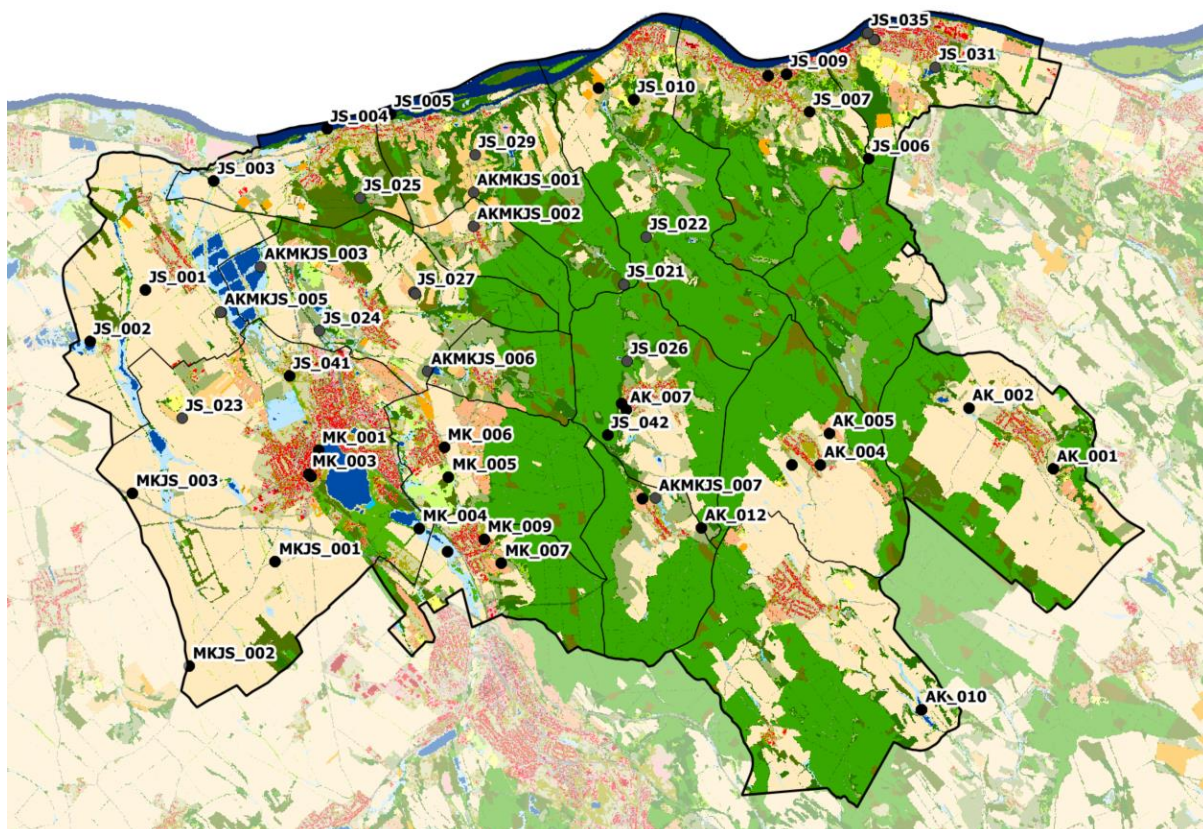


2. ábra A terepi felmérés jegyzőkönyveinek, terepi és drón-felvételeinek dokumentálása





3. ábra A Tápió-vidék mintaterület terepi felmérési pontjai (alaptérkép forrása: NÖSZTÉP alaptérkép, szerkesztés: Ormos Imre Alapítvány)



4. ábra A Gerecse mintaterület terepi felmérési pontjai (alaptérkép forrása: NÖSZTÉP alaptérkép, szerkesztés: Ormos Imre Alapítvány)

A terepi felméréseket megelőzően a kutatócsoport tagjai szakmai egyeztetést tartottak a jegyzőkönyv kialakításáról. Ennek a terepi egyeztetésnek a Gerecse mintaterület adott otthont és teszt-helyszíneként a Nyergesújfalui Sánc-hegy területéről nyíló négy látványterre töltötték ki a résztvevők



közösen a terepi felmérési jegyzőkönyveket. A workshop végén a jegyzőkönyv sablonja véglegesítésre került.



5. ábra Szakértői terepi felmérés és egyeztetés a jegyzőkönyvezés módszeréről és dokumentációjáról a Tápió mintaterületen (forrás: Jombach Sándor)

A terepi felmérések során minden helyszínen panorámaképek is készültek. A Gerecse mintaterület esetében halszemoptikás kamerával készült körpanorámás felvételeken és néhány esetben kísérletképpen drónfelvételekkel is dokumentáltuk a látványtér elemeit (6. és 2. ábra).



6. ábra Panorámakép a Fényes-forrás tanösvényen (forrás: Jombach Sándor)

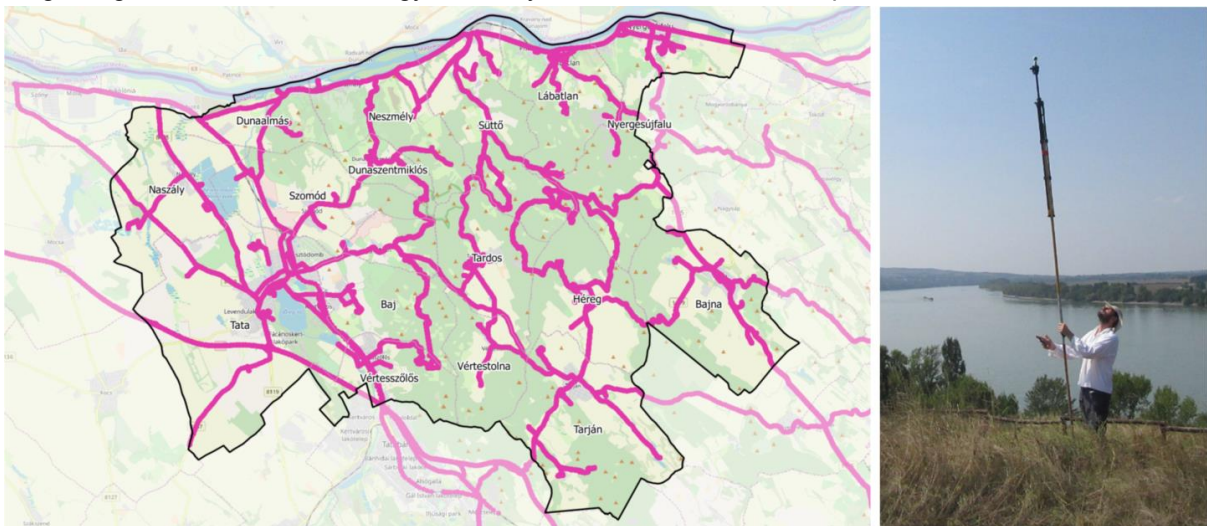
A panorámaképek feldolgozásánál egy speciális képfeldolgozási módszerrel kiemeltük a táj fontosabb karakteradó elemeit, hogy mind a természeti mind az épített karakter is jól érvényesüljön. Ehhez a GIMP 2.10 szoftver „Szűrők” menüjében található „Művészi” opciók közül a „Karikatúra” eszközt alkalmaztuk a fényképek alacsony felbontású, kontrasztfokozott és világosított változataira.





7. ábra A táj karakteradó elemeit kiemelő fényképfeldolgozás eredménye a tatai Kálvária dombon meghatározott nézőpont esetében (forrás: Jombach Sándor)

A terepi bejárás során az okostelefonok GPS adatainak rögzítésével a bejárás útvonalai is dokumentálásra kerültek a Gerecse mintaterületen. Így valamennyi fénykép készítésének helye és időpontja a bejárási útvonal mentén is beazonosítható. A halszemoptikával készült képeket 4m magasságban is elkészítettük, hogy a látványtér elemeit többféle nézőpontból is dokumentálhassuk.



8. ábra Terepi helyszínelés útvonalainak térképes dokumentálása OSM GPS-tracker applikációjával, és körpanorámás képrögzítés halszemoptikás kamerával a Gerecse mintaterületen. (alaptérkép forrása: Openstreetmap.hu, forrás: Jombach Sándor)

## 2.4. Helyiek bevonásának módszerei

A helyiek bevonásának egyik fontos célja, hogy a tájkarakter-elemzéshez a helyben élők, gazdálkodók, döntéshozók tájjal kapcsolatos véleményét megismerhessük. Ilyenek például a kötődés, az értékek, a problémák, az észlelt változások, a jövőkép. Ugyanakkor fontos visszajelzés kell érkezzen a kutatás bemutatott részeredményeiről is.

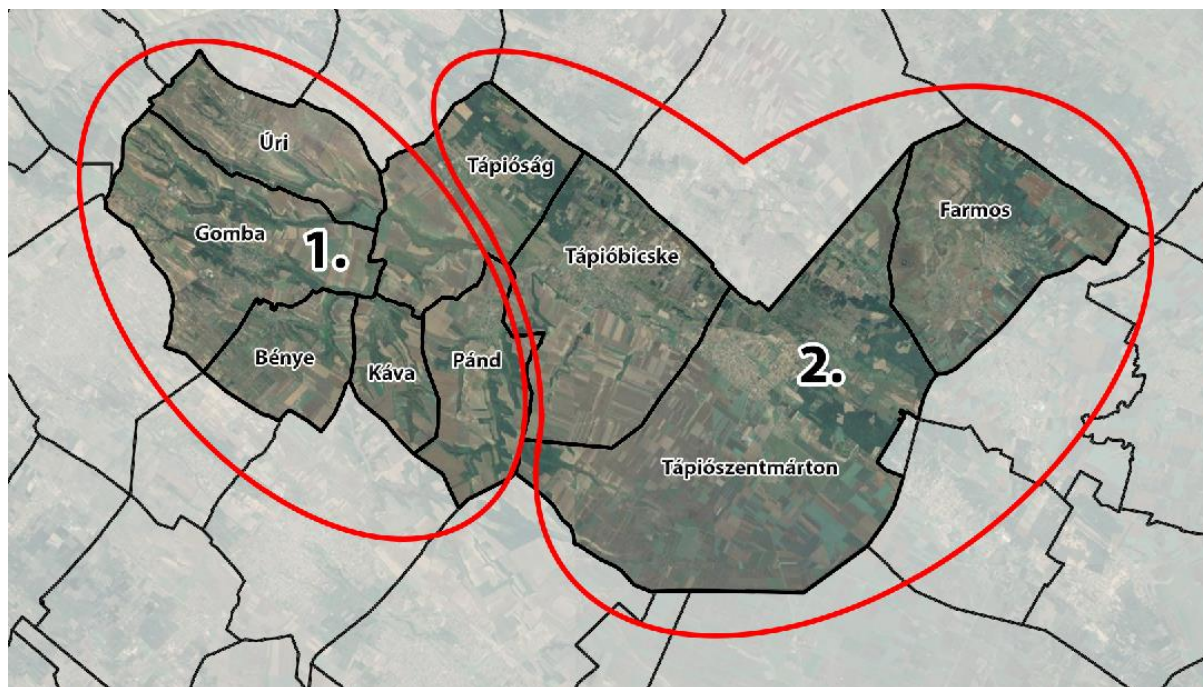
A helyiek bevonásának első lépéseként azonosításra kerülnek az egyes mintaterületeken a helyi szereplők, helyi érintettek, elsősorban az alábbi területekhez kötődően:

- mezőgazdaság
- erdészet
- vízügy
- vadászat
- természetvédelem és környezetvédelem
- oktatás
- turizmus
- területrendezés és -fejlesztés
- települési önkormányzatok
- civil szervezetek

A bevonásnak alapvetően kétféle módszerét érdemes alkalmazni. A kérdőívezést (akár online akár személyes) és a workshopok (műhelyek, vitanapok) szervezését.

### 2.4.1. Online kérdőív

A helyiek tájjal kapcsolatos véleményének felmérésére a kutatás során online kérdőívet készítettünk a Google Forms ingyenes kérdőív-alkalmazás segítségével. A kérdőívet a Gerecse mintaterület esetében négy tájegységre, a Tápió-vidék esetében két tájegységre (1. Monor-Irsai-dombság, 2. Tápió völgye menti síkság) bontva készítettük el annak érdekében, hogy megismerjük a mintaterületek egyes területegységei közötti különbözőségeket. A Gerecse esetében négy tájegység került lehatárolásra.



9. ábra Tápió-vidék online kérdőívben választható tájegységei (alaptérkép forrása: Google Earth Satellite, szerkesztés: Ormos Imre Alapítvány)

A kérdőív megküldésre került az előzetesen összegyűjtött helyi érintetteknek, valamint a lakosság minél szélesebb körű elérése érdekében megosztásra került helyi Facebook oldalakon és csoportokban is. Célunk volt elérni olyan helyi szervezeteket (önkormányzatok, civil szervezetek), akik meg tudták osztani a kérdőívet saját felületeiken. A kérdőív kitöltésére másfél hónap állt rendelkezésre.

Általános cél a táj objektív és szubjektív jellemzőivel kapcsolatban fontos információk begyűjtése, a helyi érintettek tájjal kapcsolatos élményeinek, észleléseinek, igényeinek feltárása, valamint a felmérés kapcsán a figyelem felhívása a tájjal kapcsolatos kutatásra.

Az online kérdőívben ennek érdekében az alábbi témakörök kerültek feldolgozásra – mintaterületenként kissé eltérő megfogalmazásban:

### **A kitöltő kapcsolata a tájjal**

Tápió-vidék online kérdőív kapcsolódó kérdései:

- Miért fontos ez a táj Önnek?
- Van kedvenc helye a tájban? Ha igen, melyik ez?
- Miért kedveli ezt a helyet?
- Milyen helyeken szokott elsősorban időt tölteni szabadidős tevékenység (pl. kirándulás, sportolás) végzése céljából a kiválasztott tájegységen?

### **A táj karaktere:**

Tápió-vidék online kérdőív kapcsolódó kérdései:

- Kérjük, hogy az alábbi szempontok szerint értékelje a kiválasztott tájegységet! (Nyugtalanító - Békés, Egyszerű - Változatos, Körülhatárolt, zárt - Nyitott, tágas, Átalakított - Természetközeli)
- Véleménye szerint melyek a kiválasztott tájegység legfontosabb elemei, adottságai, amelyek a táj jellegét alapvetően meghatározzák?
- Az alábbi képekből kérjük, válassza ki, melyik a legjellemzőbb a tájegységre, és pontozza, hogy a bemutatott tájrészlet mennyire tetszik Önnek?
- Kérjük, írja le saját szavaival a kiválasztott tájegység legfőbb jellemzőit! Mely szavakkal mutatná be a választott tájegységet egy idegennek?

**Az adott táj értékei** – A helyi közösség mit tart a táj értékének, mely tájrészletekre, tájelemre büszke, melyeket szeret, melyeket tart védendőnek vagy fejlesztendőnek:

Tápió-vidék online kérdőív kapcsolódó kérdései:

- Melyek a kiválasztott tájegység legfőbb értékei, amelyek megőrzése mindenképpen fontos lenne? Mi az, ami hiányozna, ha eltűnne, elveszne?

**A táj problémái, konfliktusok** – A helyiek által zavarónak tartott tájelemek, problémák, amelyek a táj harmóniáját megbontják, amelyek tájhasználati vagy esztétikai konfliktusokat eredményeznek:

Tápió-vidék online kérdőív kapcsolódó kérdései:

- Mik azok a legfőbb problémák a kiválasztott tájegységben, amelyek zavaróan hatnak a tájban, amelyek megváltoztatását szükségesnek tartaná?

**A táj változása** – A helyiek által észlelt változások feltárása:

Tápió-vidék online kérdőív kapcsolódó kérdései:

- A kiválasztott tájegységben milyen főbb változásokat észlelt az elmúlt évtizedekben? Kedvezőnek tartja-e ezeket?

### **A tájjal kapcsolatos jövőkép, célkitűzések:**

Tápió-vidék online kérdőív kapcsolódó kérdései:

- A kiválasztott tájegységben véleménye szerint milyen főbb változásokra, változtatásokra (pl. fejlesztésre, védelemre) lenne szükség?

A kiértékelés szempontjából fontos, hogy a kérdőív elején rákérdezzünk, hogy a kitöltő melyik településhez kötődik leginkább, valamint melyik tájegységre kívánja kitölteni a kérdőívet. A kérdőív végén pedig érdemes rákérdezni a válaszoló kilétére (életkor, nem, foglalkozás előre meghatározott kategóriák szerint).

A kérdőívben indokolt megkérdezni azt is, hogy a kitöltő milyen közösséget, szervezetet, intézményt, egyéni szereplőt ismer, amely vagy aki aktívan részt vesz a táj értékeinek megismerésében, megismertetésében, védelmében, fejlesztésében. Az itt felsorolt szervezetek és személyek így bekerülhetnek az érintettek listájába, bővítve azoknak a körét, akik megkereshetők az online kérdőív illetve a workshopok tárgyában.

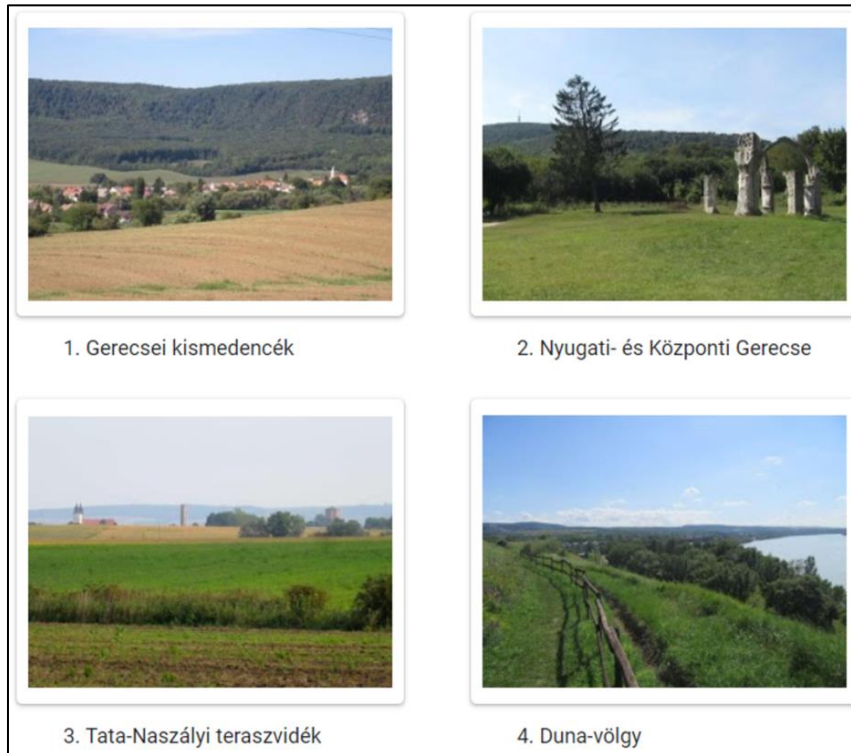
A kérdőívekben főként zárt kérdéseket alkalmazunk előre megfogalmazott válaszokkal, de néhány nyitott kérdés esetében lehetőséget kell adni a szabad szöveges válaszadásra, vagy a zárt kérdésben előzetesen megfogalmazott válaszlehetőségek kiegészítésére.

A kérdőívek kitöltésének eredményei statisztikai módszerekkel kerültek elemzésre mintaterületenként, illetve a mintaterületeken belül megkülönböztetett tájegységenként.



A **Gerecse mintaterület** online kérdőívében első körben meg kellett adni a települési kötődést, majd kiválasztani azt a tájegységet amire ki akarta tölteni az ívet a válaszadó:

1. A Gerecse környékének települései közül melyhez kötődik leginkább (pl. lakóhelye, munkahelye által vagy szabadidős tevékenysége miatt)?
2. Kérjük, válassza ki azt a tájegységet, amelyet legjobban ismer és a továbbiakban jellemezni kíván!



10. ábra A kérdőív nyitó-oldalán szereplő tájegység-választó kezdőképek (forrás: Jombach Sándor)

Az „azonosítás, kötődés, benyomás, identitás” oldalon a következő kérdések szerepeltek melyek szinte minden esetben felelet választó kérdések voltak:

3. *Miért fontos a "Gerecsei-kismedencék" tájegység az Ön számára?*
4. *Saját megítélése szerint mennyire ismeri a "Gerecsei-kismedencék" tájegységet?*
5. *Mennyire érdekli általában a táj, a tájkép, a táj összképe, jellege? Ez a kérdés általános, nem kifejezetten a Gerecsei-kismedencékre vonatkozik.*

További kérdések szerepeltek melyekben a táj kedveltségét, bemutathatóságát, más tájakkal való összevethetőségét akár tetszőleges, szabad szöveges formában is lehetett jellemezni. Az egyik kérdés kifejezetten arra koncentrált, hogy milyen táj típusokon töltenek több időt az emberek:

6. *Milyen gyakran szokott időt tölteni az alábbi helyeken szabadidős tevékenység (pl. kirándulás, sportolás, közösségi tevékenységek) céljából (pl. folyóparton, tóparton, közparkban, pincehegyeken, erdőkben stb.)*

#### **A tájkarakter-elemzést megalapozó online kérdőívben mindenképpen rá kell kérdezni**

- a meghatározó tájelemekre, (hogyan mennyire tartják meghatározónak ezeket)
- az értékes elemekre (hogyan mennyire tartják értékesnek őket)
- az érzékelt változásokra (hogyan mennyire egyértelműen lehet ezeket érzékelni)
- a tapasztalt problémákra (hogyan mennyire érzik őket súlyosnak)
- a tájkarakterre vonatkozó jövőképre, elképzelésekre (hogyan mennyire tartják indokoltnak, reálisnak)

Mindegyik esetben indokolt feleletválasztási lehetőséget adni, de fontos, hogy legyen lehetőség bővebb szóbeli kifejtésre is.

A Gerecse kérdőívben szereplő kérdések fókuszában például a tájkarakter-meghatározás, az értékfeltárás, a változás-beazonosítás és a probléma-megfogalmazás állt. Minden esetben adtunk jónéhány példát ami közül súlyozottan is lehetett választani, de mindig volt lehetőség saját vélemény szabad formátumú szöveges mezőinek kitöltésére is a felsorolás végén. Mindkét mintaterület teljes kérdőíve szerepel a digitális mellékletben pdf formátumban)

8. Véleménye szerint melyek a "Gerecsei-kismedencék" legfontosabb adottságai, elemei, amelyek a táj jellegét alapvetően meghatározzák? Milyen mértékben meghatározóak ezek?

**MENNYIRE MEGHATÁROZÓ?**

Nagyon meghatározó    Meghatározó    Kevésbé meghatározó    Nem meghatározó    Nem tudom

domborzati formák	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
tavak, horgásztavak, halastavak	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
folyók	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
patakok, kisvízfolyások, csatornák	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
nádas területek, vizenyős területek	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
gyepterületek (mezők)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

15. Milyen változásokat érzékelt élete folyamán vagy napjainkban a Gerecsei-kismedencékben?

**ÉRZÉKLT VÁLTOZÁST?**

Igen, érzékelttem    Talán érzékelttem    Nem érzékelttem    Nem tudom

A kerékpárút-hálózat és pihenőhelyeinek megépítése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Úthálózat, útburkolat romlása	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Úthálózat fejlesztése, útburkolat javítása	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Gépjárműforgalom növekedése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Útmenti fasorok eltűnése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Épített értékek pusztulása, eltűnése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Természeti értékek pusztulása, eltűnése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

14. Ön szerint milyen mértékben értékesek a következő tájelemek a Gerecsei-kismedencékben a tájkarakter szempontjából?

**ÉRTEKES?**

Nagyon értékesek    Értékesek    Kissé értékesek    Nem értékesek    Nem tudom

folyómenti ártéri erdők	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
hegyvidéki lombos erdők	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
telepített erdők, ültetvények	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
örökzöld fenyőerdők	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
természetszerű erdők	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
erdei tisztások	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
hagyásfás legelők	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
őszi kikericses rétek	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

16. Milyen mértékben tartja az alábbi jelenségeket a táj jellege szempontjából problémának, kedvezőtlennek a Gerecsei-kismedencékben?

**PROBLÉMA?**

Komoly probléma    Probléma    Kis probléma    Nem probléma    Nem tudom

Katonai tevékenységek zavaró hatása	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Felhagyott, bolygatott, rendezetlen területek	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A táj régi hangulatának, nyugalmanak elvesztése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Árvízrel kapcsolatos nehézségek	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Belvíz kedvezőtlen hatása	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A tájszerkezet alacsony mozaikossága	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Az élővilág sokféleségének csökkenése	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

11. ábra Kérdésminták a Gerecsei kismedencék kérdőívéből, meghatározó elemek, értékek, változások problémák témakörben. (forrás: Ormos Imre Alapítvány, Google Forms)



## 2.4.2. Workshopok

A műhelymunka, közösségi beszélgetés (vagy ahogy gyakran angol szóval nevezzük: workshop) egy olyan esemény, ahol a bevont érintettekkel a közösségi tervezési módszerek segítségével együtt gondolkodunk, ötletelünk, tervezünk valamilyen cél érdekében. A tájkarakter-elemzési kutatáshoz kapcsolódó workshopok egyértelmű céljai a következők:

- A helyiek tájékoztatása, informálása arról, hogy milyen célból, milyen részvételi folyamat indul el a térségben, milyen szerepe van ebben a tájnak és milyen lehetőségük van nekik mint érintetteknek;
- A helyiek tájjal kapcsolatos véleményének megismerése, tájjal kapcsolatos egyedi vagy közösségi információk és nézőpontok gyűjtése;
- A kutatás részeredményeire visszajelzés kérése.

A tájkarakter-elemzést megalapozó vagy kiegészítő workshopok esetében javasolt a következő szempontokat figyelembe venni:

- A célközönség megszólítása több fórumon, platformon, kapcsolati hálón keresztül történjen
- Érdeemes a témát a helyi médiában egy kapcsolódó cikk, interjú formájában meghirdetni.
- A hirdetményt és meghívókat indokolt legalább két hónappal előtte kiküldeni
- A workshop helyszínét az elérhetőség, megközelíthetőség alapján kell kiválasztani
- Érdeemes egy már meghirdetett rendezvényhez kapcsolódni
- Szerencsés lehet egy-egy civil szerveződés, egyesület tagságát bevonni a szervezésbe, a kérdések előkészítésébe.
- Megoldható online felületen is a workshop, de alapos előkészítést, online moderátor bevonását igényli és kevésbé tud interaktív lenni.
- A workshop elején ismerető előadást kell tartani a jelenlévők érdeklődésétől függően kb. 30-50 percben
- Az előadásban be kell mutatni az előzetes kutatási eredményeket
- Az előadásban fel kell tenni azokat a kérdéseket, melyekre várjuk a jelenlévők reakcióit.
- Lehetőséget kell biztosítani bemutatkozó körre a jelenlévők számára.
- A bevonásban segítenek az interaktív eszközök (pl. képek, térképek alkalmazása, ppGIS módszer, csoportmunka, közös rajzolás)
- Fel kell tárnai a jelenlévők számára fontos, ám nem térképezhető, nem digitalizálható tájkarakter-elemeket is.
- Lehetőséget kell adni, hogy a saját meglátásuk szerint kommentálják az elhangzottakat és akár kilépjenek az előzetesen eltervezett formai megoldásokból.
- Fontos, hogy feltárjuk a tájkarakter meghatározó elemeit, az értékeket, a változási folyamatokat, a problémákat és veszélyeztető tényezőket
- Mindenképp érdemes a jövőképre is rákérdezni

A Gerecse és a Tápíó-vidék helyi szintű tájkarakter-egységeinek azonosításáról és védelmi, kezelési, fejlesztési javaslatairól szóló kutatás során megszervezésre került mintaterületenként négy workshop (műhelytalálkozó). További egy-egy workshop kerül majd megszervezésre mindkét mintaterületen, az eredmények bemutatására. A megszervezett workshopok egy része személyesen, másik része vegyesen személyes és online jelenléttel együttesen zajlott.

Ezen műhelytalálkozók alkalmával a helyi érintettek megoszthatták véleményüket, valamint közösen végezheték el a tájjal kapcsolatos jelenlegi helyzet értékelését, a jövőkép, a célok és végül a célok eléréséhez szükséges tevékenységek meghatározását.

A megszólított érintettek köre mintaterületenként és workshoponként eltérő volt. Az egyes műhelytalálkozók eltérő tematika került alkalmazásra, minden találkozó alkalmával más-más fő témakör érintése céljából. Az első műhelytalálkozók tapasztalatai és eredményei alapján módosítható volt a későbbi workshopok tematikája, pl. az eredetileg kevesebb eredményt hozó kérdések nagyobb hangsúlyt kaphattak. A műhelytalálkozók előre kötött időkeretben kerültek megszervezésre, minden esetben moderátor személy irányítása alatt.

A Tápió-vidék mintaterületi műhelytalálkozók esetében különféle érintett csoportok kerültek megkeresésre egyes workshopok esetében, amelyek jellemzően különböző korosztályokat is képviseltek:

- helyi általános iskolák diákjai (7–10 éves korosztály)
- madárgyűrűző tábor résztvevői (nemzeti park munkatársai, civil szervezetek, egyetemisták) (jellemzően 20–29 éves korosztály)
- helyi lakosok és belföldi turisták (jellemzően 30–44 éves korosztály)
- civil szervezetek képviselői (jellemzően 45–64 éves korosztály)

A workshopokon érintett kérdések, és az alkalmazott módszerek a következők voltak:

### 1. workshop, Tápió-vidék

*Helyszín:* Tápióság – Papp Károly Általános Iskola, Tápiószentmárton – Kubinyi Ágoston Általános Iskola, Gomba – Fáy Általános Iskola látogatása, Farnos – Matolcsy Miklós Általános Iskola

*Résztvevők:* általános iskolás diákok (7 – 10 éves korosztály)

*A műhelymunka kérdései:*

- Melyek a település jellegzetes pontjai?
- Melyek a kedvenc helyek a településen?



12. ábra Tápió-vidék mintaterület 1. workshop (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

*Alkalmazott módszerek:*

- cél és módszer ismertető előadás
- szabad asszociációs rajzoltatás 2., 3., 4. osztályos tanulókkal mintaterületi általános iskolákban, tanóra keretében:
  - 1.) a település legjellegzetesebb, leginkább nevezetes helyszínének lerajzolása,
  - 2.) a településen lévő kedvenc hely lerajzolása
- rajzok kódolása települési bontásban és összesítve

### 2. workshop, Tápió-vidék

*Helyszín:* Tápióbicske, Fehér István Művelődési Ház és Könyvtár

*Résztvevők:* civil szervezetek képviselői (jellemzően 45–64 éves korosztály)

*A műhelymunka kérdései:*

- Mit tartanak értékes tájalkotónak, jellemző tájrészletnek?
- Milyen problémákat, leromlást vesznek észre?
- Milyen tájváltozási tendenciákat látnak?

*Alkalmazott módszerek:*

- cél és módszer ismertető előadás
- kis csoportos irányított beszélgetés a táj értékeiről, problémáiról, változásairól
- egyéni vélemények leírása

- a helyhez köthető információk közös rögzítése nagy méretben kinyomtatott légifotó alapú mintaterület térképen, témakörönként eltérő színű térképtúvel / rajzszöggel



13. ábra Tápió-vidék mintaterület 2. workshop (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### 3. workshop, Tápió-vidék

*Helyszín:* Farnos, Madárvárta

*Résztevők:* madárgyűrűző tábor résztvevői (jellemzően 20–29 éves korosztály)

*A műhelymunka kérdései:*

- Mit tartanak értékes tájalkotónak, jellemző tájrészletnek?
- Milyen problémákat, leromlást vesznek észre?
- Milyen tájváltozási tendenciákat látnak?
- Milyen jövőképet várnak / remélnék a mintaterületen?
- Milyen egységeket tudnak elkülöníteni a mintaterületen belül?
- Milyen a tipikus táj a mintaterületen?

*Alkalmazott módszerek:*

- cél és módszer ismertető előadás
- kis csoportos irányított beszélgetés a táj értékeiről, problémáiról, változásairól, karakteréről, valamint a résztvevők tájhoz kapcsolódó jövőképéről
- egyéni vélemények leírása
- interaktív tájberendező játék (terepasztal): a különböző tájhasználatokat szimbolizáló fakockák segítségével állítható össze az adott táj
  - jelenlegi tájhasználat, tájszerkezet összeállítása – hogyan látják a résztvevők a körülöttük lévő jelenlegi tájat
  - jövőkép kialakítása – a résztvevők véleménye szerint milyen változásokra lenne szükség tájhasználatok tekintetében
- mintaterületi fényképek csoportosítása tájkarakter alapján / egységek elkülönítése: a mintaterület felmérési pontjain készült fényképek csoportosítása, az azonos tájkaraktert, tájképet mutató fotók megkeresésével – ezáltal megismerhető, hogy milyen tényezők alapján hasonlították össze a résztvevők az egyes tájképeket, és hány egymástól elkülönülő csoportot alakítanak ki
- korábbi eredményekre (korábbi workshopok, kérdőívek) visszajelzések kérése



14. ábra Tápió-vidék mintaterület 3. workshop (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

#### 4. workshop, Tápió-vidék

*Helyszín:* Tápiószentmárton, Strandfürdő

*Résztevők:* helyi lakosok és belföldi turisták (jellemzően 30–44 éves korosztály)

*A műhelymunka kérdései:*

- Mit tartanak értékes tájalkotónak, jellemző tájrészletnek?
- Milyen problémákat, leromlást vesznek észre?
- Milyen tájváltozási tendenciákat látnak?
- Milyen jövőképet várnak / remélnék a mintaterületen?
- Milyen egységeket tudnak elkülöníteni a mintaterületen belül?

*Alkalmazott módszerek:*

- standolós rendszerű irányított beszélgetés a táj értékeiről, problémáiról, változásairól, karakteréről – a Tápió-vidéken elkülönülő karakter-egységekről –, valamint a résztvevők tájhoz kapcsolódó jövőképéről
- egyéni vélemények leírása
- interaktív tájberendező játék (terepasztal): a különböző tájhasználatokat szimbolizáló fakockák segítségével állítható össze az adott táj
- jelenlegi tájhasználat, tájszerkezet összeállítása – hogyan látják a résztvevők a körülöttük lévő jelenlegi tájat



A **Gerecse mintaterület workshopjaira** helybéli érintetteket hívtunk az előzetesen dokumentált érintett listánk alapján. A résztvevők helyi civil szervezetek, gazdálkodók, döntéshozók, tervezők, helybéli tájépítészek, építészek, erdőgazdaság vagy természetvédelem képviselői voltak. A vitanap formában megtartott workshopokat, a négy lehatárolt tájegység egy-egy településén rendeztük meg. A négy napon a négy tájegység tájkarakter-egységeinek megvitatása volt a fókuszban. A workshopok jegyzőkönyveit a digitális mellékletbe tettük. Itt most a visszajelzések lényegét összegezzük.

A visszajelzések alapján folyamatosan módosítottuk a tájkarakter-egységek lehatárolására vonatkozó munkarészünket figyelembe véve a helybeliek javaslatait. Visszajelzéseket a következő témákban több alkalommal is kaptunk:

- A szőlőterületek által dominált tájtípusnak meg kell jelennie, ezen belül is több típus táblamérettől, domborzattól, panorámától függően- tavak által dominált tájtípus meg kell jelenjen, ezen belül is több altípus fordul elő,
- A bányaterületek aktív és felhagyott / rekultivált területei között különbséget kell tenni,
- A lakóterületi vagy ipari fejlesztés potenciális területein különös körültekintéssel kell a tájkarakter-egységeket lehatárolni
- Az ipari területek fejlesztése, fejlődése szempontjából különbséget kell tenni régebbi és újabb területek között,
- A helyi identitás elemeinek összegyűjtése és térképezése történjen meg,
- A helyi szellemi, szakrális értékek számbavétele kerüljön be a feladatok közé,
- A helyi tudásról, helyi műveléshez (mezőgazdaság, erdőgazdaság) kapcsolódó tudásról, know-howról, forrást biztosító pontok, szereplők, szervezetek egy helyi tudástárban álljanak rendelkezésre,
- A táj minőségére vonatkozó célkitűzések esetében "az új létesítmények tájba illesztése" kerüljön megemlítésre,
- Az övezeti szabályozás megyei szinten (akár egyedi övezetekkel) lehetségessé tenné a közigazgatási alkalmazhatóságot



15. ábra Gerecsei mintaterület workshopok (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

## 2.5. Helyi tájkarakter-egységek azonosításának, javaslattételének módszerei

A helyi szintű **tájkarakter-egység** megnevezés a kutatás során mint gyűjtőnév került értelmezésre. A tájkarakter-egység egy olyan tájkaraktert meghatározó gyűjtőszó, mely mind a tájkarakter terület, mind a tájkarakter típus kategóriákat lefedi. A **tájkarakter területek** egyedi helynévvel megnevezett unikális tájak, míg a **tájkarakter típusok** jellegzetes, de nem egyedi, hanem típusos jelleget hordoznak. Mindkét kategóriára alkalmazható a tájkarakter-egység kifejezés. Ezért a jövőbeli kutatások kezdetén érdemes tisztázni, hogy milyen szintű és milyen kategória-rendszerben gondolkodó tájkarakter-elemzést kell végezni egy adott mintaterületen.

A tájkarakter-egységeket a kutatócsoport hazai kutatási eredményei alapján tett megegyezése szerint a következő kategóriákba lehet besorolni:

- tájkarakter terület
- tájkarakter típus
- tájmozaik egység
- tájsejt

A helyi szintű tájkarakter típusok azonosításához, valamint a tájkarakter területek lehatárolásához kiindulási alapot nyújtott a jelen kutatás előzményeként az országos szintű tájkarakter típusok azonosítása valamint a földrajzi kistájak katasztere szerinti leírás és térkép<sup>17</sup>.

A mintaterületeken, a terepen felmért táji jellemzők közül az alábbiak kerültek felhasználásra a tájkarakter-egységek azonosítása és lehatárolása során: domborzat, felszínborítás, lépték, változatosság, természetesség. Az általános tájvizsgálat, helyzetfeltárás, a történeti adalékok áttekintése, a terepi felmérés eredményei és a helyik bevonása során keletkezett visszajelzések figyelembevételével kerültek több lépésben összevetésre a helyi és az országos szintű tájkarakter-egységek határaival. A tájkarakter területek meghatározása során alapvető cél volt azonosítani és helyi szinten lehatárolni a jellemzően egységes és egyedi karakterű területeket. Ehhez szükséges meghatározni a táj jellemző, jellegzetes vonásait, hogy az adott táj miben különbözik a szomszédos, eltérő karakterű tájaktól.

A kistájataszterben szereplő földrajzi kistájakat tartalmazó digitális térképek országos térképként kerültek megrajzolásra. Megnevezéseik, egységeik jól tükrözik az alapvető tájföldrajzi meghatározottságú tájakat. A tájkarakter területek lehatárolásához jó alapot szolgáltathatnak egy tájkarakter-elemzési kutatáshoz is.

A tájkarakter területek mintaterületen belüli meghatározásakor alapvetően a domborzatot vettük figyelembe, ami lényegében hasonló lehatárolást adott, mint a kataszterben meghatározott kistájak. A mintaterület közigazgatási határokat követő lehatárolása miatt azonban a tájkarakter területek azonosításánál egyéb szempontokat is figyelembe kellett venni. Az első körös lehatárolást a kérdőívezés és workshopok megrendezése előtt tettük meg. Majd a visszajelzések alapján és az országos tájkarakter-egység térképezés eredményeivel összevetve, sikerült az országos típusok határvonalához is illeszteni a helyi szintű tájkarakter területek lehatárolását.

A tájkarakter területek lehatárolását és megnevezését igazítanunk kellett a helyi (gyakorlatilag kistáj) szint igényeihez és térképes pontosságához, ugyanakkor az országos térképezés folthataraihoz is. Ennek a folyamatnak a lépéseit, térinformatikai megoldásait és a Gerecse mintaterületen lezajlott feldolgozási példákat mutatja be a 2. táblázat.

A Gerecse mintaterületen 4 tájkarakter terület, míg a Tápíó-vidéken 2 tájkarakter-terület került azonosításra, lehatárolásra (3.3 és 4.3. fejezet):

- Gerecsei kismedencék tájkarakter terület (Gerecse - 1)
- Nyugat- és Központi Gerecse tájkarakter terület (Gerecse - 2)
- Tata-Naszályi-teraszvidék tájkarakter terület (Gerecse - 3)
- Almás-Nyergesi Duna-völgy tájkarakter terület (Gerecse - 4)
- Monor-Irsai-dombság (Tápíó-vidék - 1)
- Tápíó völgy menti síkság (Tápíó-vidék - 2)

<sup>17</sup> Dövényi Zoltán (Szerk) (2010): Magyarország kistájainak katasztere. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest (az 1. kiadás szerkesztői: Marosi Sándor, Somogyi Sándor, 1990)

Tájkarakter-területek		Mintaterületi példa
A lépés lényege	Az alkalmazott térinformatikai műveletek	Példa a Gerecsében
<b>1</b> A Kistáj-kataszter kistáj térképének polygon rétegének átvétele (másolatának használatba vétele) valamennyi polygonjával	Réteg másolása, átnevezése, (Copy / Másolás és Paste / Beillesztés parancs)	9 folt átvétele (ennyi kistáj esett a területre)
<b>2</b> A mintaterületi határ mentén az országos polygonok kivágása mintaterületre.	Réteg kivágása (Clip / Kivágás parancs)	9 folt mintaterületre vágása (58. ábra)
<b>3</b> A mintaterületre eső foltok kategóriáinak áttekintése, (a jelentéktelen kiterjedésű (15 km <sup>2</sup> -nél kisebb, a mintaterület határ által elvágott, foltok összevonása)	Területszámítás, és összevonás (Merge feature / Objektum összevonás parancs, szerkesztés közben)	5 kisebb, jelentéktelen folt elhagyása
<b>4</b> A mintaterületen előforduló „tájsejtek” és „tájmozaik egységek” feltárása	Térképek, domborzati adatok és légifelvétel áttekintése térinformatikai rendszerben, a terepi bejárás tapasztalatainak áttekintése (jegyzőkönyv, fényképek, kérdőívek, személyes visszajelzések workshopról) (Zoom / Nagyító eszközök alkalmazása)	Olyan tájsejtek feltárása, és tájmozaik-egységek feltárása mint a Meleg-hegy, Sánc-hegy, Mocsi-sziget, Fleső-sziget, stb.
<b>5</b> A mintaterületen előforduló „tájsejtek” és „tájmozaik egységek” egyediségének, unikális jellegének meghatározása, jelentőségének minősítése	Az egyedi jelleget meghatározó tájsejtek vagy tájmozaik-egységek helyének beazonosítása, egyediségének jellemzése (Azonosításra alkalmas egyedi pontok, foltok vagy vonalak szerkesztése vagy megrajzolása és megnevezése akár szabadkézi rajzon)	Olyan tájsejt-csoportok és tájkarakter-egység-csoportok feltárása mint a "Ferencmajori halastavak", mint a "Grébicspusztai-tavak" mint a "Neszmélyi Dunai szigetvilág", stb.
<b>6</b> A mintaterületre eső országos megnevezések és lehatárolások módosítási igényeinek áttekintése: Az országos szint megnevezéseitől és lehatárolásától eltérő, elkülönülő, egyértelműen helyi tájkarakter területek, mint helyi szinten releváns területek meghatározása	Nincs térinformatikai művelet, csak az országos térkép megnevezéséhez és lehatárolásához képest új megnevezések és foltjaik azonosítása (hipotetikus lépések és iterációs folyamat eredménye)	Pl. Győr-Tatai teraszvidék és Almás-Táti Duna-völgy kistájak módosítási igényének meghatározása (módosítás szükséges-e nevében és területi lehatárolásában)
<b>7</b> Az országos térképen elnagyolt foltok kiigazítása, részletezése, pontosítása, tovább bontása, darabolása. (foltok további foltokra vágása, ha ezt a részletesebb térképezés indokolja) (a 4. 5. 6. lépések eredményeinek figyelembevételével).	Sokszögfoltok szerkesztése, vágása, összevonása, töréspontjainak módosítása (Edit / Clip Feature , Merge Feature, Node tool parancsok)	Pl. Győr-Tatai teraszvidék és Almás-Táti Duna-völgy kistájak közös határvonalának pontosítása helyi szintnek megfelelő részletettséggel (módosítás területi lehatárolásában)
<b>8</b> Az országos foltok kiegészítése helyi szinten releváns egységek foltjaival, egyedi megnevezéseivel, kulcsjellemezőivel	Sokszögfoltok szerkesztése, vágása, összevonása, töréspontjainak módosítása (Edit / Clip Feature , Merge Feature, Node tool parancsok)	Pl. Győr-Tatai teraszvidék és Almás-Táti Duna-völgy kistájak megnevezésének módosítása helyi szinten releváns megnevezésekkel: Tata-Naszályi-teraszvidék", "Almás-Nyergesi-Duna-völgy"

2. Táblázat A helyi szintű tájkarakter területek kialakításának lépései az országos szintű kutatási eredményekből levezetve



A **tájkarakter területek** azonosítását a név meghatározásán túl, térképes lehatárolással, több bekezdésben kifejtett leírással és fényképes illusztrációval indokolt megtenni (3.3. és 4.3. fejezet).

A **tájkarakter típusok** meghatározása során figyelembe vettük a tájvizsgálat eredményeit (terület fő természeti, társadalmi, gazdasági jellemzők), tájtörténeti adalékok áttekintésének eredményeit (változások, tendenciák), valamint a későbbiekben részletesen bemutatásra kerülő terepi felmérések (adott tájrészlet terepen érzékelt jellemzői), online kérdőív és workshopok eredményeit (helyiek által észlelt értékek, problémák, változások, tájkarakter) egyaránt.

A helyi szintű lehatárolásnál cél volt, hogy megjelenjenek olyan tájkarakter-egységek, amelyeket alapvetően a helyi léptékben fontos, tájkarakter meghatározó tájelemek biztosítanak, például tavak környezete (tókörnyék), bányaterületek által meghatározott tájak (bányakörnyék). Ezek országos szinten, a léptékből adódóan nem tudnak megjelenni a tájkarakter típusok között, de helyi szinten lehetőség van ilyen típusok térképezésére is.

Általános elvként követtük, hogy kistáji vagy helyi szinten a tájkarakter típusok minimális területnagysága (km<sup>2</sup>) az országos szinthez képest kisebb legyen (3. táblázat). Számos esetben a helybeliek workshopokon tett visszajelzései alapján ezt a minimális terület-egységet még alacsonyabban kellett meghatározni egy-egy típus esetében (pl. szőlők).

minimum terület (km <sup>2</sup> /egy folt) <sup>18</sup>	Helyi			Országos		
	sík	domb/med.	hegy	sík	domb/med.	hegy
települési tájak	1	0,5	0,5	2	2	2
szőlős-kertes tájak	1	0,5	0,5	1	1	1
szántóművelésű agrártáj	2	1	1	4	2	2
gyepes tájak	2	0,5	0,5	2	1	1
erdős tájak	0,5	1	1	1	4	4
vizes tájak	0,5	0,5	0,5	2	1	1
változatos, dominancia nélküli tájak	1	1	1	2	2	2

3. Táblázat Az országos és a helyi (kistáji) szintű lehatárolás minimális területnagyságainak összevetése

Mindezek alapján az országos szinten lehatárolt tájkarakter-területek részletezése, valamint határainak pontosítása történt meg a helyi tájkarakter típusok meghatározása során.

A tájkarakter típusok lehatárolását és megnevezését igazítanunk kellett a helyi (gyakorlatilag kistáji) szint igényeihez és térképes pontosságához, ugyanakkor az országos térképezés folthatáraihoz is. Ennek a folyamatnak a lépéseit, térinformatikai megoldásait és a Gerecse mintaterületen lezajlott feldolgozási példákat mutatja be a 4. táblázat.

A Gerecse mintaterületen 28 tájkarakter típus, míg a Tápó-vidéken 19 tájkarakter típus került azonosításra és lehatárolásra (64. ábra. és 119. ábra).

A tájkarakter típusok nagy száma miatt a típusok bemutatásához kidolgoztunk egy táblázatos sablont, amiben rendszerezetten be lehet mutatni a tájkarakter típusok megnevezését, térbeli elhelyezkedését egy térképen jelmagyarázattal, leírását, egy foltjának mintáját, kulcsjellemezőinek listáját és egy terepi fényképet (5. táblázat).

<sup>18</sup> A kistáji szintre meghatározott minimális térképzési egységeket egyes helyi tájkarakter-egységekre 0,1 km<sup>2</sup>-re kellett leszállítani, különben épp a nagyon karakteres és sűrűn látogatott tavak, dombhátú szőlők, felhagyott bányák területe nem érvényesült volna a tájkarakter-meghatározás során.


Tájkarakter típusok		Mintaterületi példa
A lépés lényege	Az alkalmazott térinformatikai műveletek	Példa a Gerecsében
1	Az országos tájkarakter-típus térkép polygon rétegének átvétele (másolatának használatba vétele) valamennyi polygonjával	12 kategória foltjának átvétele. Ennyi országos kategória esett a területre
2	A mintaterületi határ mentén az országos polygonok kivágása mintaterületre	12 kategória foltjának mintaterületre vágása
3	A mintaterületre eső foltok kategóriáinak áttekintése, (a jelentéktelen kiterjedésű (1 km <sup>2</sup> -nél kisebb, a mintaterület határ által felvágott, folt darabok összevonása)	Néhány kisebb, jelentéktelen folt elhagyását jelenthette volna (de a Gerecsében nem volt ilyen)
4	A mintaterületen előforduló „tájsejtek” és „tájmozaik egységek” feltárása	Olyan tájsejtek és tájmozaik-egységek feltárása, mint a kavicsbányató-környék, a halastó-környék, szigetek a Dunán, stb.
5	A mintaterületen előforduló „tájsejtek” és „tájmozaik egységek” csoportosítása, kategorizálása, típusalkotó szerepének meghatározása.	Olyan tájsejt-csoportok és tájmozaik-egység-csoportok feltárása, mint a "Tökönység természetközeli parti sávval", "Természetközeli folyómenti táj", stb.
6	A mintaterületre eső országos kategóriák módosítási igényeinek áttekintése: Az országos szint kategóriáitól eltérő, elkülönülő, egyértelműen helyi típusként, helyi szinten releváns kategóriák meghatározása	Pl. "Vízdomináns mozaikos síksági táj", "Erdő-vízdomináns folyótáj" és "Vízdomináns folyótáj" országos típusok módosítási igényének meghatározása (módosítás szükséges-e nevében és területi lehatárolásában)
7	Az országos térképen elnagyolt foltok kiigazítása, részletezése, pontosítása, tovább bontása, darabolása. (foltok további foltokra vágása, ha ezt a részletesebb térképezés indokolja) (a 4. 5. 6. lépések eredményeinek figyelembevételével).	Pl. "Erdő-vízdomináns folyótáj" és "Vízdomináns folyótáj" országos típusok foltjainak pontosítása helyi szinten
8	Az országos foltok kiegészítése vagy kiváltása helyi szinten releváns típusok megnevezésével és foltjaival (4. 5. 6. lépések eredményeivel).	Pl. "Erdő-vízdomináns folyótáj" és "Vízdomináns folyótáj" országos típusok megnevezésének módosítása helyi szinten releváns megnevezésekkel: "Természetközeli folyómenti táj", "Folyómenti rekreációs táj"

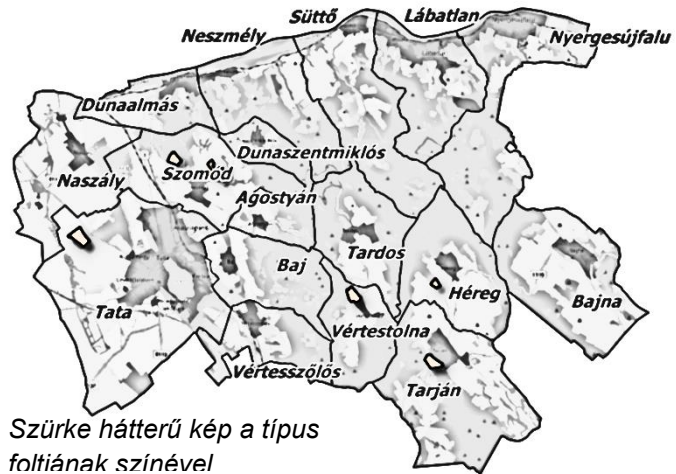
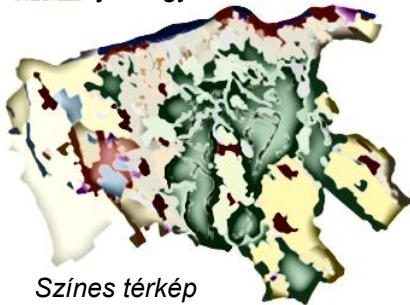
4. táblázat A helyi szintű tájkarakter típusok kialakításának lépései az országos szintű kutatási eredményekből levezetve

Tájkarakter típus neve:

## A tájkarakter típus megnevezése

### Mintaterületi előfordulás

 A folt színével készített jelmagyarázat



### Leírás

A tájkarakter típus leírása néhány rövid mondatban. Megemlítve az alkotó-elemeket, elemegütteseket, táj-sejteket, tájmozaik-egységeket amelyek az adott típust alkotják.

pl.: konkrét helynév (Településnév)  
konkrét dűlőnév (Településnév),  
konkrét hegy neve (Településnév),

### Jellemző példa ortofotón

Egy jellegzetes légifénykép a típus egy foltjáról



### Kulcsjellemzők

- egy elemtípus
- egy sajátosság
- egy tipikus folyamat
- egy meghatározó jellemző
- stb.

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

Egy jellegzetes terepi fénykép a típusról



5. táblázat A tájkarakter-típus azonosítása és lehatárolása – módszertani minta 1

A tájkarakter meghatározást, a tájkarakter-egységek azonosítását és lehatárolását követően a tájkarakter-egységekre vonatkozó javaslatok megfogalmazása indokolt. A tájkarakter-egységek védelmére, kezelésére és fejlesztésére vonatkozóan kidolgoztunk egy olyan módszert, ami egyértelműen segít feltárni, hogy a tájkarakter-egységekben

- mi tekinthető értéknek: ide tartoznak pl. védett természeti területek, védett állat/növényfajok ismert termőhelye (biotikai adatok), ex lege védett értékek, NATURA 2000 hálózat területei, műemlékek, régészeti területek, nemzetközi természetvédelmi egyezmény alapján védett területek, kultúrtörténeti egyedi tájértékek, hagyományos / állandó tájhasználat / tájszerkezet / településszerkezet jelenléte, tájképi / településképi értékek (pl. kedvező látványelemek / elemegyüttesek, kedvező kilátás / rálátás), hagyományos építészeti karaktert őrző épületek, építmények, jó környezetminőség, magas szintű környezetkultúra, kedvező tájgondozási gyakorlat,  
(alapvető adatforrások: terepi helyszínelés, Természetvédelmi Információs Rendszer, területileg illetékes nemzeti park igazgatósággal folytatott konzultáció, területrendezési tervek, településrendezési tervek, településképi arculati kézikönyvek, tájhasználók személyes adatközlése stb.)
- milyen változások érzékelhetők: pl. a tájtörténeti vizsgálatból levonható következtetések, a jelenleg domináns felszínborítás / tájhasználat kialakulásának időszaka, tapasztalható társadalmi-gazdasági folyamatok művelési lenyomata (pl. mezőgazdasági területek felhagyása, természet kultúrák preferenciájának változásai, legeltetés felhagyása), építészeti karakter változásai, tájképi adottságok változásai (pl. nyitottság-zártság, vizuális térkapcsolatok módosulása), éghajlatváltozás érzékelhető hatásai (pl. felszíni vizek mennyisége, időbeni eloszlása), környezeti elemek változási tendenciái, közlekedési módok / útvonalak / forgalomnagyság változásai, tájhasználók által megélt változások (pl. életforma változása, ingázás, meghatározó megélhetési forrás változása, zöldfelületek minőségének változása, települési szolgáltatások változása), szukcessziós folyamatok, élőhelyek természetességének változása, turisztikai trendek, tájstabilitás - állandó és dinamikusan változó tájhasználatok / tájrészletek,  
(alapvető adatforrások: terepi helyszínelések, katonai felmérések térképei, topográfiai térképek, légi felvételek, régi fényképek, képeslapok, tájhasználók személyes adatközlése, KSH adatok stb.),
- milyen problémák azonosíthatók be: ökológiai, esztétikai, funkcionális tájhasználati problémák és konfliktusok, környezeti problémák,  
(alapvető adatforrások: Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer, települési környezetvédelmi programok, vízgyűjtőgazdálkodási tervek, terepi helyszínelés, tájhasználók személyes adatközlése stb.)
- milyen minőségi célkitűzések fogalmazhatók meg: a jelenlegi állapotból és változási tendenciákból/történeti vizsgálatból kiindulva megfogalmazott pozitív jövőkép, amely az értékeket megőrizve (különös tekintettel a tájak egyediségére és sokféleségére), a problémákat mérsékelve / megszüntetve a természeti és társadalmi - gazdasági viszonyok között reális egyensúlyt teremt, az adottságokhoz igazított, bölcs tájhasználatot, élhető településeket, magasabb szintű tájtudatosságot, erős tájidentitást valósít meg,
- milyen javaslatokkal kerülhetünk közelebb a célok megvalósításához: elsődlegesen védelmi, kezelési, fejlesztési, helyreállítási eszközök, döntően tájvédelem, szabadtér-építészeti, településrendezés, természetvédelem, környezetvédelem, turizmus-rekreáció, mező- és erdőgazdasági művelés, építési szabályozás témaköréhez kapcsolódóan.

A tájkarakter-egységek védelmére, kezelésére és fejlesztésére vonatkozó módszertannak fontos részét képezi az értékfeltárás, a változás-beazonosítás, a problémafeltárás, és a javaslat-tétel különféle módszerei, technikai megoldásai, eszközei. Így a módszertan alkalmazásakor javasoljuk

- az irodalomkutatási eredmények figyelembevételét,
- a térképes elemzések, ábrászerű kimutatások alkalmazását,
- a terepi helyszínelést, jegyzőkönyvezést és dokumentálást,
- a kérdőívezést és a válaszok kiértékelését, összegzését,
- az workshop-szervezést és interjúkészítést és a hozzászólások rögzítését.


Elkészítettünk egy sablont, amiben mindazokat az eredményeket összesíthetjük, amelyek elvezethetnek a táj minőségi célkitűzéseinek és ezzel kapcsolatos javaslataink megfogalmazásához. A „tájkarakter-egység védelme, kezelése és fejlesztése” sablon egy módszertani minta, ami megmutatja milyen módon lehetséges javaslathoz eljutni az értékeken, a változásokon, és a problémákon keresztül.

A javaslatokhoz így következetesen, lépésről lépésre, a karakter egységek értékeinek, változásainak és problémáinak figyelembevételével, minősítésével, a táj minőségére vonatkozó célkitűzések kialakításával érkezhetünk meg. Az alábbiakban példaként ismertetett javaslatok alátámasztott megfogalmazására van ebben a formában lehetőségünk:

- Patak-rehabilitáció és zöldút kialakítása (pl. Települési táj gyepekkel síkon, a Tápió-vidéken)
- Inváziós növényfajok visszaszorítása, építészeti karakter kialakítás szabályozása (pl. Agrár-kert-erdőmozaikos síksági tájon a Tápió-vidéken)
- Egységes buszmegállók és esőbeállók létesítése (Agglomerálódó települési táj folyó mentén) a Tápió-vidéken vagy a Gerecsében)
- Mezővédő erdőfásítás, élőhelyfejlesztés (pl. Szántóművelésű homogén hullámos síksági táj a Gerecsében vagy a Tápió-vidéken)
- Szőlődombok művelésének támogatása, az épített létesítmények méretének és bővíthetőségének szabályozása (pl. Kisparcellás szőlő-kert-mozaik dombháton a Gerecsében)
- Széles gyepes sáv kialakítása, majorok tájbaillesztése (pl. Szántóművelésű homogén medencetáj a Gerecsében)
- Élőhelyteremtés, ökoturisztikai fejlesztés, természetvédelmi bemutatás (pl.: Gyepes mozaikos síksági táj a Tápió-vidéken)
- Gyep fenntartása kaszálással, (pl. Gyep-vízmozaikos síksági táj a Tápió-vidéken)
- Gyep fenntartása legeltetéssel (pl. Gyepdomináns dombsági és hegységperemi táj a Gerecsében)
- Szegélytársulások kialakítása, légzetékek elhelyezésének szabályozása (Változatos felszínborítású síksági táj a Tápió-vidéken)
- Vízminőség-védelmi puffersáv kialakítás szántók szegélyén, cserjesáv, puhafás erdősáv (pl. Változatos felszínborítású dombsági medencetáj vízfolyásokkal a Tápió-vidéken)
- Erdőborítás feltétlen megőrzése, bolygatás mérséklése (pl. Erdővel borított völgyek a Gerecsében)

A tájkarakter területek és tájkarakter típusok minőségi célkitűzéseinek megfogalmazását az értékek feltárására, a változások és a problémák beazonosítására építettük. A javaslatok megfogalmazását a minőségi célkitűzésekből vezettük le. A tájkarakter területek esetében bekezdésekben dolgoztunk, de a tájkarakter típusok nagy száma miatt már a javaslati sablont indokolt használni (6. táblázat).



<b>A tájkarakter-egység védelme, kezelése és fejlesztése</b> (módszertani minta)	
<p><b>Tájkarakter-egység neve:</b></p> <p style="text-align: right;"><b>A tájkarakter típus megnevezése</b></p>	
<p><b>Tipikus terepi megjelenés</b></p> <p><i>Egy jellegzetes terepi fénykép a típusról</i></p> 	<p><b>Értékek</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Meghatározásra kerülnek a típus tájkarakter szempontjából értékes tájelemei.</li> <li>- Az irodalomkutatás, a terepi felmérés, a térképes elemzések, a kérdőívezés és a workshopok alapján meghatározható értékek megnevezése, felsorolása.</li> <li>- Feltárássra és minősítésre kerülhet az érték jelentősége a karakter szempontjából (pl: 1. tájelem, 2. karakterjegy, 3. kulcsfontosságú karakterjegy)</li> </ul>
<p><b>Változások</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Meghatározásra kerülnek a típus tájkarakter szempontjából érzékelhető változásai.</li> <li>- Az irodalomkutatás, a terepi felmérés, a térképes elemzések, a kérdőívezés és a workshopok alapján meghatározható változások megnevezése, felsorolása.</li> <li>- Beazonosításra kerülhet az változás jelentősége a karakter szempontjából (pl: 1. erősítő változás, 2. helyreállító változás, 3. átalakító változás)</li> </ul>	<p><b>Problémák</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Meghatározásra kerülnek a típus tájkarakter szempontjából beazonosítható problémái.</li> <li>- Az irodalomkutatás, a terepi felmérés, a térképes elemzések, a kérdőívezés és a workshopok alapján meghatározható problémák megnevezése, felsorolása.</li> <li>- Minősítésre kerülhet a probléma jelentősége a karakter szempontjából (pl: 1. kis probléma, 2. probléma, 3. komoly probléma)</li> </ul>
<p><b>Minőségi célkitűzések</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Meghatározásra kerülnek a táj minőségére vonatkozó célkitűzések</li> </ul>	
<p><b>Szükséges beavatkozások, kezelési, fenntartási javaslatok</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Általános útmutatás megfogalmazása a tájtípus kezelésére</li> <li>- Meghatározásra kerülnek azok a javaslatok, melyek a táj minőségére vonatkozó célkitűzésekben foglalt célállapot eléréséhez szükségesek.</li> </ul>	

6. táblázat A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése – módszertani minta 2.

## 3. Tápió mintaterület

### 3.1. Helyzetfeltárás

A helyzetfeltárás célja a Tápió-vidék mintaterületek legfontosabb természeti, társadalmi és gazdasági adottságainak bemutatása. Ismertetjük a mintaterület elhelyezkedését, településrendszerét, valamint nagytérégi és regionális kapcsolatait. Természeti adottságok tekintetében kitérünk a domborzati, vízrajzi, földtani és talajtani, éghajlati jellemzőkre, bemutatjuk a jellemző növényzetet, élőhelytípusokat és védett természeti területeket. A társadalmi tényezők tekintetében vizsgáltuk többek közt a népességszámot és annak változási tendenciáit, gazdasági adottságok között például a regisztrált vállalkozások számát, mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágak főbb jellemzőit.

#### 3.1.1. Lehatárolás, pozicionálás

A mintaterület a Közép-Magyarországi régióban, Pest megyében helyezkedik el és összesen 9 települést fed le, melyek a következők: Bénye, Farnos, Gomba, Káva, Pánd, Tápióbicske, Tápióság, Tápiószentmárton, Úri (62. ábra).



16. ábra A Tápió-vidék mintaterület lehatárolása (forrás: OpenStreetMap alaptérkép alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

Földrajzi értelemben az Alföld északi-északnyugati részén található, közel az Északi-középhegység peremterületeihez, a Duna-Tisza közti sík vidék, az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság, illetve a Közép-Tisza vidék is érinti a mintaterületet. A vizsgált települések több kistájhoz is tartoznak, melyek a következők: Tápió-vidék (Tápióbicske és Tápióság települések), Hatvani-sík (Farnos), Gödöllői-dombság (Úri), Monori-Irsai-dombság (Gomba, Káva, Pánd), Gerje-Perje-sík (Tápiószentmárton) (Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018)<sup>19</sup>. Mindezek következtében a mintaterület természeti-táji adottságai számottevő változatosságot mutatnak.

<sup>19</sup> Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány (2018): A Tápió Natúrpark létrehozását megalapozó szakmai háttér tanulmány



## A mintaterület kiterjedése, határai

A mintaterület kiterjedése 33699 hektár, azaz 336,99 km<sup>2</sup>, ami Magyarország területének 0,36%-a. Közép-Magyarországi régió 4,9%-a, Pest megye területének 5,3%-a. Külső határa a mintaterület alkotó települések közigazgatási határai mentén került kijelölésre.

## Településrendszer

9 település található a mintaterületen, amelyekből egy nagyközség (Tápiószentmárton), mely egyben a mintaterület legnagyobb kiterjedésű és legnépesebb települése. Tápiószentmárton a Nagykáta járás 5. legnépesebb tagja. A többi település községeként van nyilvántartva

### 3.1.2. Nagytérségi, regionális kapcsolatok

A mintaterület a Budapesti Agglomeráció közvetlen közelében, attól délkeletre helyezkedik el, azonban már teljes területe már az agglomerációs térségen kívül található.

A terület vasúti összeköttetését Budapest-Újszász-Szolnok-Békéscsaba 120a jelzésű vasútvonala biztosítja. A vasútvonallal érintett települések fejlődésükben előnyösebb helyzetben vannak, mint a többi.

A mintaterület nyugati részén lévő Bénye és Gomba településről a lakosság elsősorban a Budapest-Cegléd (100a) vasútvonalat használja a tömegközlekedésre. A vasúti hálózathoz közel eső települések (pl. Úri, Kóka, Tápióság) elérését helyközi buszjáratok biztosítják, melyek csúcsidőben átlagosan óránként indulnak. Ezek a településeken a vasútvonalaktól és a főutaktól való távolságából adódó gazdasági hátrány jelentős fejlődési különbséget eredményezett az elmúlt időszakban.

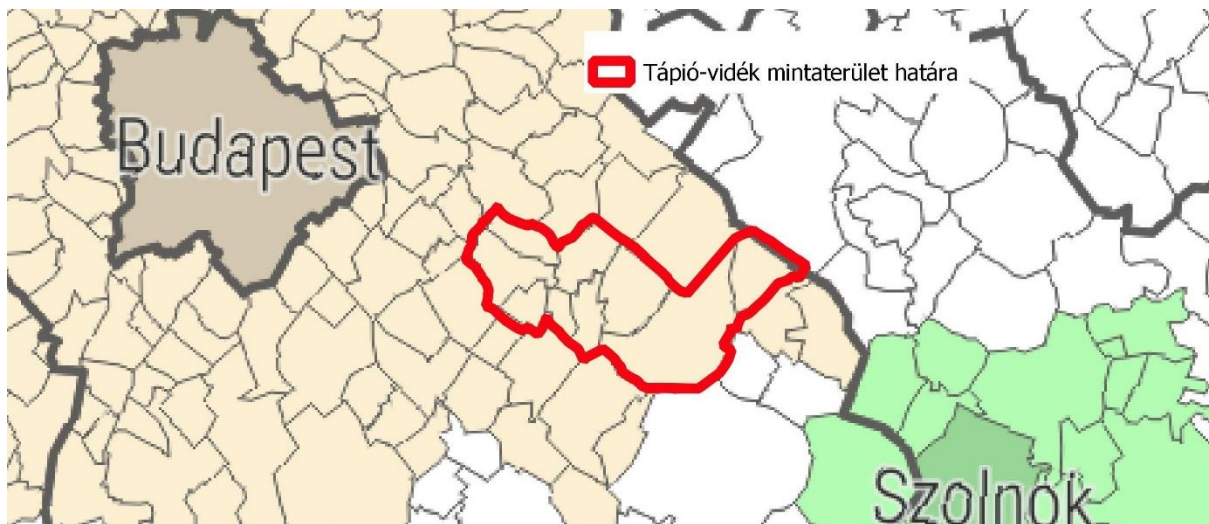
A térséget autópálya, autóút, elsőrendű országos főút nem érinti, azonban közvetlenül a mintaterület határán túl fontos gyorsforgalmi-úthálózat elem található, az M4-es autóút, mely a vizsgált településektől déli-délnyugati irányban fut. Fontos elem továbbá, a mintaterülettől közvetlenül északra futó 31-es számú főút, valamint keletre a 311-es út, mely Farnos településen keresztül is halad.

Vízrajzi adottságai miatt, nem beszélhetünk sem nemzetközi, sem országos vízi összeköttetésről. Légiközlekedés, összeköttetés tekintetében Tápiószentmártonon, továbbá több, mintaterülethez közeli településen (pl. Süllyás, Tápiószecső) található kisgépek fogadására alkalmas magánrepülőtér. Ezek a létesítmények azonban nem játszanak jelentős szerepet a térség légiközlekedésében. Fontos azonban kiemelni, a budapesti Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér közelsége miatt, mely a mintaterület északi településeitől megközelítőleg 30 km-re helyezkedik el.

### Nagyvárosi vonzáskörzetek érintettsége (funkcionális városi térség, agglomeráció, metropolisz régió - szerepkörök, lehetséges funkciók, feladatok)

A mintaterület egyetlen térsége sem része a Budapesti Agglomerációnak, azonban közvetlenül annak határánál található az északi, nyugati települések. Ezen kedvező pozíciónak nagy jelentősége van a munkalehetőség, továbbtanulás és a szolgáltatások szempontjából is, melyek miatt nagymértékű a napi ingázók száma, elsősorban a főváros irányába. A mintaterület déli és keleti részén már érződik Jászberény, Cegléd és Solnok vonzása, melyek szintén munka- és továbbtanulási lehetőséget jelentenek. A nyugati részekre Monornak van hasonló hatása, főként Gomba és Bénye számára.

Az urban audit felmérésekhez használt funkcionális városi térségek alapján a teljes mintaterület a Budapesti Funkcionális Városi Térség része (63. ábra). Ahogyan az már a Gerecse mintaterület esetében ismertetésre került, az ilyen térségek funkcionális egységet alkotnak, melyek egy központi városból (jelen esetben Budapest) és a hozzá tartozó ingázási (munkaerő piaci és napi ingázás) zónából (commuting zone) állnak.



17. ábra A Tápió-vidék mintaterület elhelyezkedése a Budapest Funkcionális Városi Térségen belül  
(forrás: KSH alaptérkép alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

### Alközpontok, településegységek, alkategóriák, kisebb regionális téregységek

A mintaterület a Budapest-Közép-dunavidéki turisztikai régió része, nem érinti azonban nagyvárosi településegységet (az előbbieken említett funkcionális térségen túl).

A mintaterület települései két járáshoz tartoznak. A Monori járás Bényét, Gombát, Kávát és Pándot foglalja magába, míg a Nagykátai járáshoz Farnos, Tápióbicske, Tápióság, Tápiószentmárton és Úri tartozik. Utóbbi járás a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján a kedvezményezett kategóriába tartozik, ugyanakkor a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján egyik mintaterületi település sem része a kedvezményezett települések csoportjának.

### Határon átnyúló kezdeményezések, kapcsolatok, projektek

A térség (mivel Pest megyében található) a Gerecse mintaterülethez hasonlóan része az Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program 2014-2020 keretében támogatásra jogosult területnek, azonban eddig a program keretein belül egyik település sem részesült támogatásban.

A Gerecse mintaterületnél leírtak igazak a Tápió mintaterületre is a következő (2021-2027) programozási időszakot illetően (Magyarország és Szlovákia közötti Interreg program folytatása).

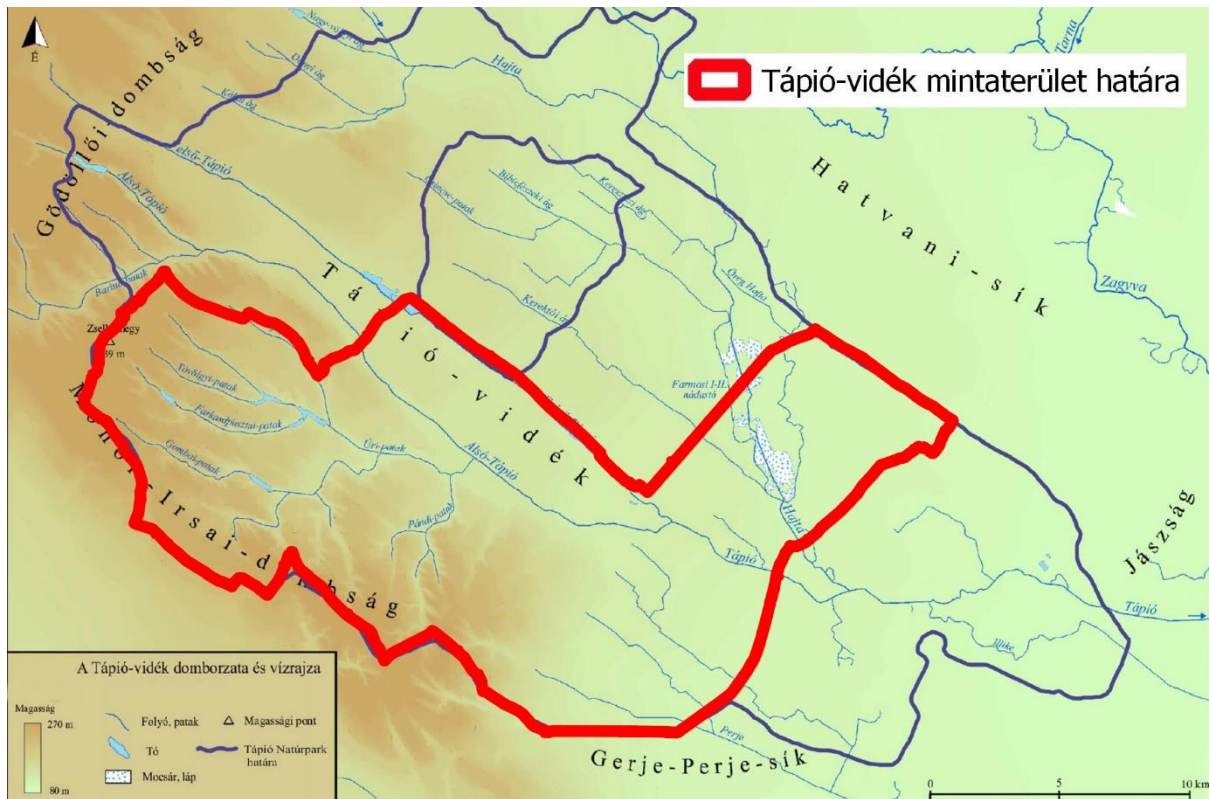
### 3.1.3. Természeti adottságok feltárás

A Tápió mintaterület esetében is fontosnak tartjuk a természeti adottságok részletes feltárását, mivel ezek jelentősen befolyásolhatják a tájalakulást és az antropogén tájalkotó elemek összetételét, ezzel pedig a táj karakterét.

#### Domborzat, lejtőmeredekség

A mintaterület nagyobb részét a völgyekkel szabdalts dombvidékes felszíni formák teszik ki, ugyanakkor kisebb térségekben már az Alföldre jellemző sík és homokbuckás tájrészletek is előfordulnak. Előbbieket főként a térség nyugati (pl. Úri, Gomba, Bénye, Káva, Pánd), míg utóbbiakat a keleti részekben találjuk (64. ábra).

A mintaterület nyugati része az Északi-középhegység félszigetszerű nyúlványa, amelyet a Gödöllői-dombvidék és a Monor-Irsai-dombság jelentenek. Felszínének jó részét lösz borítja, arculatát a löszvölgyek és a löszhátak határozzák meg. Mindezek miatt ezt a térséget alapján a Lössdombság vidékének nevezik, mely a következő településeket foglalja magába: Gomba, Bénye, Káva, Pánd, Úri. Völgyeinek többsége északnyugat-délkeleti irányú, azonban középső részén erre merőlegesen futó, mélyebb völgyek is találhatóak (pl. a Gombai-patak völgye vagy a kávai Hosszú-völgy).



18. ábra A Tápió vidék mintaterület domborzata és vízrajza (forrás: Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018 alaptérképe alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

A mintaterület keleti része az Alsó-és Felső-Tápió árterületéhez tartozik. Területén a jégkorszak idején több tíz méter vastagságban folyóvízi üledék keletkezett, melyen később a szél hatására megindult a futóhomok mozgás. Így alakultak ki garmadabuckáknak nevezett homokdombok, amelyeket a helyiek hegyeknek hívnak. Farmos térsége a Hatvani-sík déli részét képezi. Ebbe a térségbe érkezett a Gödöllői-dombságból a Hajta-patak, amely több helyen az Ős-Zagyva nagy méretű, még ma is nyomon követhető kanyarulataiban fut. Egy-egy ilyen lapályban a patakok vize szétterült, és nagy, nyílt vizű mocsarakat hozott létre (pl. a farmosi Nagy-nádas). Az északi irányból Farmosig húzódó területet Hajta-mentének nevezik, melynek a keleti, mintaterületünket érintő része fokozatosan átmegy az Alföld síkjába. Tápiószentmárton déli területei a Gerje-Perje-síkhöz sorolhatók, mely a Duna-Tisza közti síkvidékhez tartozik. A mintaterületből Farmos és Tápiószentmárton déli-keleti részei a Tápió-összefolyásnak nevezett egységhez tartoznak, melyet síkvidéki karakter jellemez, a mélyebb fekvésű részeken vizenyős területekkel (nádasok, mocsarak, szikes tavak) (Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018).

### Vízrajz

A mintaterület északi, nyugati részen lévő folyóvizeit (Úri-, Bényei-, Farkaspusztai-patak, Kávai-, Pándi-ág) a Gombai-patak gyűjti össze és szállítja az Alsó-Tápióba, mely vízgyűjtő területének nagysága 226 km<sup>2</sup>. A vizsgált térség jelentős vízfolyása a Hajta-patak, mely Farmos települést szeli át. A patak a mintaterületől északra lévő vízfolyások vizeit gyűjti össze és vezeti az Egyesült-Tápióba. Vízigyűjtőjének területe 381 km<sup>2</sup> (a mintaterületen kívüli részekkel együtt. A középső településeken fut a térség legnagyobb vízfolyása, a Felső-Tápió, amelynek egyetlen jelentős mellékvize az Alsó-Tápió. Tápiószentmártonnál egyesülnek, az egyesülésig vízgyűjtő területe 102 km<sup>2</sup> kiterjedésű. Az Egyesült-Tápió széles völgyben folyik tovább, míg Újszász térségében, a mintaterületünktől délre a Zagyva-folyóba torkollik. A Tápió vízgyűjtője 149 km<sup>2</sup> nagyságú. A mintaterületi vízfolyásokon hóolvadáskor, valamint hirtelen lezúduló, nagyobb esők esetén keletkezhetnek árvizek, azonban a terület általában száraz, gyenge lefolyású. Vízhőmérsékletük viszonylag jónak (II. osztályú) mondható, mely annak köszönhető, hogy ipari, vagy kommunális

szennyezés alig éri őket. A kisvízfolyások jelentős része mesterségesen kotort, egyenes, olykor töltésekkel kísért medrekben fut. Azonban a Farnos határában kanyargó Öreg-Hajta, a Kókai-ág egyes részei, illetve a Gombai-patak forrásvidéke valamelyest természetesnek tekinthető még. A vízfolyások irányát nagyban meghatározzák az ÉNy-DK irányú tektonikus törésvonalak, a Tápió-Hajta vízrendszer összes vízgyűjtő területe (a mintaterületen kívüli részekkel együtt) 858 km<sup>2</sup>.

Az állóvizek közül legfontosabb a Farmostól északnyugati irányban között elterülő Nagy-nádas (307 ha), melynek területe az utóbbi évtizedekben jelentősen csökkent az aszályok és a szakszerűtlen vízgazdálkodás következtében. Az állóvíz részben már a mintaterületen kívülre esik (Nagykáta közigazgatási határába). Kisebb állóvizek tekintetében szinte valamennyi település rendelkezik halas- vagy horgásztóval, viszont ezek egyike sem természetes eredetű. A tavak jelentős részét völgyzárógátákkal hozták létre (Gombai-, Uri-, Farkasi-halastó). A térségben mesterségesen létrehozott sok halas- és horgásztó nagyban hozzájárul a keleti részek vízellátottságának romlásához a vízvisszatartás és tavak nagymértékű párologatása révén.

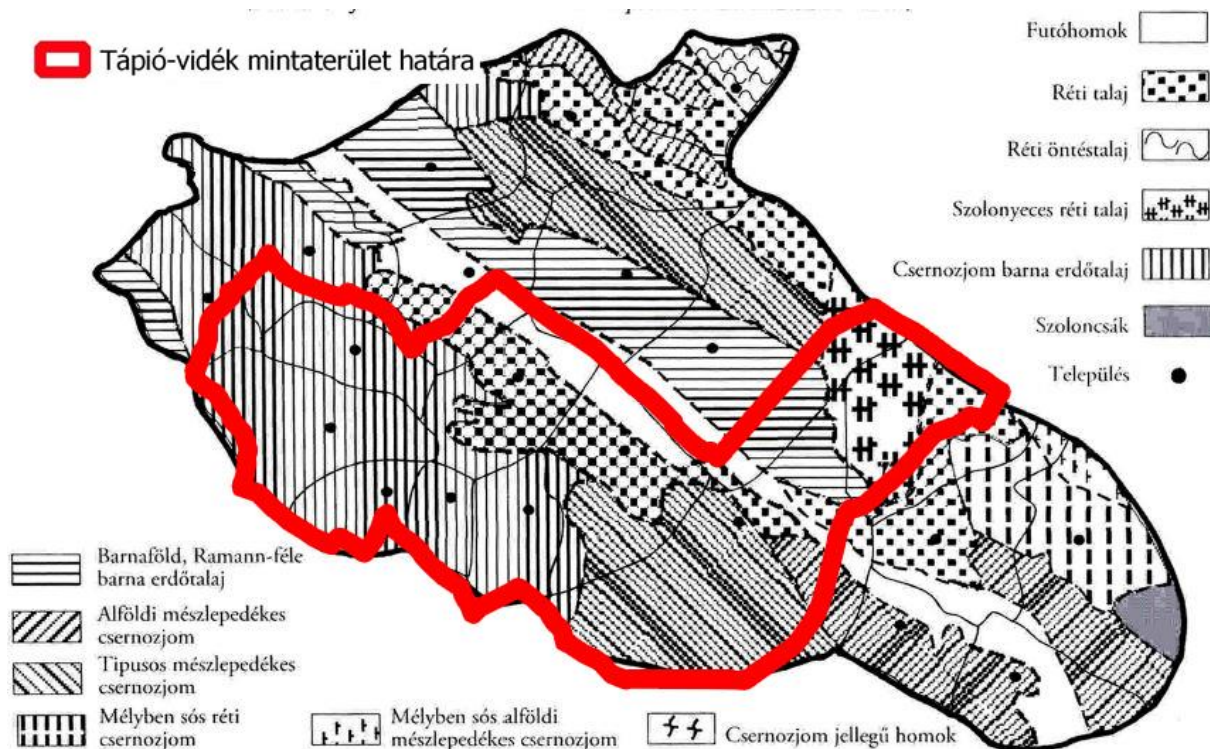
Az állóvizek közül különlegesen az időszakos szikes tavak. A Tápióbicske déli részén elnyúló Fehértó a Monor-Irsai-dombság keleti peremén kialakult szikes területekhez tartozik. Kutatások szerint a dombság alól kilépő talajvizekből a nyomásváltozások következtében kiválnak a sók, amelyek szikesedéshez vezetnek. Hasonló szikesek tavak találhatóak még a Gombai-patak völgyében a Török-hídnál, Tápiószentmártonban az Albertirsára vezető út két oldalán és a Kincsem Lovaspark mögötti nagy legelőn is. A tágabb térség gazdag termálvízkészlettel rendelkezik, a mintaterületen Tápiószentmártonon meleg vizű strand található, mely gyógyvíz minősítést is kapott (Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018).

### Földtan és talaj

A változatos természetföldrajzi adottságoknak köszönhetően a talajtakaró is sokszínű. A dombsági (nyugati) területeken csernozjom barna erdőtalajok, illetve mészlepedékes csernozjomok a jellemzők, melyekhez a völgytalpakon réti talajok csatlakoznak. Az utóbbi időben enyhe szikesedés is megfigyelhető a mintaterület egyes részein, elsősorban az Uri-patak völgyében és a tápiósági Nagy-réten. A hirtelen lehulló nagy mennyiségű csapadék a lejtőkön eróziót, míg a völgyekben feltöltődést okozhat (az utóbbi idők egyik legjelentősebb ilyen eseménye 1999 nyarán volt tapasztalható a Gombai-patak völgyében).

A Felső és Alsó-Tápiót kísérő árterületeken réti talajok, illetve láposodó réti talajok, míg a hordalékkúp magasabb térszínein barnaföldek és humuszos homoktalajok jellemzők. A Hajta-patak mentén legnagyobb arányban mészlepedékes csernozjomokat, illetve réti talajokat találunk, melyekhez Farnos térségében szikes talajok is csatlakoznak. Az itteni szikes talajok jellemzője, hogy egymás mellett fordulnak elő a réti szolonyecék és szoloncsák-szolonyec szikesek (65. ábra) (Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018).





19. ábra A Tápó-mente genetikai talajtérképe (forrás: Stefanovits, 1956<sup>20</sup> alaptérkép alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

### Növényzet, élőhelytípusok és potenciális vegetáció

A mintaterület három flórajárás, az Északi-középhegységhez tartozó Nógrádi (Neogradense), az Alföld részét képező Duna-Tisza-közi (Praematricum) és Tiszántúli (Crisicum) érintkezési zónájába esik. Ebben a térségben a középhegységi zárt lombos erdők öve találkozik az erdőssztyepp zónával. Mindezek miatt növényvilágának változatossága országos viszonylatban is egyedülállónak mondható. Potenciális vegetációk tekintetében a legmeghatározóbb változás, hogy az erdős állományok legnagyobb része megszűnt (leginkább a tatárjuharos lösztölgyes és a homoki tölgyes vegetációjánál észrevehető ez a folyamat). A dombvidéket borító egykori lösztölgyesek jórészt eltűntek, vagy akác- és fenyőültetvények váltották fel őket, de az aljnövényzet sok helyütt még mindig őrzi az őshonos növényzet emlékét. A Tápószentmártontól délre található Lipina-vagy a Hársas-völgyben megtalálható a tarka sáfrány, a hóvirág, a tavaszi csillagvirág, magyar zergevirág, nagyvirágú gyíkfű és az ujjas keltike is. A homoki területeken a májusi gyöngyvirág és az epergyöngyike az egykori gyöngyvirágos tölgyesekről árulkodnak. A két Tápó közötti homokbuckásokon a fehérynár ligetek őrzik a nyáras-borókások emlékét. Szintén megritkultak a folyópartok közelében lévő keményfás tölgy-kőris-szil ligeterdők. Főként a magyar kőrisek maradtak meg belőlük keskeny sávokban. A Hajta-patak Kókai-ága mentén ugyanakkor még igazi égeres láperdő található.

A térség természetvédelmi szempontból értékes élőhelyei jellemzően a folyóvölgyekben és a síkvidéki területeken találhatóak. Védett fajokban leggazdagabbak a kékperjés láprétek. A nedves rétek másik típusát a kora tavasszal víz alatt álló mocsárrétek képezik. A legnagyobb kiterjedésű csenkeszes kaszálóréteket a Gombai-és az Uri-patak völgyében találhatóak. A Tápó-mentén, Farnos határában a szikesek különböző formációival is jelen vannak. A szikesek magasabb részein kisebb foltokban löszpusztaréteket is láthatók. A Monor-Irsai-dombság lejtőin, az egykori erdők helyén szintén gazdag löszgyepek helyezkednek el, melyek számos védett fajnak nyújtanak menedéket. Értékesek továbbá a két Tápó közötti homokbuckákat borító nyílt homokpusztagyeppek. A homoki gyepek másik típusát a teljesen záródott homokpusztarétek alkotják, melyekre sok helyütt megjelennek a mintaterületen (Tápó-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018).

<sup>20</sup> Stefanovits Pál (1956): Magyarország talajai. Akadémia Kiadó, Budapest



## Éghajlat, klíma

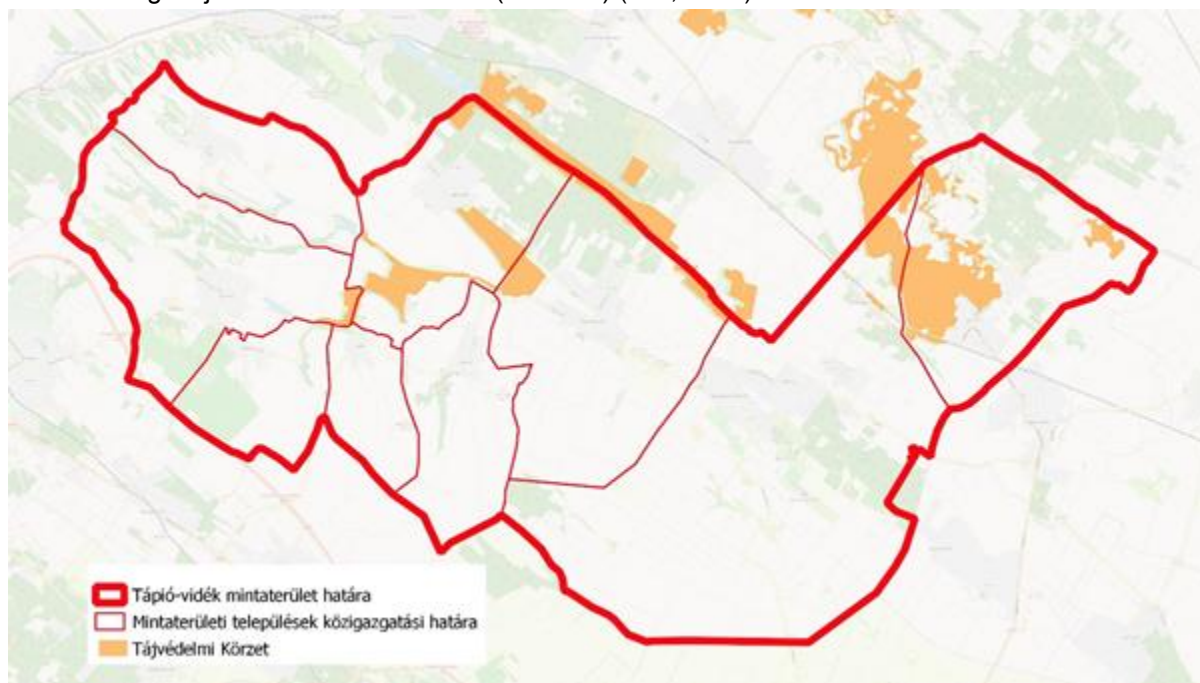
A mintaterület a meleg-száraz és mérsékelten meleg és száraz éghajlati övezet határán helyezkedik el. A térséget a kevés csapadék és emiatt a gyakori nyári vízhiány jellemzi. A csapadék átlagos évi mennyisége 553 mm, a feljegyzések alapján az eddigi maximum 926 mm, a minimum pedig 303 mm volt. Legcsapadékosabb időszak április végétől júniusig tart, ekkor hullik az évi csapadékmennyiség 30-40%-a. Legszárazabb a január és a február. Az évi középhőmérséklet 9,7-10,3 °C között változik, a napsütéses órák száma 2000-2040 óra között mozog. A legnagyobb hőmérsékleti ingadozás 23-24 °C. A júliusi középhőmérséklet átlaga 21-22 °C, míg a januári -2 °C. A fagyos napok száma átlagban 100 nap/év. Az uralkodó szélirány az északnyugati, az átlagos szélesség 3 m/s. Néhány év kivételével az utóbbi évtizedek aszályai ezt a területet is erősen megviselték.

A Tápió-vidék mintaterület esetében is vizsgáltuk a jövőbeli főbb éghajlati prognózisokat. A RegCM klímamodell alapján az 1961-1990-es adatokhoz képest 2021-2050 közé eső időszakban az évi középhőmérséklet 1-1,5 °C fog növekedni, míg az éves csapadékmennyiségben várhatóan 25-50 mm-es csökkenés fog bekövetkezni (Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018).

## Védett természeti területek

A Tápió-vidék mintaterületen több nemzetközi és hazai védettség alatt álló terület is található.

A térség a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság igazgatóságához tartozik. 1998-ban egyrészt a helyi védett területek átminősítésével, másrészt újabb területek védetté nyilvánításával kijelölésre került a Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet, mely a mintaterület legjelentősebb védett térsége. Teljes kiterjedése 4516 hektár, amely nem képez egységes tömböt. A tizenkét részterülete közül legnagyobb a Hajta-patak mentén Nagykátától Farmosig húzódó 1800 hektáros egység (Nyík-rét és I-II-es tározó). A fokozottan védett területek nagysága 182 hektár, melyek közül a mintaterületen a farmosi Öreg-Hajta medrei rész található (66. ábra) (TIR, 2020)<sup>21</sup>.



20. ábra Országos jelentőségű védett területek a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és TIR adatbázis alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

A Tájvédelmi Körzet területének közel kétharmada gyepterület. A védett terület tizenkét részegysége közül jelen mintaterületet az alábbiak érintik:

- Nyík-rét és I-II-es tározó – Nagykáta, Tápiószentmárton, Farmos: A nagykátai Nyík-rét füves élőhelyei három nagyobb nádas vesznek körül, amelyeket a Hajta-patak táplál. Egykori természetes mocsarak körbegátolásával hozták létre a tározókat Farmos és Tápiószentmárton határában. Ezeket szikes gyepek kísérik, míg a Nagykátát Farmossal összekötő úttól délre egy lapos homokbucka terül el.

<sup>21</sup> TIR – Természetvédelmi Információs Rendszer (2020) (<http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>)

- Göbolyjárasi-láprét – Tápiószentmárton: A farmosi Nagy-nádas közelében elterülő kicsi, ám annál értékesebb rekettyefűzes láprét.
- Felső-Tápióvölgye – Tápióság, Szentmártonkáta, Tápióbicske, Nagykáta: A Felső-Tápiót több mint 10 kilométer hosszan kísérő területen nyár- és rekettyefűzligetek által tagolt homoki gyepeket, lápréteket, illetve kisebb éger- és kőrsligeteket foglal magába 950 hektáron.
- Nagy-rét és patak völgyek – Tápióság, Tápióbicske, Gomba: Az Alsó-Tápió két oldalán húzódó Nagy-réten, valamint a Monor-Irsai-dombságból kifutó Gombai- és Úri-patakok mellett fajgazdag láp- és mocsárrétek, valamint megkapó látványt nyújtó idős füzesek találhatók (gombai Hosszú-rét, tápiósági Dolláros-rét). A Nagy-rét tápióbicskei oldalán (Felső-rét) egy kisebb nádas mocsár is elterül. A völgyoldalakon itt-ott még fennmaradtak a legeltetés befejezése után erősen cserjésedő löszgyepek, löszlegelők (pl. tápiósági Karámos-gyep). Kiterjedése megközelítőleg 600 hektár.
- Rekettyési-láprét – Farnos: Az Ős-Zagyva egykori medrében kialakult láprét és kisebb szikes gyep együttese, amely a községtől északra helyezkedik el 85 hektár területen.

Az előbbieken túl több ex lege védett értékek (forrás, láp, kunhalom, földvár) is található a Tápió-vidék mintaterületen.

A térség forrásai döntően a Gödöllői-dombság, illetve a Monor-Irsai-dombság peremén erednek. A síkvidéki területek forrásai napjainkra elapadtak. A mintaterület állandóan vagy időszakosan működő forrásai: Úri – Úri-patak forrása, Tóvölgyi-patak forrása, Farkaspusztai-ág forrása; Gomba - Gombai-patak forrása, Bényei-patak forrása; Bénye - Bényei-patak két jobboldali ágánál; Káva - Kávai-patak forrása; Pánd - Pándi-patak forrása; Tápiószentmárton - Felső-Gerje forrása.

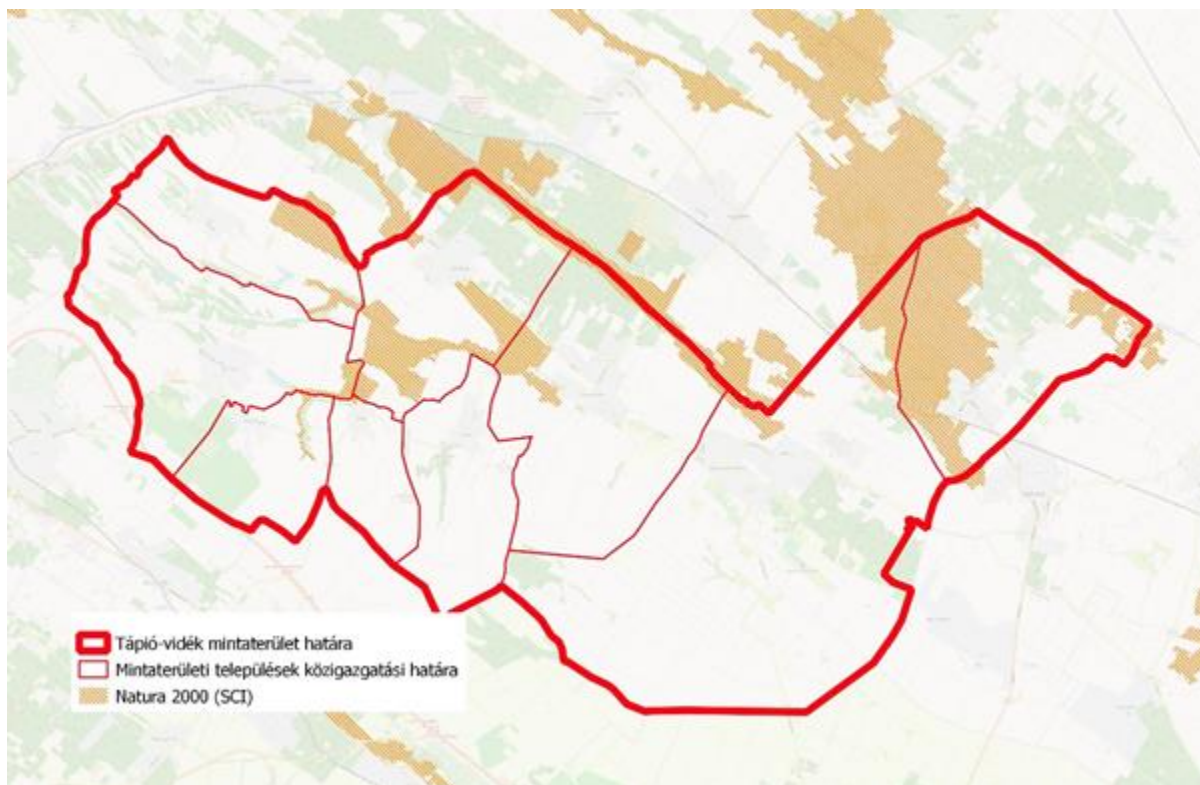
A Tápió-vidék mintaterületen ma már alig található jó állapotban lévő, az év nagy részében víz alatt álló lápterületek. A rajtuk képződött tőzeget több helyen kibányászták, ma helyükön egyrészt vízfelületek vannak (pl. Szecsői-halastavak), vagy a kiszáradás következtében felgyorsult a talajképződés folyamata. A mintaterületen a következő területeken található védett lápok: Dánysári-rét (Kóka, Dány), Felső-Tápió mente (Kóka, Dány, Súlysáp), Irtvány (Kóka), Felső-Tápió-rét (Tápióság), Gombai-patak felső része (Gomba), Nagy-rét (Tápióság), Túlsópáskom (Tápiószentmárton), Göbolyjárás (Tápiószentmárton), Rekettyés (Farnos).

A mintaterület (és a tágabb térség) földvárjai a Monor-Irsai-dombság keleti irányba néző völgyoldalainak tetején helyezkedik el. Az egykori erődítések közül leginkább csak az árkok, illetve a mellettük húzódó sáncok erősen lepusztult maradványait lehet megfigyelni. A Tápió-vidék mintaterület földvárjai: Várhegy (Kóka), Várhegy (Gomba), Kávai-várhegy és Földvár (Tápióság), Kalapos-hegy és Várhegy (Tápióbicske), Hatvani-hegy (Tápiószentmárton).

A mintaterületen két felmért kunhalom is található: Szőr-halom (Nagykáta, Tápiószentmárton, Farnos), Anna-halom (Farnos).

A Tápió-vidék mintaterületen több Natura 2000 védettség alatt álló terület is található, melyek mindegyike Természetmegőrzési terület (SCI).

A kijelölés során 12 jelölő élőhely, 3 jelölő növényfaj, 7 jelölő gerinctelen állatfaj, illetve 10 jelölő gerinces állatfaj jelenlétét regisztrálták. A hálózat folytonosságának fenntartása érdekében az értékes élőhelyeken kívül több helyen természetvédelmi szempontból kevésbé értékes területek is kijelöltek. A Natura 2000 hálózatnak köszönhetően több, a korábbi védetté nyilvánításokból kimaradt értékes terület is oltalmat nyert (pl. kókai Dánysári-rét) (67. ábra) (TIR, 2020; Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány, 2018).

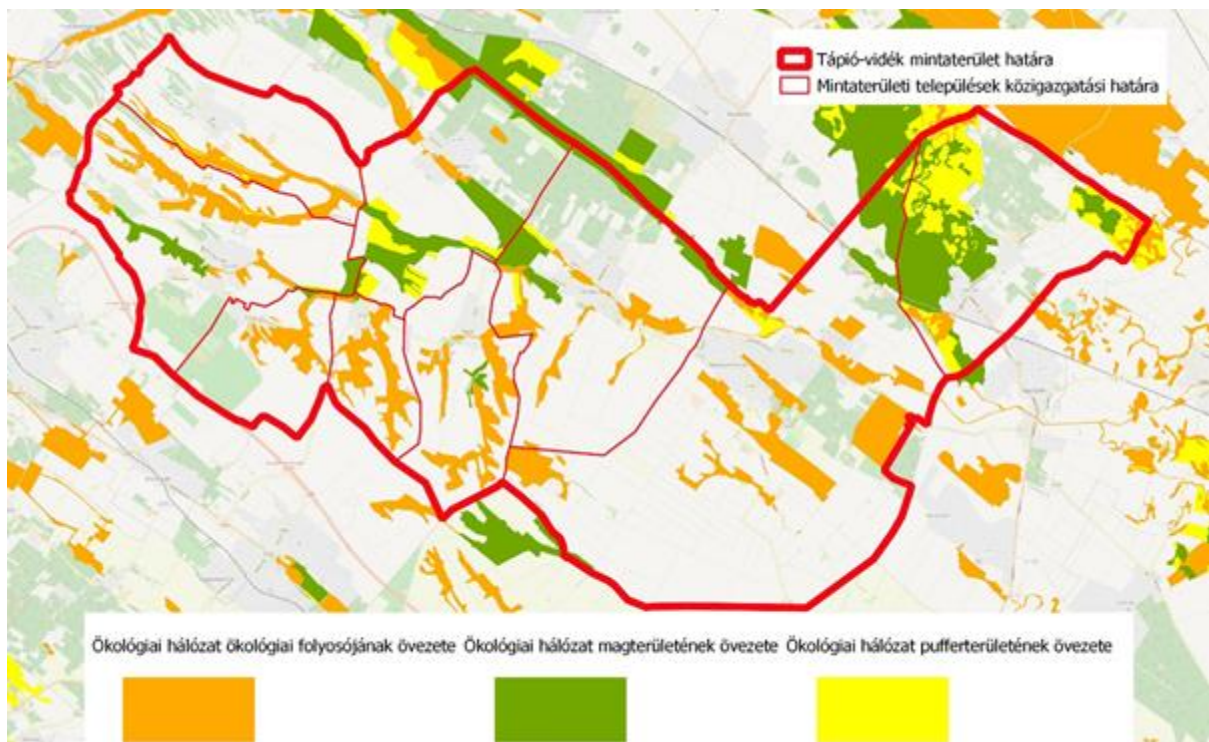


21. ábra Nemzetközi jelentőségű védett területek a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és TIR adatbázis alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

Az előbbieken túl az izolálódott természetszerű élőhelyek közti kapcsolatot az Országos Ökológiai Hálózat (OÖH) elemei biztosítják. A hálózat mintaterület részei jelentős átfedésben vannak a védett természeti területekkel és a Natura 2000 területekkel, viszont számos olyan természetközeli élőhelyet is magukba foglalnak, amelyek korábban semmilyen jogi védelmet nem élveztek (pl. tápiószentmártoni Ürgés, kávai Hosszú-völgy, pándi Hársas-völgy). A Tápió-vidék mintaterületen magterületnek számítanak a Tájvédelmi Körzet nagy kiterjedésű részterületei (pl. Nyík-rét és I-II-es tározó) vagy a jelentősebb Natura 2000 területek. Az ökológiai folyosók közül a „folyamatos folyosók” a mintaterület vízfolyásai mentén, illetve a Monor-Irsai-dombság völgyeiben lettek kijelölve (pl. Alsó- és Felső-Tápió, Úri-patak völgye). A „megszakított folyosók” kijelölésére főleg a Tápió-vidék déli részén volt szükség (pl. Tápiószentmárton határában). A Tápió-vidéken nagyobb arányban ott található pufferterületek, ahol a természetes, természetszerű élőhelyek, illetve a degradált területek közel azonos arányban fordulnak elő egymás mellett (pl. a farmosi Rekettyés) (68. ábra) (Pest Megye Területrendezési Terve, 2020)<sup>22</sup>.

<sup>22</sup> Pestterv Kft. (2020): Pest Megye Területrendezési Terve





22. ábra Országos ökológiai hálózat a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

### 3.1.4. Társadalmi adottságok

A Tápió-vidék mintaterület 9 település összesen 24 162 fő lakik (KSH-TEIR, 2018). A legnagyobb lélekszámú település Tápiószentmárton (5245 fő), a legkisebb a dombok között elhelyezkedő Káva (683 fő), további két település lakossága nem éri el a 2000 főt (Bénye, Pánd) (69. ábra).



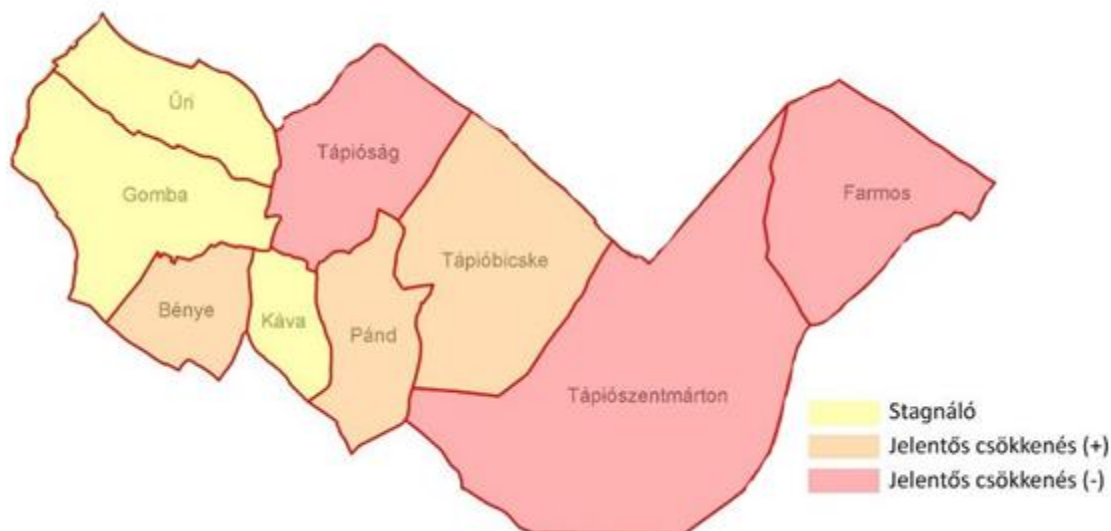
23. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek népességszáma (forrás: KSH, 2018)

A mintaterület településeinek népességszám-változási tendenciáit vizsgálva elmondható, hogy a legtöbb település lakosságszáma csökkenő tendenciát mutat, de mégis külön csoportosíthatók a változások szembetűnő jegyei alapján. A 9 település közül 3 esetben stagnál a lakosság száma (Úri, Gomba és Káva), erőteljes növekedés vagy csökkenés nem volt tapasztalható a vizsgált időszakban.

A csökkenő tendenciájú települések két csoportra oszthatók: az egyikbe azok sorolhatók, melyek lakosságszáma egy erőteljes csökkenést követően lassú növekedésnek indult (Káva, Bénye, Pánd,

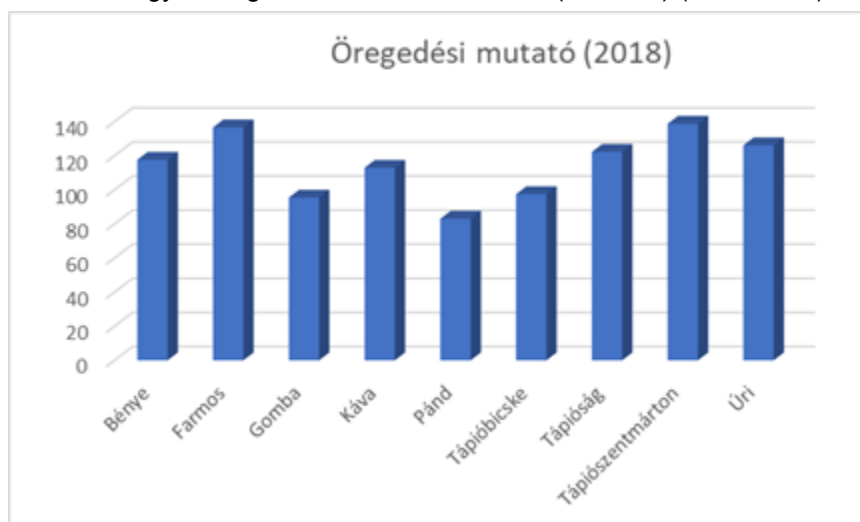


Tápióbicske). A másik alcsoport egy erős növekedést mutat, mely után viszont folyamatosan apadó lakosságszám figyelhető meg (Tápióság, Tápiószentmárton, Farnos) (70. ábra).



24. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek népesség-változási tendenciája 1784-2011 között (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017)<sup>23</sup> alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

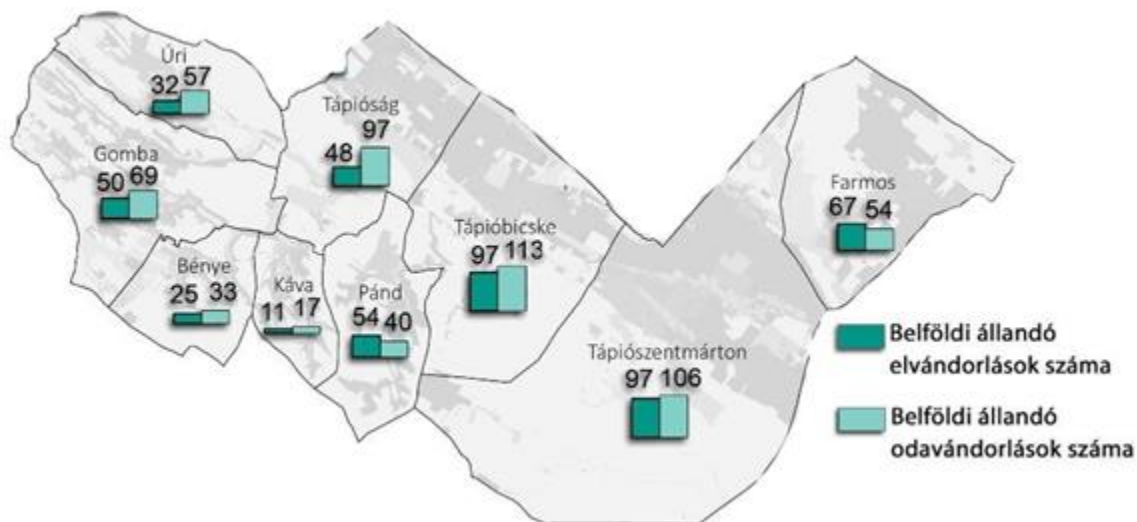
Az összes mintaterületi település esetében elmondható, hogy magas az öregedési mutató aránya. Ez a szám a 14 éves és ennél fiatalabb lakosságra jutó idősök (65 éves és a felettek) arányát mutatja százalékos formában. A legtöbb település 100% feletti értékeket kapott, tehát sokkal magasabb az idősebbek aránya, mint a fiataloké (kivéve Gomba, Pánd, Tápióbicske). Ezen adatok mind az országos, mind a Pest megyei átlagoknál kedvezőtlenebbek (71. ábra) (KSH, 2018).



25. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek öregedési mutatója (KSH, 2018).

A belföldi állandó el- és odavándorlásokat vizsgálva látható, hogy a települések többségére az odavándorlás jellemző (kivéve Farnos és Pánd településeket). A Budapesthez közel eső, nyugati, északnyugati településeken általában jelentősebb odavándorlás jelenik meg (72. ábra). Fontos továbbá megjegyezni, hogy a mintaterület településein az ingázók aránya Tápiószentmárton kivételével meghaladja az országos átlagot (SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, 2017).

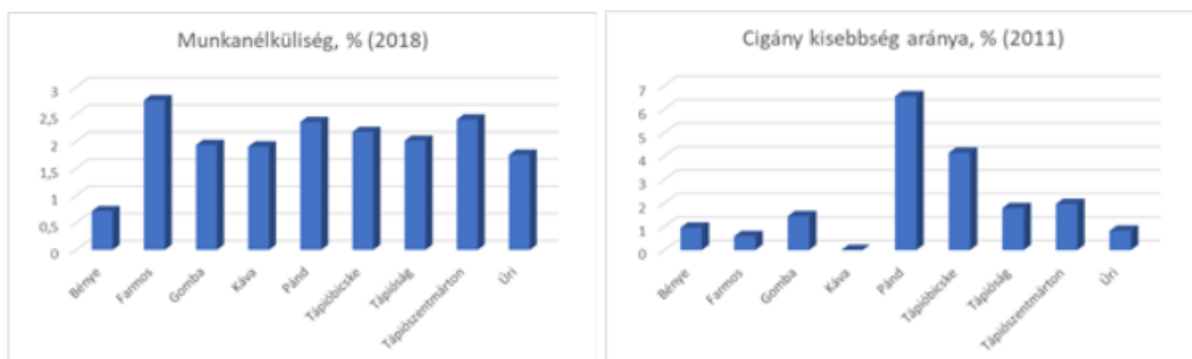
<sup>23</sup> SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017): Tápió-vidék Natúrpark megalapozó dokumentáció (MSc. III. félév Térségi Tervezési Műhely)



26. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek belföldi állandó elvándorlási és odavándorlási számai 2015-ben (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

A mintaterület foglalkoztatottsági viszonyait vizsgálva megállapítható, hogy az egy évnél hosszabb ideje állást keresők aránya a legtöbb település esetében a Pest megyei átlaghoz hasonló vagy kedvezőbb. A nyilvántartott álláskeresők állandó népességhez viszonyított százalékos arányai alapján hasonló megállapítás tehető, vagyis a Tápió-vidék településeinek adatai hasonlóak a megyei átlaghoz (73. ábra) (KSH, 2018; SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, 2017).

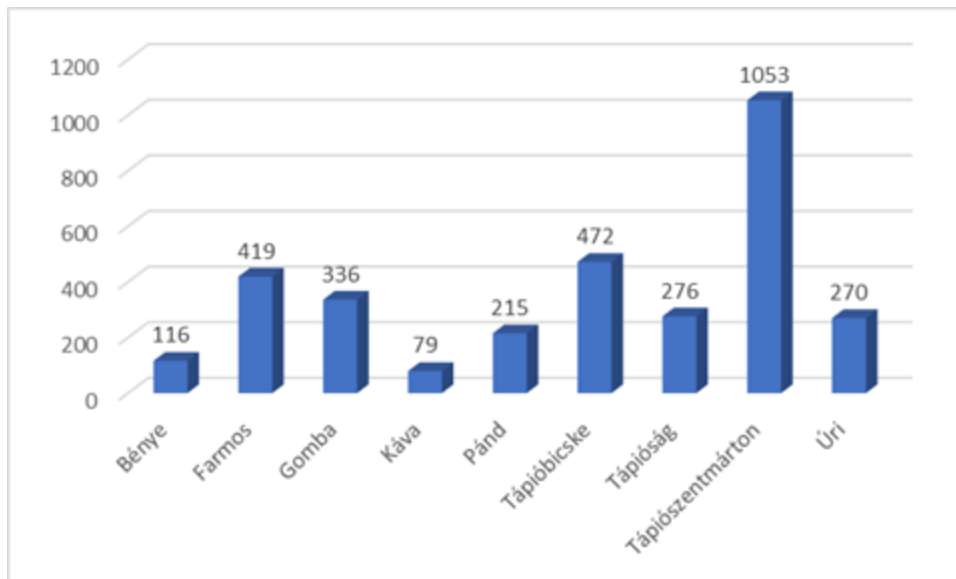
Fontos kérdés a Tápió-vidék mintaterületen a többségi társadalom viszonyulása a cigány kisebbséghez. Legnagyobb arányban Pánd és Tápióbicske rendelkezik e kisebbséggel. A cigány családok jelenléte jelenleg az oktatásban okoz leginkább feszültséget, de a kisebbség növekvő jelenléte egyre jelentősebb terheket ró a települések szociális ellátó rendszereire is (73. ábra).



27. ábra A Tápió-vidék mintaterület településeinek munkanélküliségi és cigány kisebbségi adatai (forrás: KSH, 2011 és 2018)

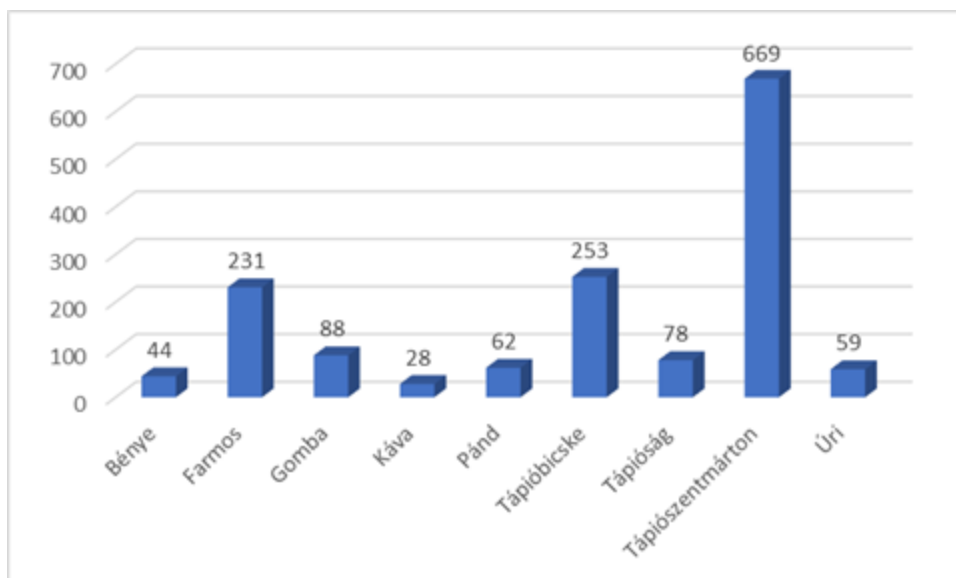
### 3.1.5. Gazdasági adottságok

A Tápió-vidék mintaterületen a regisztrált vállalkozások tekintetében Tápiószentmárton emelkedik ki, itt található összességében a legtöbb vállalkozás (1053 vállalkozás 2019-es adatok alapján) (74. ábra) (KSH, 2019).

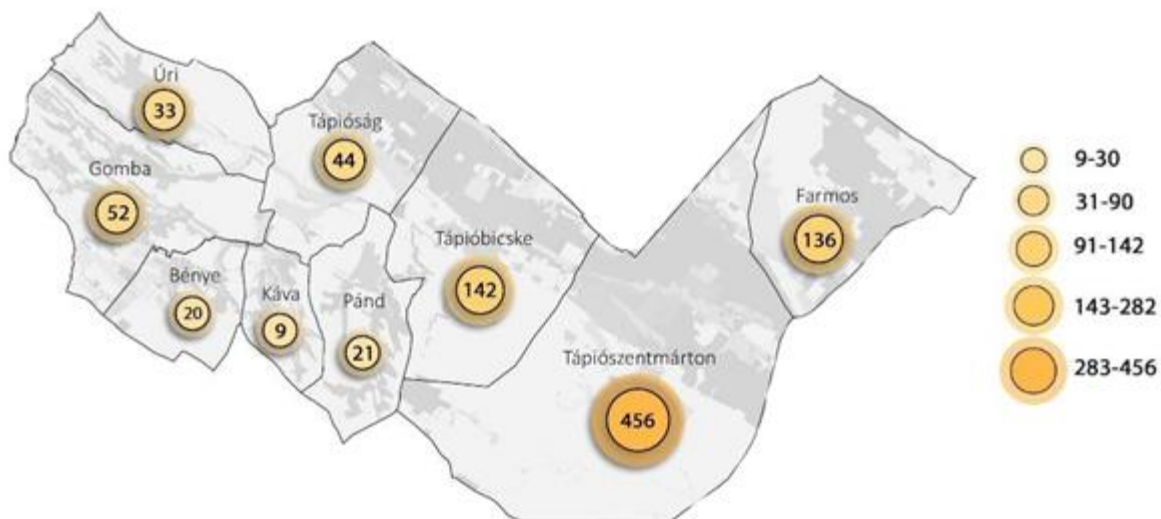


28. ábra A Tápió-vidék mintaterület településein a regisztrált vállalkozások száma (forrás: KSH, 2019)

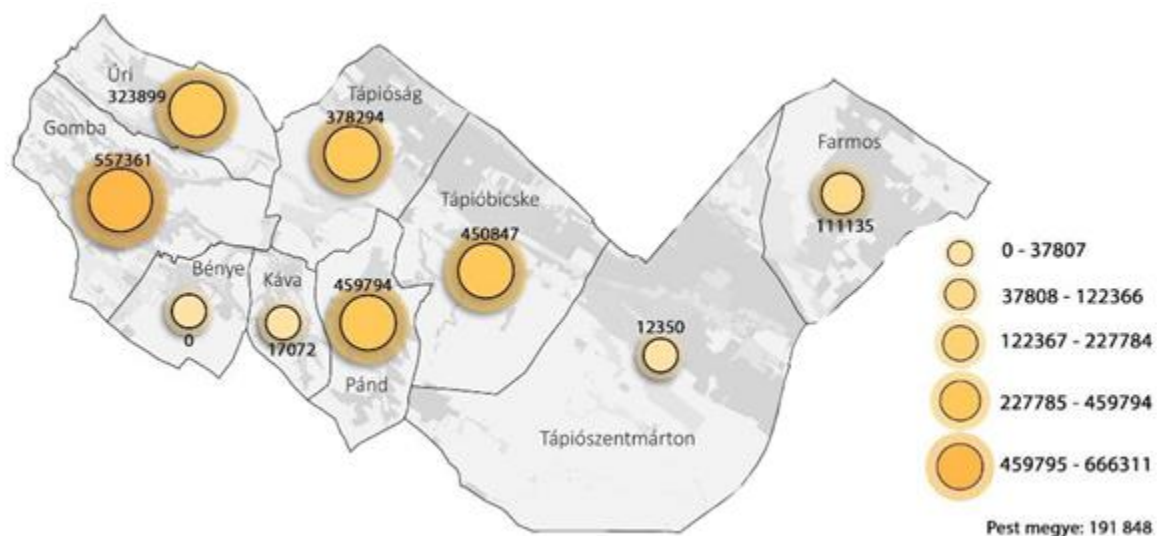
A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágat tekintve a mintaterület délkeleti települései emelkednek ki (Tápiószentmárton, Farnos, Tápióbicske) (75. ábra). Ezzel párhuzamosan a regisztrált őstermelők száma is ezeken a településeken a legmagasabb (76. ábra). Érdekes, hogy a mezőgazdasági kistermelésből származó átlagos jövedelem pont ellentétes képet mutat, és a legkedvezőbb értékek a nyugati településeken jelennek meg (77. ábra) (KSH, 2019).



29. ábra A Tápió-vidék mintaterület településein a regisztrált vállalkozások száma a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban (forrás: KSH, 2019)



30. ábra A Tápó-vidék mintaterület településein az östermelők száma 2015-ben (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)



31. ábra A Tápó-vidék mintaterület településein a mezőgazdasági kistermelésből származó átlagos jövedelem 2014-ben, Ft (forrás: SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar (2017) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

A mintaterület szállás- és vendéglátóhely ellátottságáról általánosságban elmondható, hogy igen kevés a szálláshely. Mindössze Tápióság és Tápiószentmárton településeken 10 fölötti (12 és 16, 2019-es KSH adatok alapján) ebben a nemzetgazdasági ágban regisztrált vállalkozások száma. A települések többsége egyáltalán nem rendelkezik sem magán, sem pedig kereskedelmi szálláshellyel. A legjobban ellátott település ilyen téren Tápiószentmárton. Nagyobb férőhelyű szálloda egyáltalán nincsen a térségben. A vidék vendéglátóhelyekben sem bővelkedik (KSH, 2019; SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, 2017).

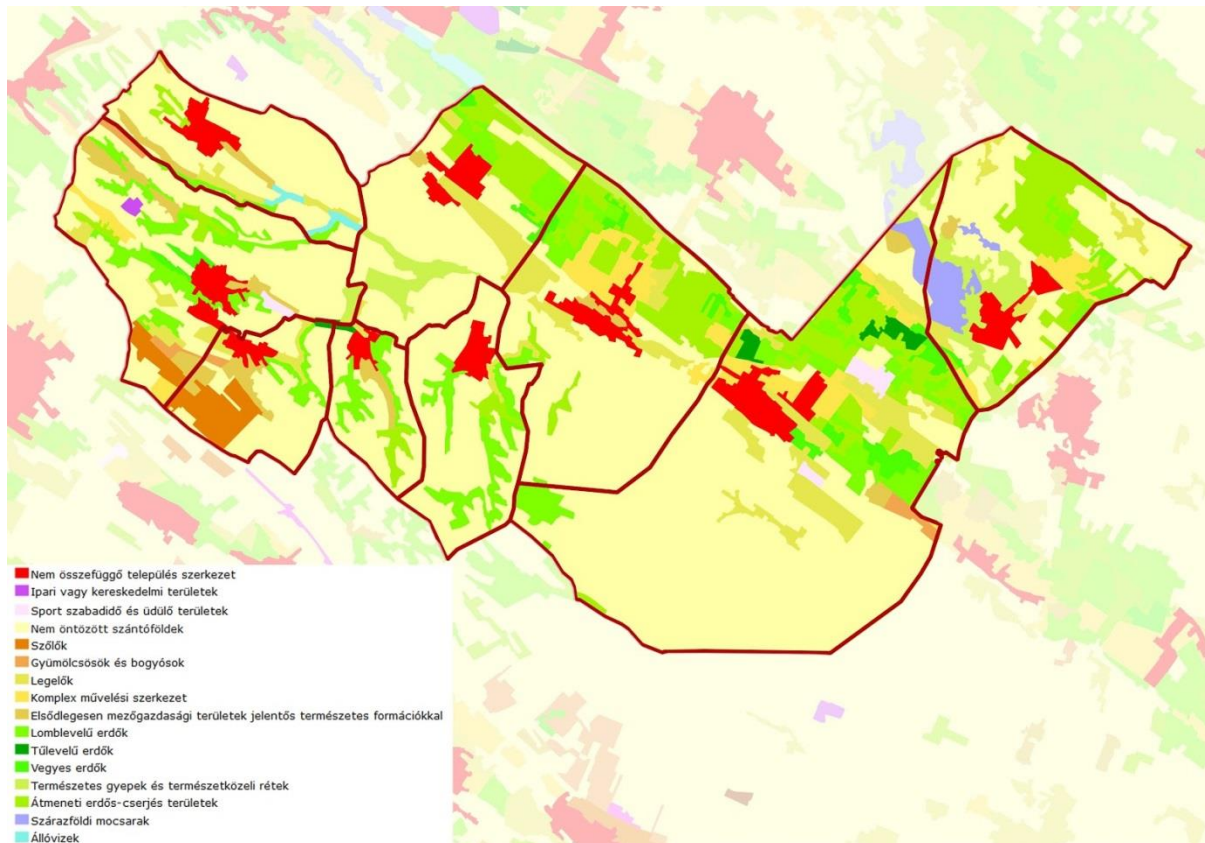
### 3.1.6. Felszínborítás, területhasználat

#### Felszínborítási arányok jelenleg

A CORINE felszínborítási adatbázisa (2018) alapján legnagyobb arányban a szántóföldek jellemzőek a Tápó-vidék mintaterületre, amelyek a terület több mint felét (57%) borítják. Ezek mozaikosan jelennek meg a Monor–Irsai-dombság területén, valamint a Tápó és a Hajta mentén; nagyobb



összefüggő foltot pedig Tápióbicske és Tápiószentmárton déli, síksági területein alkotnak. A mintaterület közel 20%-át teszik ki együttesen a lomblevelű erdők, és az átmeneti erdős-cserjés területek. Ezek legnagyobb arányban a Tápió menti sík területen fekszenek. Kisebb arányban a Monor–Irsai-dombság domboldalain. Legelők a terület közel 6%-án található, természetes gyepek pedig a terület további 3%-án. A települési területek a mintaterület közel 5%-át teszik ki.



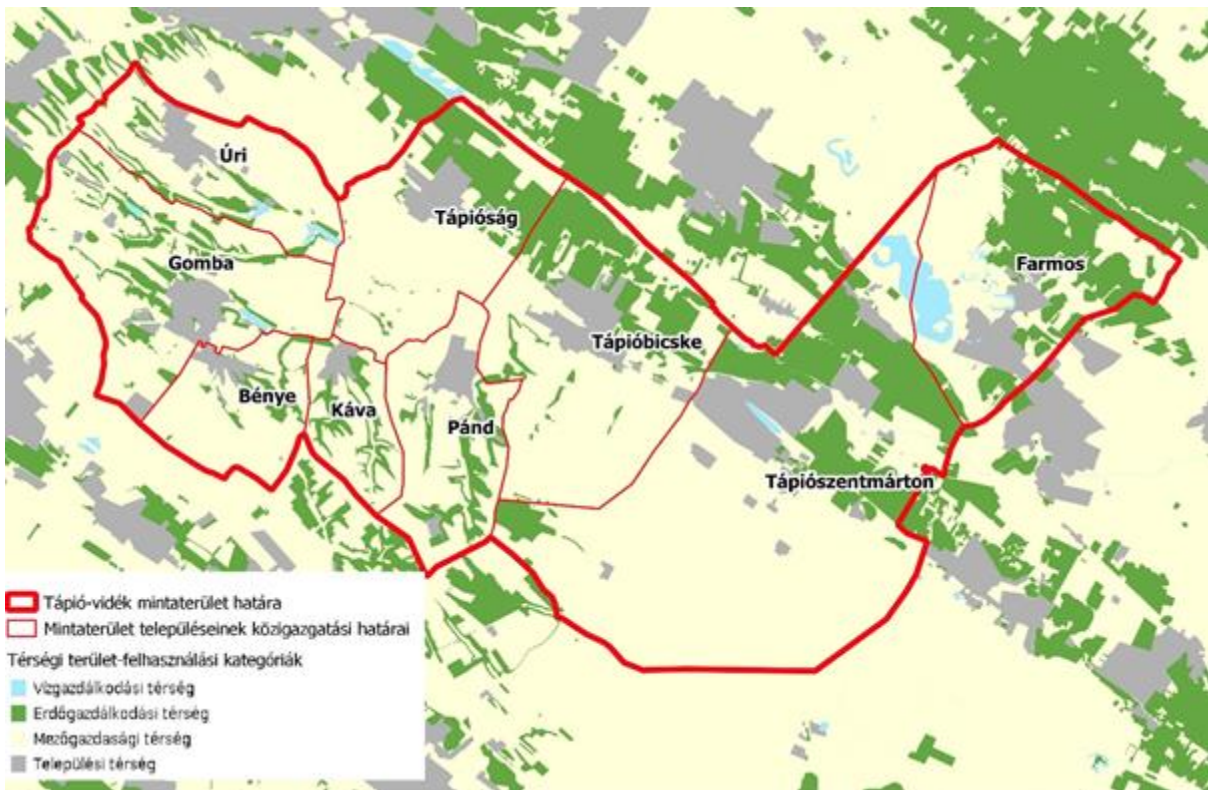
32. ábra Felszínborítás 2018 CORINE adatbázis alapján

### OTRT mintaterületekre vonatkozó területhasználati

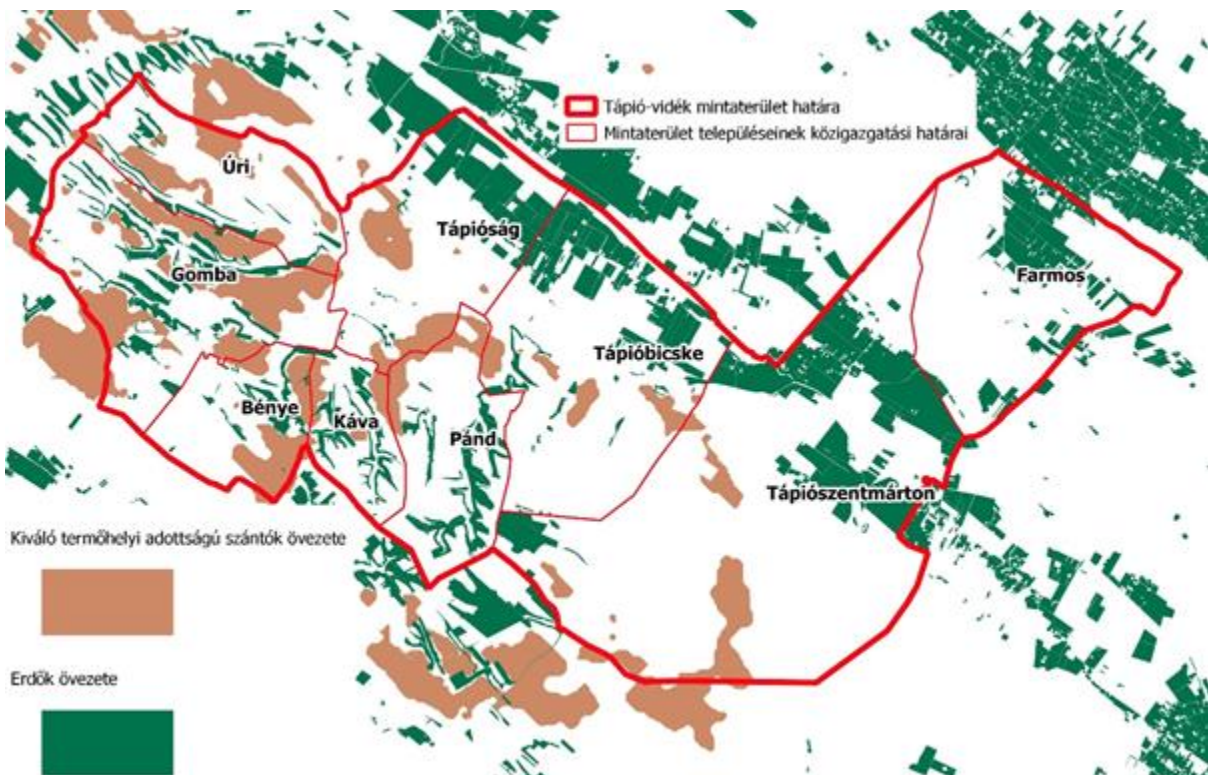
Az OTRT (2019) alapján a Tápió-vidék mintaterületen minden térségi területfelhasználási kategória megtalálható. Jelentősebb nagyságú Erdőgazdálkodási térség jellemzően a mintaterület északkeleti sávjában helyezkedik el, kisebb foltokban pedig a nyugati településeken. Vízgazdálkodási térség kategóriába a főként halas- és horgásztavak soroltak (Úri, Gomba, Farnos, Tápiószentmárton településeken). A mintaterület legösszefüggőbb Mezőgazdasági térség kategóriába tartozó egysége a vizsgált terület közepén északnyugati-délkeleti irányban terül el (79. ábra).

Az OTRT-ben (2019) meghatározott övezetek közül kettő található a mintaterületen: Erdők övezete (elsősorban Tápiószentmárton, Tápióbicske, Tápióság és Farnos településeken), valamint Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek övezete (ezek főként a nyugati településeken jellemzőek). Az Országos Ökológiai Hálózat övezetei már a Természeti adottságok fejezetben ismertetésre kerültek (80. ábra) (OTRT, 2019)<sup>24</sup>.

<sup>24</sup> Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft. (2019): OTRT – Országos Területrendezési Terv



33. ábra A Tápió-vidék mintaterület térségi területfelhasználási kategóriái (forrás: OTrT (2019) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

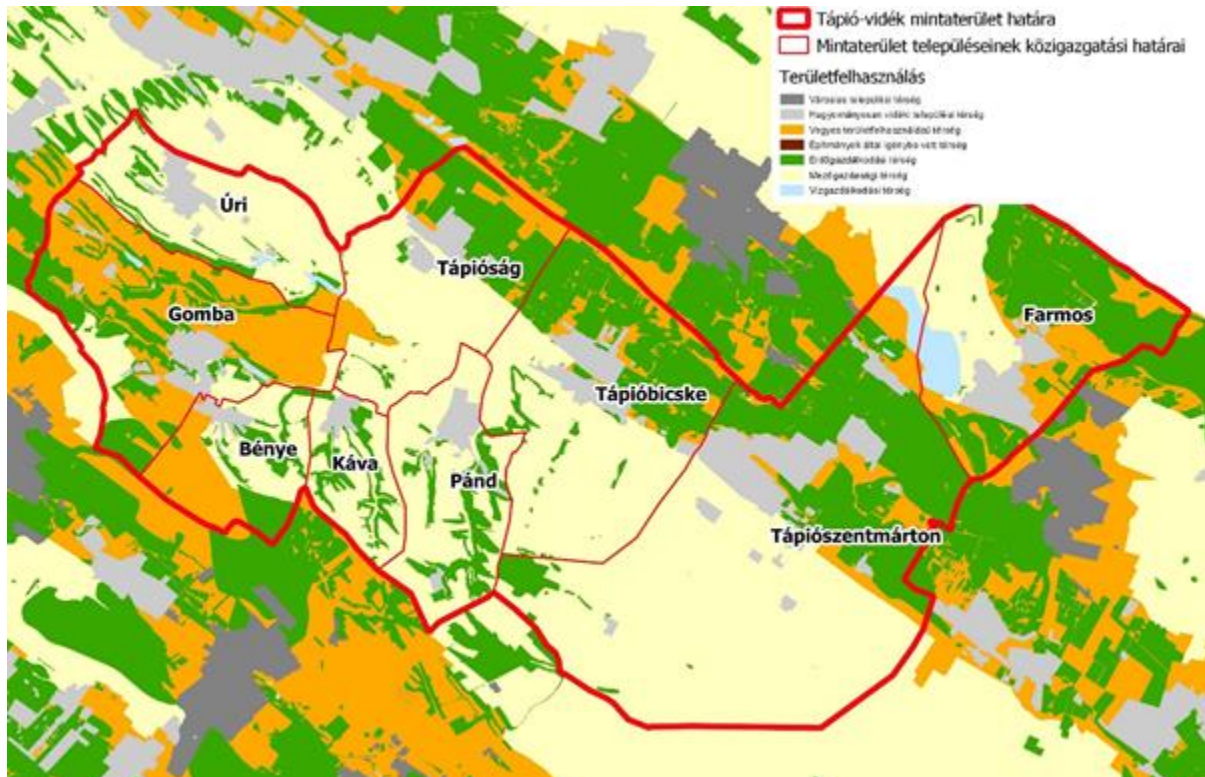


34. ábra A Tápió-vidék mintaterület országos övezetei (forrás: OTrT (2019) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)



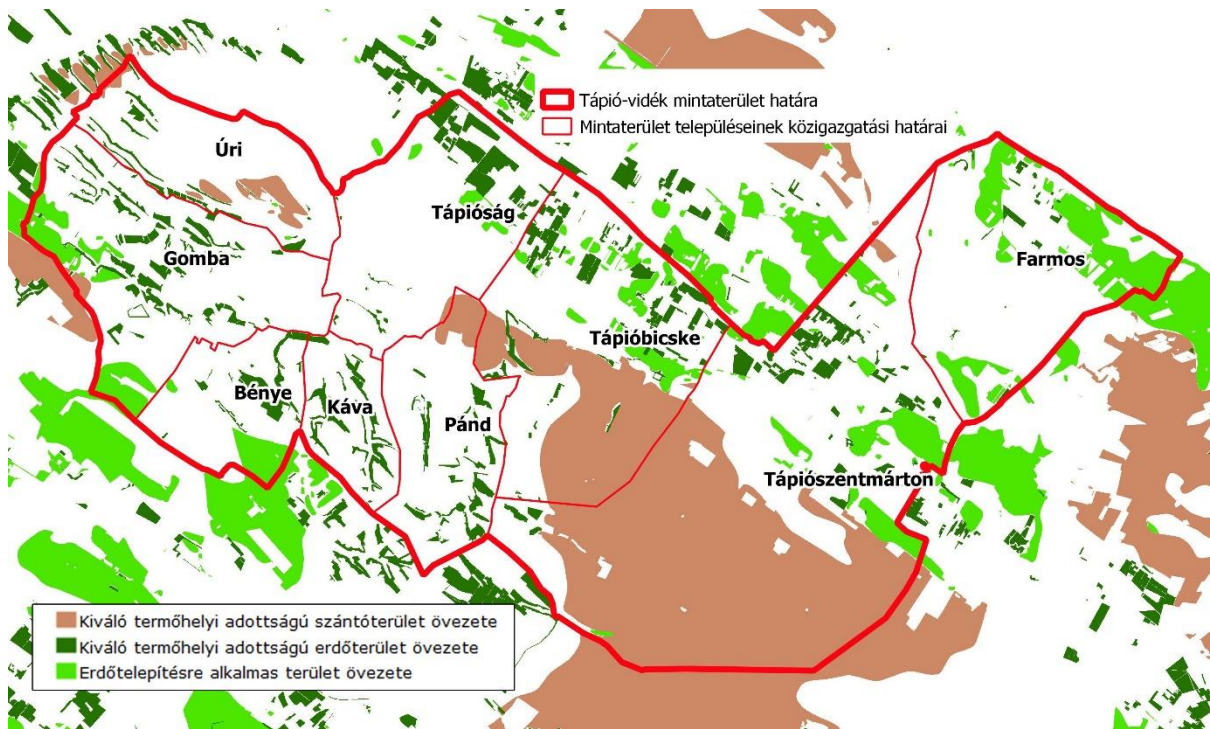
### Megyei terv területhasználati egységei

Pest Megye Területrendezési Tervének (2012) területhasználati kategóriái közül kettő nem található a Tápió-vidék mintaterületen: Városias települési térség, valamint Építmények által igénybe vett térség. A mintaterület lakóterületei a Hagyományosan vidéki települési térségbe tartoznak. Vegyes területfelhasználású térség található Gombán és Bényén, továbbá az Erdőgazdálkodási térségek közelében a mintaterület keleti településein. Mezőgazdasági térség a Tápió-vidék középső területeire koncentrálódik, míg Vízgazdálkodási térség kategóriába a halas- és horgásztavak, továbbá a vizenyős részek soroltak (81. ábra) (Pest Megye Területrendezési Tervének, 2012).



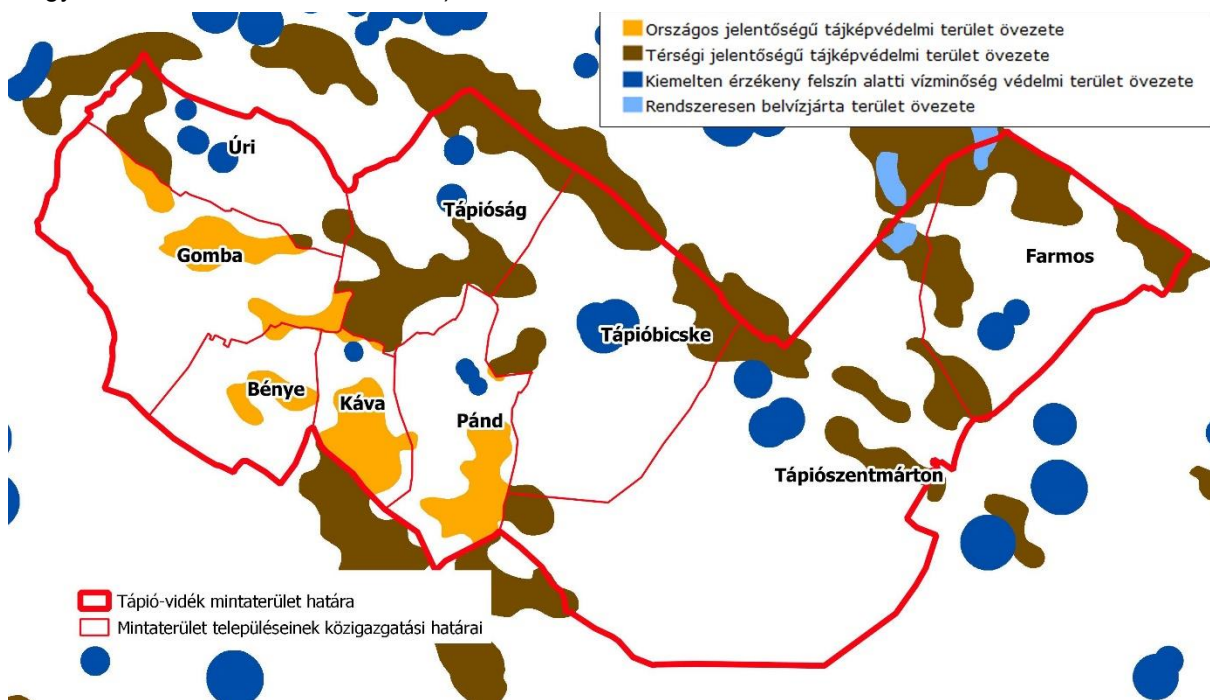
35. ábra A Tápió-vidék mintaterület megyei területfelhasználási kategóriái (forrás: Pest Megye Területrendezési Terve (2012) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

Pest Megye Területrendezési Tervének (2012) számos övezete érinti a Tápió-vidék mintaterületet. Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek Tápiószentmárton és Tápióbicske településeken jellemzőek, kisebb foltban pedig Úrin. Kiváló termőhelyi adottságú területek kisebb egységekben a mintaterület északi, valamint nyugati részein találhatóak, ahogyan az Erdőtelepítésre alkalmas területek, melyek elsősorban a meglévő erdőkhöz kapcsolódnak (82. ábra) (Pest Megye Területrendezési Tervének, 2012).



36. ábra A Tápió-vidék mintaterület megyei övezetei 'A': kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek, kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek, erdőtelepítésre alkalmas területek (Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

Országos jelentőségű tájképvédelmi térség a mintaterület nyugati, kisebb településein található (Gomba, Bénye, Káva, Pánd), míg Térségi jelentőségű az északi és keleti településeken. Kiemelten érzékeny felszín alatti vízvédelmi térség a vizsgált települések szinte mindegyikén megtalálható, míg a rendszeresen belvízjárta terület Farnos és Tápiószentmárton északi részein (83. ábra) (Pest Megye Területrendezési Terve, 2020).



37. ábra A Tápió-vidék mintaterület megyei övezetei 'B': országos jelentőségű tájképvédelmi terület, térségi jelentőségű tájképvédelmi terület, kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi terület, rendszeresen belvízjárta terület (forrás: OTrT (2019) és Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)



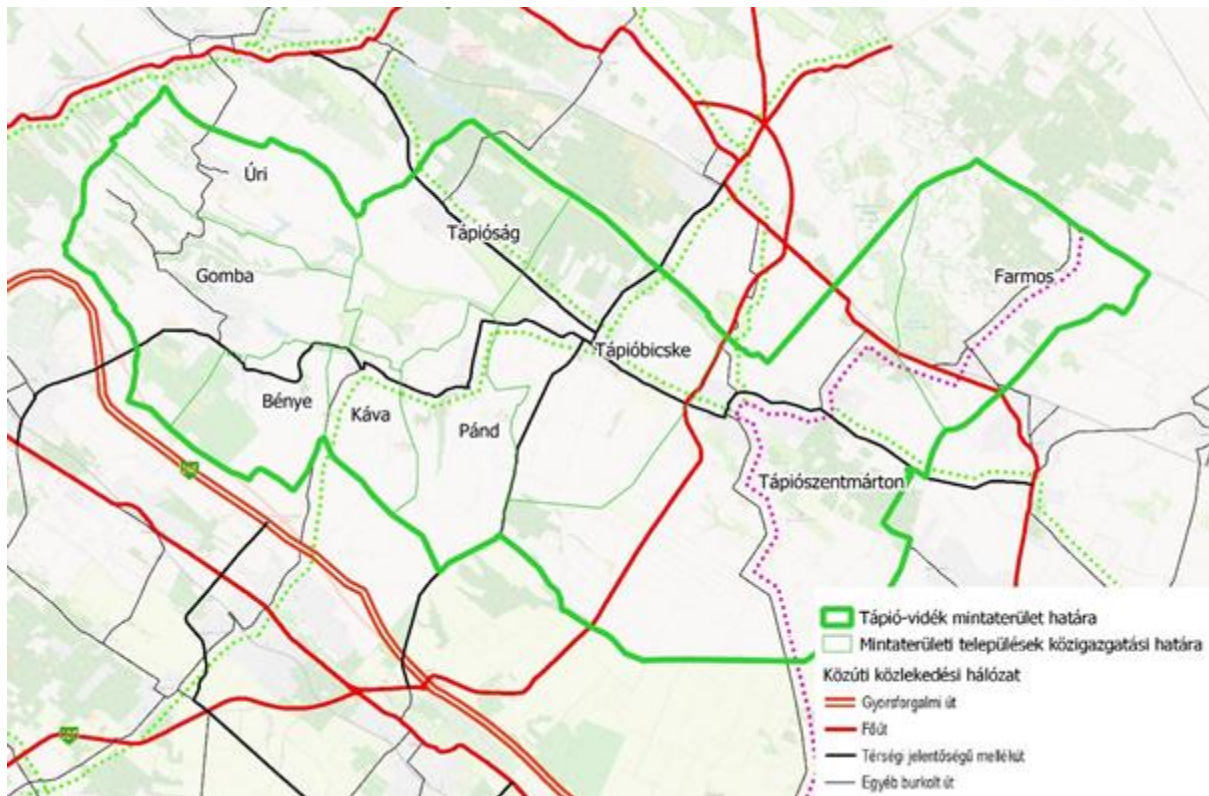
Az előbbi övezeteken túl Gomba Történeti települési terület, valamint Ásványi nyersanyag gazdálkodási terület övezetibe is sorolt. Földtani veszélyforrás területének övezetébe öt település (Pánd, Káva, Bénye, Gomba, Úri), Vízerózióknak kitett terület övezetébe öt település (Tápióbicske, Pánd, Káva, Bénye, Gomba), Szélerózióknak kitett terület övezetébe szintén öt település (Farmos, Tápiószentmárton, Tápióbicske, Tápióság, Gomba) tartozik (Pest Megye Területrendezési Terve, 2020).

### **3.1.7. Műszaki infrastruktúra hálózatok**

A Tápió-vidék mintaterületet kevés országos jelentőségű infrastruktúra elem érinti közvetlenül, ugyanakkor fontos a hálózatot a terület környezetében elhelyezkedő jelentős elemekkel összefüggésben elemezni (pl. M4-es gyorsforgalmi út).

#### **Közlekedési infrastruktúra (út, vasút, vízi)**

Az előbbieken bemutatott országos jelentőségű útvonalak mellett, alacsonyabb rendű utak hálózák be a Tápió-vidék mintaterületét, melyek az egyes települések közötti kapcsolatokat biztosítják. A Nagykátát Cegléddel összekötő 311. sz. út a mintaterület két települését (Farmost és a Tápiószentmártonhoz tartozó Göbolyjárást) érinti. Térségi jelentőségű mellékutak a mintaterületen Tápióbicske központjában keresztezik egymást. Nyugat-keleti irányban az M4-es gyorsforgalmi út Gomba-Monor-kelet csomópontját a 3112. sz. út köti össze a Tápió-vidékkel, mely Bényén, Káván és Pándon keresztül, Tápióbicskén és Tápiószentmártonon át egészen a mintaterülettől délkeletre lévő Tápiószeléig tart. Előbbi útvonalra közel merőlegesen északkeletről, Nagykáta irányából érkezik a 3115. sz. út Tápióbicskére, illetve északnyugati irányból, Tápiószecsőről Tápióságon keresztül szintén Tápióbicskéig a 3114. sz. út. Egyéb közutak közül a 3113. sz. Súlysápot köti össze Gombával (Úri településén keresztülhaladva), a 4606. sz. pedig Kávát az M4-es gyorsforgalmi út Pilis-Monorierdő-Káva csomópontjával a mintaterülettől nyugati irányban. A Tápiószentmártont déli irányban elhagyó 3116. sz. út Cegléd felé tart, Farmost északkeleti irányból pedig a 3117. sz. közút köti össze Jászberénnyel (84. ábra) (Pest Megye Területrendezési Terve, 2020).



38. ábra A Tápió-vidék mintaterület közúti és kerékpáros közlekedési infrastruktúrája: az országos és térségi kerékpárútvonalakat a pontozott vonalak jelzik

A mintaterületen országos jelentőségű kerékpárútvonal halad Farnos és Tápiószentmárton keresztül Cegléd felé. Térségi jelentőségű kerékpárút hálózati elemek a közutakhoz hasonlóan Tápióbicskén keresztezik egymást: északkelet-délnyugat irányban Tápióbicske-Pánd-Káva irányban, valamint északnyugat-délkelet irányban Tápióság-Tápióbicske-Tápiószentmárton útvonalon. Előbbiekén túl Tápiószentmártont Nagykátával is összeköti egy térségi jelentőségű kerékpárút hálózati elem.

A mintaterületen az országos/térségi jelentőségű vasúthálózaton (mely a térségi kapcsolatoknál bemutatásra került) kívül nem található más vonal. Vízi közlekedési infrastruktúra elem nem releváns a vizsgált településeken.

Volánbusz járatoknak, különösen a vasútvonalból kieső településeken járnak (Kóka, Úri, Tápióság). Emellett számos szerződött céges autóbussz járat (EBM, EGIS, CLARION, stb) is segíti a munkavállalókat a bejárásban. Nehézséget jelent a közlekedésben a Tápió-közén lévő összefüggő erdőtümbök jelenléte, különösen Tápióság és Szentmártonkáta között (Pest Megye Területrendezési Terve, 2020).

### Energetikai infrastruktúra

A mintaterületen nem található erőmű, jelentősebb energetikai vezeték pedig közül pedig kettő érinti a vizsgált településeket. Úri, Gomba és Bénye települések területén halad keresztül egy 400 kV-os átviteli hálózati távvezeték elem, valamint Gomba és Bénye közigazgatási határa mentén egy térségi szénhidrogén szállítóvezeték (85. ábra) (Pest Megye Területrendezési Terve, 2020).



39. ábra A Tápió-vidék mintaterület energetikai infrastruktúrája: lilával jelölve a 400 kV-os átviteli hálózati távvezeték elem, valamint barna szaggatott vonallal a térségi szénhidrogén szállítóvezeték (forrás: OpenStreetMap alaptérkép és Pest Megye Területrendezési Terve (2020) alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

### 3.1.8. Térséget érintő területi tervek, koncepciók, települési dokumentumok fejlesztési elképzelései

**A Nemzeti Fejlesztés 2030**<sup>25</sup> átfogó fejlesztési céljai között szerepel „természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme”, a szakpolitikákban érvényesítendő specifikus célok között pedig az „életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és –ellátás” célkitűzést, melynek beavatkozási területei között szerepel például:

- [...] a természeti erőforrások fenntartható módon történő felhasználását biztosító, életképes agrár- és élelmiszergazdaság, valamint termelési szerkezet kialakítása
- a természet-, táj és környezetvédelem szerepének erősítése, a biológiai sokféleség megőrzése, a vidéki örökség, vidéki térségeink táji, társadalmi, gazdálkodási és építészeti értékeinek megőrzése és értékalapú fejlesztése, a hagyományápolás és a helyi identitás erősítése
- kiegyensúlyozott föld- és birtokszerkezet kialakítása
- [...] a vidéki térségek bekapcsolása a gazdaságba és a turizmusba

A szakpolitikákban érvényesítendő specifikus célok közül kiemelhető továbbá a „stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme”, melynek beavatkozási területei között szerepel például:

- az élővilág, a termőföld, a talajok és a vízbázisok védelme [...], illetve a tájgazdálkodási keretekbe illeszkedő vízgazdálkodás
- a biológiai és táji sokszínűség, valamint a hazai erdők védelme és megőrzése
- a környezeti oktatás, nevelés és szemléletformálás erősítése

A „térszerkezeti és térhasználati elvek” fejezet részeként a „természeti erőforrások védelme” alfejezetben szó esik a „tájfenntartó mezőgazdaság, mezőgazdasági termőterületekről”, melyben megfogalmazásra került, hogy az intenzív és extenzív termelés ideális egyensúlyát kell

<sup>25</sup> Melléklet az 1/2014. (I. 3.) OGY határozathoz. Nemzeti Fejlesztés 2030. Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció.

megteremtünk, így érvényesítve a gazdálkodás tájfenntartó szerepét, a környezeti- és természeti adottságokhoz igazodó tájhasználattal és gazdálkodással. A Tápió-vidék mintaterület nagy része a fejezetben „jó mezőgazdasági adottságú területként” lett megjelölve, a Tápiószentmárton déli részén fekvő területek pedig „kiváló termőhelyi adottságú szántóterületként”.

„A stratégiai erőforrások megőrzésének, fenntartható használatának szakpolitikai feladatain” belül a „környezetvédelem, természetvédelem, vízgazdálkodás” fejezetben fejlesztéspolitikai feladatként került meghatározásra többek közt:

- a táji sokféleség karakterszintű nyilvántartása (a tájak számbavétele, a tájakra gyakorolt hatások elemzése, a tájak állapotának monitoringja, a változások nyomon követése)
- az egyedi tájértékek és a kedvező tájkarakter-elemek megőrzése
- a természetes és természetközeli élőhelyek megőrzése
- idegenhonos inváziós fajok terjedésének visszaszorítása
- az épített környezet és a zöldfelületi rendszer védelme, fenntartható, érték alapú hasznosítása, a települések harmonikusabb tájba illesztése
- a biológiai és táji sokféleség megőrzésének és helyreállításának elősegítése a védett természeti területeken belül és kívül

A területi prioritások között szerepel a „vidékiek térségeiben a fenntartható tájhasználat kialakítása az adottságokhoz igazodó hagyományos és környezetbarát gazdálkodási módok fellesztése és elterjesztése révén”, illetve a „táji értékekben gazdag területeken és a védett természeti területeken a természeti és táji adottságokra alapozott környezetbarát és minőségi turizmus fejlesztése”.

**Pest Megyei Területfejlesztési Konceptiója (2013)**<sup>26</sup> alapján Tápióság (kiemelten Tápiószentmárton) térségének turisztikai fejlesztésében az alábbiakon van a hangsúly: egészségturizmus, örökségpark, a térség egészében aktív és ökoturizmus, falusi turizmus.

A Tápió mente térségében további, a tájhoz kapcsolódó operatív célként jelenik meg többek közt:

- a táji-, természeti potenciálok megőrzése, fenntartható módon való használata és fejlesztése
- az agrárgazdaság megújítása a térségi sajátosságok figyelembevételével
- új, alternatív kultúrák terjesztése részint a szántóföldi növénytermesztés, részint a művelési ágak vonatkozásában (ipari növények, vetőmagtermesztés, erdősítés és ültetvény-telepítés)
- a természeti értékek védelme és fejlesztése, a gazdasági tevékenységek során az ökológiai szempontok kielégítése, a térség táji unikalitásainak, a természeti területek biodiverzitásának fenntartása
- a fővárossal való korábbi egyoldalú kapcsolat helyett kétoldalú kapcsolat kialakítása, a fővárosi gazdasági térhez fűződő kapcsolatok erősítése, ennek érdekében a közúti összeköttetés minőségi javítása - a Tápió menti főút megvalósításának előkészítése, a települések belterületeit elkerülő szakaszok megvalósítása
- átfogó térségi vízgazdálkodás feltételei kialakítása, a vízvisszatartás és a vízelvezetés egyensúlyának megteremtése - a felszíni vizek komplex hasznosítása mellett a vízkárok csökkentése, dombvidéki víztározók kialakítása, turisztikai hasznosítása
- a turizmus térségi potenciálokot figyelembe vevő fejlesztése (lovas és kerékpáros turizmus, vadászat), a kínálat és a szolgáltatások hálózatba szervezése, a kapcsolódó vendéglátási szolgáltatások fejlesztése

A **Pest Megyei Területfejlesztési Program (2014-2020)**<sup>27</sup> a Nagykátai-térség komplex fejlesztését az alábbi programok megvalósításával tűzi ki célul:

- agrárvertikum jövedelemtermelő képességének növelése (pl. alternatív kultúrák - energianövény, ipari növény, vetőmagtermesztés, erdősítés)
- a turizmus dinamikus pályára állítása (pl. ökoturizmus különböző ágainak (lovas, horgász, kerékpáros turizmus), illetve a vadászat fogadókörülményeinek fejlesztése, attrakciók (pl. tanösvények, tematikus útvonalak, stb.) komplex csomagban történő összefogása)
- térségi kapcsolatok megerősítése (közúti tengelyek fejlesztése - 31. sz. út)
- a térség humán erőforrásának fejlesztése

<sup>26</sup> Pest Megyei Területfejlesztési Konceptió. Javaslattevő fázis. II. kötet. 2013 december.

<sup>27</sup> Pest Megyei Területfejlesztési Program (2014-2020). Stratégiai Program munkarész.



- alkonygazdaság (silver economy) megtelepedésének elősegítése
- helyi kultúra-, és közösségek fejlesztése

A Tápió-mente kistérség hosszú távú területfejlesztési koncepciója 1999-ben készült el, majd 2005-ben felülvizsgálatra került - A **Tápió-mente Kistérség Területfejlesztési Koncepciója és Programja**<sup>28</sup>. Utóbbi dokumentum Ökoprogramjának részét képezi a

- térség értékeinek megőrzése, karakterének erősítése, amelynek céljai:
  - természetszerű területek kiterjedésének növelése; az erdő, rét, legelő és nádgazdálkodás térségi sajátosságok szerinti fejlesztése
  - a tájkarakter megőrzéséhez, alakításához szükséges környezeti feltételek biztosítása, a térség természetes vízkészletének védelme és ökológiai hasznosítása
  - az országosan nem védett, de a helyi táj karaktere szempontjából értékes tájrészletek helyi védelmének biztosítása
  - a gazdálkodás minél jobban vegye figyelembe a természeti adottságokat, a gazdálkodási- és tájhagyományokat
  - mező- és erdőgazdasági termelőtáj sajátos szépségének, helyi jellegzetességeinek felmutatása
  - a községek és a pihenő- rekreációs területek kapcsolatrendszerének javítása (kirándulóutak, kerékpárutak kiépítése, zöldsávok, fasorok telepítése)
  - a történelem, az archeológia, a hagyomány emlékeinek megjelölése a tájban
  - a kulturális örökségvédelem tárgyainak és környezetük védelme
  - a települések szegélyterületeinek, közterületeinek, a magán- és a közterületek határterületeinek rendezése és rendszeres karbantartása
- az ökológiai alapú gazdálkodás kialakításának támogatása
- a környezet védelme és fejlesztése

A HAJT-A Csapat Egyesület 2008-ban fogadta el eredeti Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáját, amelyet 2011-ben, majd 2013-ban felülvizsgáltak. A **2013-as Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában**<sup>29</sup> több környezeti szempont is megjelenik, többek közt pl. a természetmegőrző vidékfejlesztés, ökológikus vidékfejlesztés, értékvédő gazdálkodás a megújuló erőforrásokkal, ágazati integráció (ökológiai szemléletű tájgazdálkodás érvényre juttatása). Az időszak társadalmi-gazdasági trendjei nem indokolták a HVS alapvető célkitűzéseinek megváltoztatását, így a HAJT-A Csapat Egyesület által készített **LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia (2014-2020)**<sup>30</sup> célkitűzései és intézkedései között továbbra is szerepel a

- helyi identitástudat erősítése, civil közösségek támogatása, hagyományőrzés
- természeti értékek megőrzése, az aktív-, az ökoturizmus fejlesztése (turisztikai attrakciók, fejlesztések támogatása)
  - települések be- és kivezető fő útvonalaira fák telepítése
  - parkok, sétányok kialakítása, virágosítás
  - emlékhelyek, emlékművek, szobrok létesítése, felújítása
  - autóbusz-megálló építmények kialakítása, felújítása
  - információs és üdvözlő táblák beszerzése, kihelyezése
  - tájház, falumúzeum kialakítása
  - tematikus utak, tanösvények, túraútvonalak kialakítása, felújítása, lovas útvonalak fejlesztése
- sportlétesítmények felújítása, korszerűsítése, kialakítása.
- települések arculatának fejlesztése, élhetővé tétele, bel- és külterületének gazdasági és infrastrukturális fejlesztése

<sup>28</sup> Pestterv Kft (2005): Tápió-mente Kistérség Területfejlesztési Koncepciója és Programja.

<sup>29</sup> HAJT-A Csapat Egyesület Helyi Vidékfejlesztési Akciócsoport (2013): Helyi Vidékfejlesztési Stratégia.

<sup>30</sup> HAJT-A Csapat Egyesület: LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia (2014-2020)

## 3.2. Történeti tájkarakter-elemzés

### 3.2.1. Tájhasználat, tájfunkciók változásának elemzése

Jelen fejezetben elsődleges célunk a Tápió-vidék tájkarakterét meghatározó, évszázadok léptékében érdemi változást mutató jellemzők feltárása, illetve a tájstabilitás vizsgálata a tájkarakter állandónak tekinthető elemeinek meghatározásával. A történeti változások leírásához felhasználásra kerültek Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Kar hallgatóinak munkái, a településképi arculati kézikönyvek, a települések honlapjain közölt történeti összefoglalók<sup>31</sup>, valamint további szakirodalmi leírások<sup>32</sup>.

Fodor Ferenc (1938)<sup>33</sup> tájéletrajzi tanulmányának megfogalmazásában: „A táj tehát nem abszolút valami, hanem élete, változások sorából kialakult élete van; minden jelenség időleges benne és minden jelenség mennyisége és minősége is csak relatív, a szomszédos tájakhoz viszonyított jellemző vonás. A tájról való ismereteink tehát nem irányulhatnak másra, mint ezeknek a változó relativitásoknak felismerésére, s életfolyamatok, fejlődő, vagy visszafejlődő jelenségek feltárására.”

Az egykori és jelenleg zajló változások feltérképezése alapját képezi a táj kezelési lehetőségeinek megfogalmazásához.

#### Tájtörténet a XVIII. század végéig

A Tápió-vidék területe már az ős- és ókor idején is lakott volt. Erről tanúskodnak az előkerült régészeti leletek, többek közt a kőkorszaki leletek és a bronzkori földvárak nyomai. Ezek főként a Monor-Irsai-dombság területén található meg, mint pl. a Tápióbicskén lévő két földvár, Káva település Várhegy nevű dombján található földvár, vagy Gomba településen lévő Várhegy régészeti leletei. További egy földvár található Tápióság településen.

A települések első írásos nyomai jellemzően a XIII. századból származnak. Néhány település azóta folyamatosan lakott volt, viszont a legtöbb falu elnéptelenedett, majd újraterelődött az idők során (akár többször is). A legnagyobb pusztulás a török idők alatt következett be: lakatlanná vált Farnos, Tápiószentmárton, Tápióbicske, Tápióság, Káva és Bénye. Egyedül Gomba, Úri és Pánd maradt lakott (utóbbit Buda visszafoglalásáért folytatott harc során hagyta el a lakosság pár évre).

A lakatlanná vált települések a XVIII. század elején-közepén települtek újra. A dombsági területeken jellemzőek voltak a löszpartokba vájt üregek vagy hegyoldalakra épített, sárral rakott, földből vert falú, zsúptetejű házak; illetve kialakultak a földesúri kúriák. A XVIII. században a lakosság nagy része földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott.

#### Tájtörténet a XVIII. század végétől a XX. század végéig

Az **első katonai felmérésen** (1783.) a Tápió-vidék vizsgált területét legnagyobb arányban szántóterületek borították. A tájhasználat és a fejlődő települések szerkezete igazodott a dombok, völgyek szabdalta tájhoz.

A Monor-Irsai-dombság területén a falvak a patak völgyek oldalaira épültek. Mozaikosan megjelentek kisebb erdőfoltok, nagyobb összefüggő erdőterületek azonban csak Úri és Gomba területén voltak

<sup>31</sup> Településképi Arculati kézikönyvek, települési honlapok:

Településképi Arculati Kézikönyv, Farnos, 2017. GoodWill Consulting Kft.; <http://www.farnos.hu/>  
<http://www.tapioszentmarton.hu/>, <http://www.tapiobicske.hu/>, <http://tapiosag.hu/>, <https://pand.asp.lgov.hu/>  
Bénye Településképi Arculati Kézikönyve, 2017. A.D.U. Építész Iroda Kft.; <https://www.benye.hu/>  
Gomba Településképi Arculati Kézikönyve, 2017. A.D.U. Építész Iroda Kft.; <https://gomba.asp.lgov.hu/>  
Káva Településképi Arculati Kézikönyv, 2017. Káva Község Önkormányzata, Terra Stúdió Kft.; <http://www.kava.hu/>  
Úri Településképi Arculati Kézikönyv, 2017. KASIB Mérnöki Manager Iroda Kft.; <http://kozseghaza.gomba.hu/>

<sup>32</sup> Fodor Ferenc dr. (1938): Tájéletrajzi tanulmányok a Jászságban. Földrajzi Közlemények, LXVI. Kötet, 6-7. szám

<sup>33</sup> Dr. Berényi István (1977): A földhasznosítás átalakulása és ennek környezetvédelmi kérdései a Gödöllő—Monori-dombságon. Földrajzi Értesítő XXVI. évf. 3—4. füzet, p. 337 — 348.

Fecske Sarolta (1938): A Tápióvidék földrajza. In: Acta litterarum ac scientiarum regiae Universitatis Hungaricae Francisco-Josephinae = A M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem tudományos közleményei : sectio geographico-historica = a földrajz és történettudományok köréből, (4), pp. 46-70.

jelen. Ezekon a dombosági területeken a felszínborítás változatosságát növelték a domboldalakon megjelenő szőlőültetvények, és a tájat behálózó vízfolyások mentén lévő gyepfoltok.

A patakmenti völgyek mély fekvésű részein pedig nehezen megközelíthető vizenyős, ingoványos területek alakultak ki. A Tápió mindkét ága mentén jelentős mocsárvilág volt jelen, a nagy kiterjedésű mocsaras terület Farmoson és Tápiószentmárton területén voltak a legjellemzőbbek.

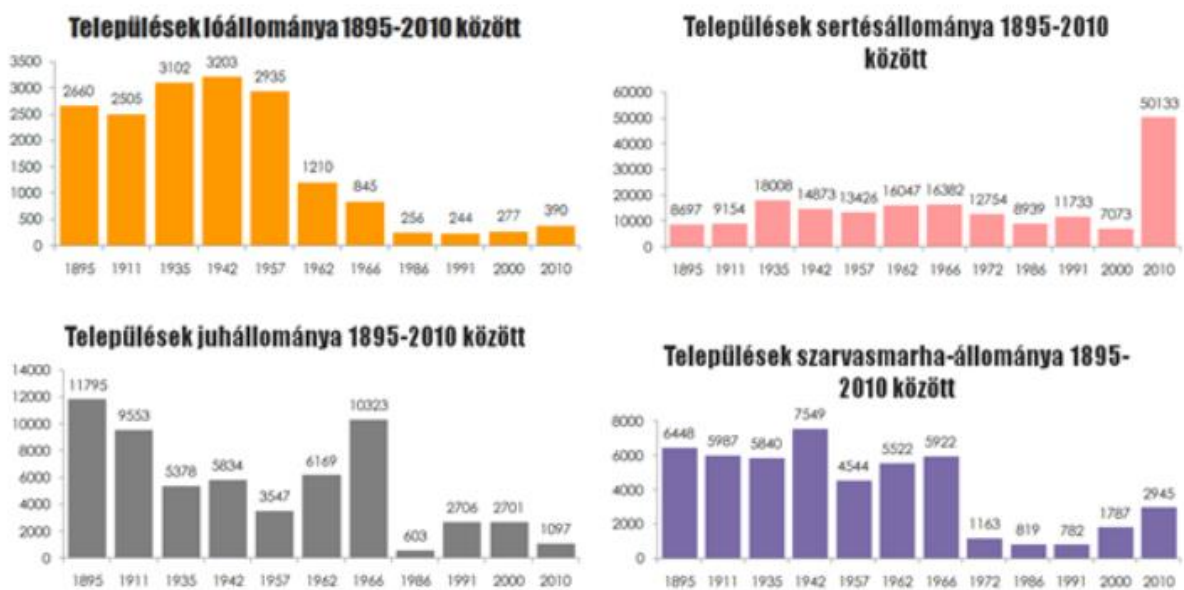
A vízrajzi viszonyok a maitól eltérőek voltak, a Tápió ekkor még szabályozatlan volt, medre csak néhány lépés széles, helyenként azonban kiszélesedett, ahol vizét mesterségesen duzzasztották fel malmok hajtására. A vízimalmok még 1876-ban is megvoltak. Az írásos emlékek több vízimalomról tesznek említést pl. Tápióság és Tápiószentmárton mellett is. Sok helyen a Tápiónak nem is rajzoltak medret a térképen. A Tápió vízmennyisége igen változó volt, nyáron alig volt benne víz, de tavasszal és ősszel a két oldalát kísérő réteket mindig elöntötte, sok tavat, mocsarat alkotva, amelyek nyáron sem száradtak ki. Legnagyobbak a mintaterületen tápiószentmártoni, továbbá a Tápióbicske melletti tavak. Tápióságon, a falu közepén terült el a vízállásos terület. A tavak és mocsarak a közlekedést nem akadályozták, mert a Tápiónak átkelésre alkalmas szakaszai is voltak. A Tápió ekkor még igen kanyargós, több mellékága és sok elhagyott folyómedre volt. Ilyen pl. a Tápiószentmártonnál kiágazó és Sőregtől délre folyó régi meder. Ezeket két oldalt nagy vizenyős laposok kísérték.

A sík felszínüket szántók foglalták el, ahogy a Tápió menti síkság tájhasználatán is ez látható. Ezen a területen a szántóföldeket a Tápió vízfolyás menti nagy, egybefüggő gyepterületek tagolták.

A főbb közlekedési útvonalak ekkorra már kialakultak a területen, a településeket összekötő utak mai nyomvonalukhoz közel azonosan haladtak. Az úthálózat a síkvidéki és dombvidéki szántóterületeken a legsűrűbb.

A **második katonai felmérés** (1861.) alapján továbbra is a szántóterületek dominanciája jellemzi a tájat a sík területeken, azonban tájra összességében nagyobb mozaikosság jellemző.

Gomba és Úri területéről a nagyobb erdőfoltok eltűntek (Úri területén kisebb foltban maradtak csak meg), azonban több erdőfolt jelent meg a Tápió vízfolyás mentén, ahol továbbra is jelentős kiterjedésű gyepterületek voltak jellemzőek. Ekkor a Blaskovich- és a Károlyi-uradalom jelentős méretű juhnyájjal rendelkezett, de meghatározó volt a sertés-, ló-, és szarvasmarha-állomány is (86. ábra). Nagy hagyománya volt akkoriban a lótenyésztésnek, amelyet Tápiószentmárton mind a mai napig őriz. A tápiószentmártoni tanyák a XIX. századra a majorság kiterjesztésével megszűntek, a helyükre majorsági épületek települtek.



40. ábra Települések állatállományának változása (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya)<sup>34</sup>

<sup>34</sup> Szent István Egyetem Tájépítészeti És Településtervezési Kar, Tájépítész MSc II. évfolyam (2017): Tápió-vidék táji örökség tanulmánya. Prezentáció.

A dombvidéki térségen az erdőterületek csökkenése mellett nagyobb arányban jelentek meg gyepfoltok. A legjelentősebb mocsaras területek továbbra is Farnoson voltak jellemzőek, de kisebb arányban a Tápió menti területeken is megmaradtak. Farnoson emellett már látható a térképen az Öregszőlő területének szőlőültetvényei.

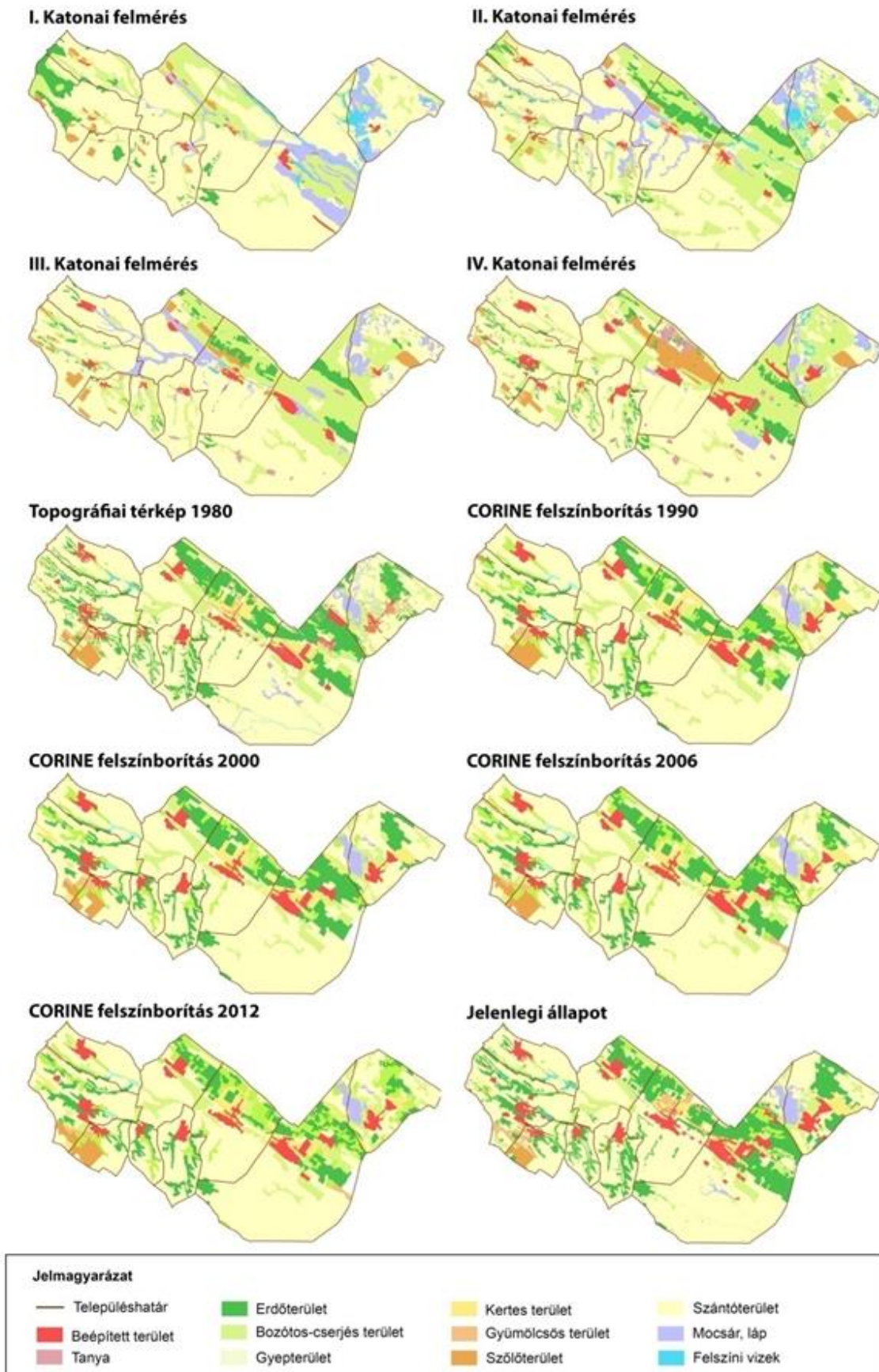
A településeket összekötő utak nyomvonala a mainak megfelelően felismerhető. A közlekedési utak további sűrűsödése főként a mintaterület nyugati részén, a dombvidéki területeken jellemző.

Galgóczy Károly így ír Farnosról az 1877-ben megjelent Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye monographiája című könyvében:

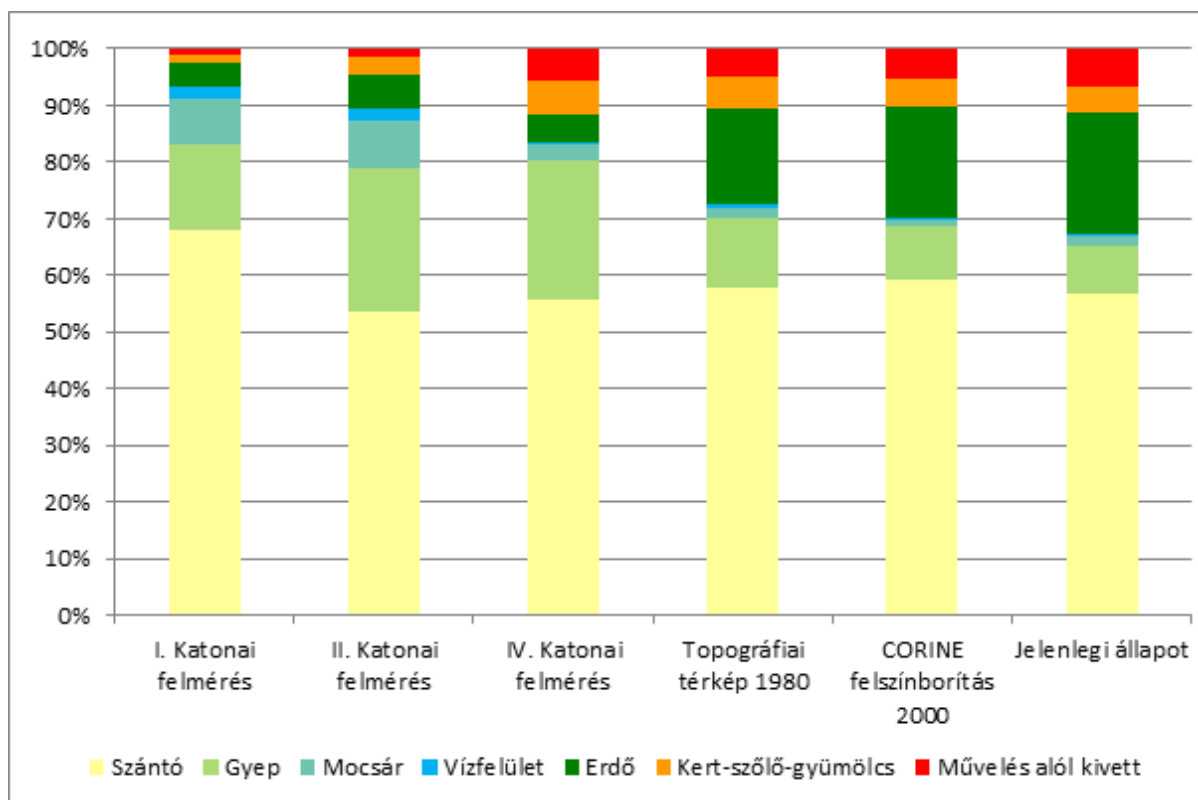
*„A falu az épen alatta elcsavargó, és a Nagy-Tápióval a határon egyesülő Hajta mocsáros laposán homokos partos vidéken fekszik. Utcái rendetlenek ugyan, de az utóbbi időben történt módosítások által elég szélesek. A házak eleje nagy részt fákkal kiültetett. A szokott építkezés: vertfal, nádtetőre. Cserepes házak nincsenek. A határ nagyobb részben halmos és homokos: de laposabb sík részeken sűrűbb fekete földek is vannak: kiterjedése 6901 kat. hold, melyből az adószorozat szerint 2313 szántó, 870 rét, 2636 legelő, 29 erdő, 269 szőlő, 152 nádas, 622 beltelek, utak s terméketlen. Azonban tagosítva levén, a művelési ág folyvást változik. (...) Régen juhokat is tartott a lakosság: ma az állattenyésztés csak szarvasmarhára és sertésre szorítkozik. Ez mindenik a jövedelmi források egyikét képezi. Lovat csak kocsi előtt tartanak némelyek. 2 bikát és 2 kant a gazdaközönség tart. Ménre nincs szükség. A szántóföldi termékek közt a közönséges gabonaféléken kívül a dohánytermesztés gyakoroltatik. Vetett takarmány csak az urasági birtokon van: lucerna, bükköny, muhar és csalamádé. Trágyázás az osztályzat szerint rendes. Eddig mintegy 150 hold lett akáccsal befásítva. A szőlőművelés és gyümölcstenyésztés gyenge. Mindeniket a gyakori fagyok nagyon rongálják. 2 hold közséji faiskola van: de ennek csemetéi is a gyakori fagyok miatt jóformán kivesztek.”*

A XIX. században a termények szállítása jó utak hiányában nehézségekbe ütközik, a Tápióvidék a forgalomtól elzárt terület. A Budapest-Nagykátá-Szolnok és Budapest-Cegléd-szolnoki vasútvonalak megépítése sokat javított a helyzeten, de az utak átépítése csak a XX. században történt meg, így a vasút hatása csak azoknak a községeknek a forgalmán volt érezhető, melyeknek saját vasútállomásuk volt.





41. ábra Tájhasználat változása (forrás: Tápó-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ és CORINE alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)



42. ábra Tájhasználatok arányának változása (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ és CORINE adatbázis alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

A **harmadik katonai felmérés** (1883) nem sokkal a II. után készült, így jelentős változások nem láthatók a tájhasználatban. Az erdőterületek kiterjedése kismértékben csökkent (Úri és Tápióbicske területén), a szőlők pedig több helyen és nagyobb területeken jelentek meg (ezzel szemben Úri esetében eltűnt). Úri területén ekkor jelent meg az első major Tahí puszta néven, ahol máig birkatartás folyik. A mocsaras területek kiterjedése csökkent, ezek Farnoson is már nagyobb arányban gyepterületekké alakultak. Továbbra is a Tápió mentén voltak jellemzőek a legnagyobb kiterjedésű gyepterületek, és megmaradt a szántóterületek dominanciája is.

Az úrbérrendezés, jobbágyfelszabadítás következtében megjelent a kisparaszti gazdálkodás - szinte teljes egészében az igen rossz termőhelyi adottságú homoktalajokon. Az 1880-as évektől tovább folytatódott a homoki legelők, homoki erdők felosztása (pl. Göbolyjárás, Sőregi földek, Sőregi erdő területe Tápiószentmártonon).

A Tápiót 1924-26 között szabályozták.

Az **1941-es katonai felmérésen** a települési belterületek növekedése látható, a dombvidéki területek több részén felkúsztak a fennsíkokra is. A dombvidéki területeken emellett az erdőterületek növekedése is megfigyelhető. A szántók aránya az I. világháborúig növekedett, a háború utáni gazdasági szerkezetváltásban viszont felerősödött a kertészet, így hangsúlyosabb szerephez jutott a szőlő- és gyümölcsstermesztés, amely a tanyásodás újabb hullámát indította el. A szőlő és gyümölcsös területek növekedése figyelhető meg pl. Bénye, Tápióbicske és Tápiószentmárton területén, ahol az úthálózat sűrűsödése is megfigyelhető. Tápióbicskén a már meglévő, a XVIII. században telepített szőlőterületet kiegészítették az Alsó- és Felső-Tápió közötti területtel. A Gombához tartozó Rókás dűlön is szőlőt telepítettek.

Tápiószentmárton területén növekedett a beépítés Göbolyjárás erdős-tanyás területein és a Nagyatádi-féle földosztás során Újfalu, Sashegy és Malachegy jelentősen beépült. Ez a folyamat figyelhető meg Tápióbicskén is, ahol a Homok erdő területén már nagyrészt szőlők és tanyák jelentek meg.

A II. világháború idején repülőteret alakítottak ki Pánd északi részén, amely 1945 áprilisáig működött. A II. világháború után Gomba és Bénye Gombán összenőtt a főút mellett, valamint Gombán a Monorra vezető út mentén nagyobb kertvárosi lakóterület alakult ki.

Az **1980-as topográfiai felmérése**n már látható, hogy a XX. században Úri és Gomba településeken kialakításra kerültek a patakok mentén völgyzárógátas tározótavak és halastavak. A jelenleg horgásztóként üzemelő víztározók az 1960-as, 1970-es években kerültek kialakításra, völgyzárógátak segítségével, a patakok felduzzasztásával. A legnagyobb mocsaras területek Farnos területén maradtak meg a XX. század végére is.

Az erdőterületek jelentős növekedése figyelhető meg elsősorban a Tápió vízfolyás mentén (Tápióság, Tápióbicske, Tápiószentmárton, Farnos településeken), valamint a domboldalakon az erdősödési folyamata is tovább folytatódott. A növekedés a mezőgazdasági művelésből kiesett területek erdősüléséből, erdősítéséből adódott. A mezőgazdasági munkaerő csökkenése az 50-es évek elején ugyanis a parlagterület növekedéséhez vezetett, amelynek egy része az állami gazdaságok tulajdonába ment át és erdősítésre került.

A mezőgazdasági művelés csökkenése a mintaterület forgalmilag elzárt, dombvidéki településeit kevésbé érintette. A *szántó* 90%-án nagyüzemi (állami gazdaság, termelőszövetkezet, tangazdaság, erdőgazdaság stb.) gazdálkodás folyt, amit a terület tagosítása, a nagyüzemi termőfelületek kialakítása előzött meg. A táblásítás a valóságban a korábbi apró parcellák, mezsgyék, dűlőutak összeszántását jelentette.

Ezzel párhuzamosan a Tápióbicskén a világháborúk után kialakult jelentős szőlőterületek kertes területekké alakultak át, és az erdősödés miatt kiterjedésük csökkent. A szőlők kertes területté alakulása figyelhető meg a farmosi Öregszőlő területén is. A szőlőterületek viszont megmaradtak, sőt tovább növekedtek Bénye déli határában.

Az 1960-as évektől már az üdülő jellegű kertkultúra is rohamosan nőtt és a főváros körül üdülő jellegű kertövezetek jöttek létre. Településszerkezeti szempontból a hatvanas évek végén a tápiószentmártoni strandfürdő megnyitása eredményezett még jelentős változást, amelynek következtében megkezdődött az üdülőterület kiépülése a belterület északi részén.

### Tájtörténet a XX. század végétől napjainkig

A **CORINE felszínborítási térképeken** a terület 1990-es, 2000-es, 2006-os, 2012-es és 2018-as állapotai figyelhetők meg.

Az erdőterületek elhelyezkedése az 1990-es évekre nem változott, a Tápió mentén és a domboldalakon volt a legjellemzőbb. A bényei és gombai szőlőterületek kiterjedése kismértékben tovább növekedett. Főként a keleti sík területeken, a rendszerváltást követően a nagytáblás szántóföldi művelés átalakult, a kisebb táblák kialakulásával így a szántóterületek is mozaikosabbá váltak (89-90. ábra). A dombvidéki dombhátakon több helyen megmaradtak a nagytáblák.

A 2000-es évekre a legjelentősebb változás Gomba belterületének északi részén a kertes területek lakóterületté alakulása, Úri és Káva belterületének kismértékű növekedése, valamint az erdőterületek növekedése (cserjés területfoltok erdőkké alakulása) a Tápió mentén.





43. ábra 1985-ben készült műholdfelvétel (forrás: Google Earth)



44. ábra 2012-ben készült műholdfelvétel (forrás: Google Earth)





45. ábra Gomba Felsőfarkasd, a Monori Állami Gazdaság üzemegysége (1970, forrás: fortepan.hu)

2006-ra megjelent Tápiószentmárton külterületén a Kincsem Lovaspark, mint jelentősebb külterületi beépítés, a bényei és gombai szőlő és gyümölcsös területek tovább növekedtek. 2012-re Gombán jelentősebb külterületi építményként megjelent a Hunland Farm Kft. telephelye. A mintaterület déli határán 2017-ben kezdődött meg az M4-es autópálya építése, ahol az Üllő és Albertirsa közötti szakaszát 2020-ban adták át a forgalomnak, javítva a terület közötti elérhetőségét.

Az erdőterületek ezeken a térképeken hol egységesebb, hol cserjés foltokkal tarkítva mozaikosabb képet mutatnak, teljes kiterjedésük azonban alapvetően nem változott.

A Tápió-vidék természeti értékekben való gazdagságának köszönhetően, és a megmaradt értékek védelme céljából több országos, illetve nemzetközi jelentőségű védett természeti terület alakult ki. 1998 júniusában hozták létre a Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzetet, amely mozaikos elrendezésű, három nagyobb részegysége oszlik. Ezt a Natura 2000 területek elhelyezkedése is leköveti: az Alsó-Tápió és patak völgyek (HUDI20050) Natura 2000 SCI, a Felső-Tápió (HUDI20019) Natura 2000 SCI és a Hajta mente (HUDI20025) Natura 2000 SCI terület.

2004-től számos ökoturisztikai fejlesztés jött létre a Tápió-vidék számos pontján, amelyek egymástól izoláltan valósultak meg, majd 2019-ben jött létre a Tápió Natúrparc, amelyhez összesen 18 település tartozik (köztük a mintaterület összes települése).

A települések külterületének jelentős részét **jelenleg** is mezőgazdasági területek teszik ki (92. ábra). Ezek legnagyobb arányban szántóterületek, amelyek a síksági térrészekben homogén területeket alkotnak, míg a dombvidéki tájrészen a löszhátakon terülnek el.

Jelentősebb egybefüggő gyepterületek főként Farnoson találhatóak. Tápiószentmárton esetében a nagy összefüggő, dűlőutakkal határolt szántóföldi táblákat csak a mély fekvésű területek gyepei (Laposi legelő, Lómen gyepe, Bereg-völgy, Hársas-völgy) szakítják meg. Farnoson, illetve Tápiószentmárton északi csücskén a mocsaras területek is megmaradtak, jelentős természeti értéket képviselve. Egyetlen jelentős állóvíz a térségben (a kisebb víztározókon kívül) a Farnos-Tápiószentmárton-Nagykátai közigazgatási területén lévő – több mint 300 ha területű – Nádas-tó.

A területen lévő patakok ma már szinte kivétel nélkül mesterségesen kotort, egyenes medrekben futnak. Csupán a Farnos határában kanyargó Öreg-Hajta, illetve a Gombai-patak forrásvidéke tekinthető még valamelyest természetesnek.

A dombos területeken nagyobb összefüggő erdőfoltok továbbra sem találhatóak, viszont a domboldalakon lévő erdőterületek továbbra is megmaradtak. Az erdőterületekbe ékelődve több

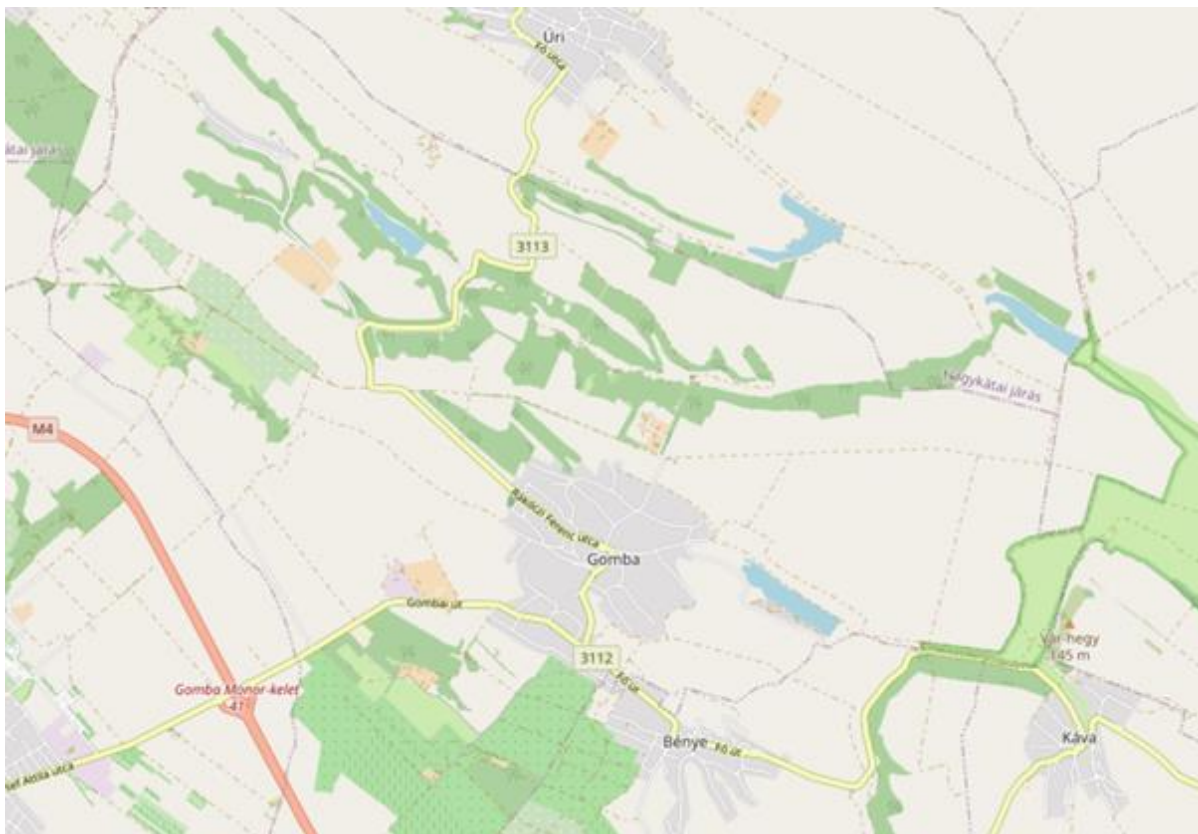
helyen tanyák találhatóak (pl. Farnos), amelyek a valamikori mezőgazdasági tanyarendszer részét képezik, és külterületi lakóhelyként nagy részük fennmaradt. A Tápió hordalékkúpján kialakult homokhátságon az egykor virágzó szőlők és gyümölcsösök helyén napjainkban inkább erdők találhatóak, a korábbi évtizedeknek megfelelően.



46. ábra A Farnos melletti területek átalakulása (jelenleg - 2019., forrás: Google Earth)

Továbbra is nagy kiterjedésű szőlők jellemzik Bénye külterületének délnyugati részét, és Gomba déli határán lévő területeket. Farnoson az Öregszőlő területe továbbra is zártkertes részként funkcionál.

Gomba külterületén több ipartelep és gazdasági létesítmény található. Ezek a telepek többnyire mezőgazdasági ágazatban működnek. Ezzel szemben pl. Úri esetében a jellemzően nagyüzemi jellegű szántóterületeket külterületi beépítések nem törik meg (egyedül a Tahy-major, ma Tóth-tanya).



47. ábra Vízterelőzők Úri és Gomba területén (jelenleg – forrás: OpenStreetMap)

### 3.2.2. Tájkarakter változás bemutatás

#### Tájstabilitás

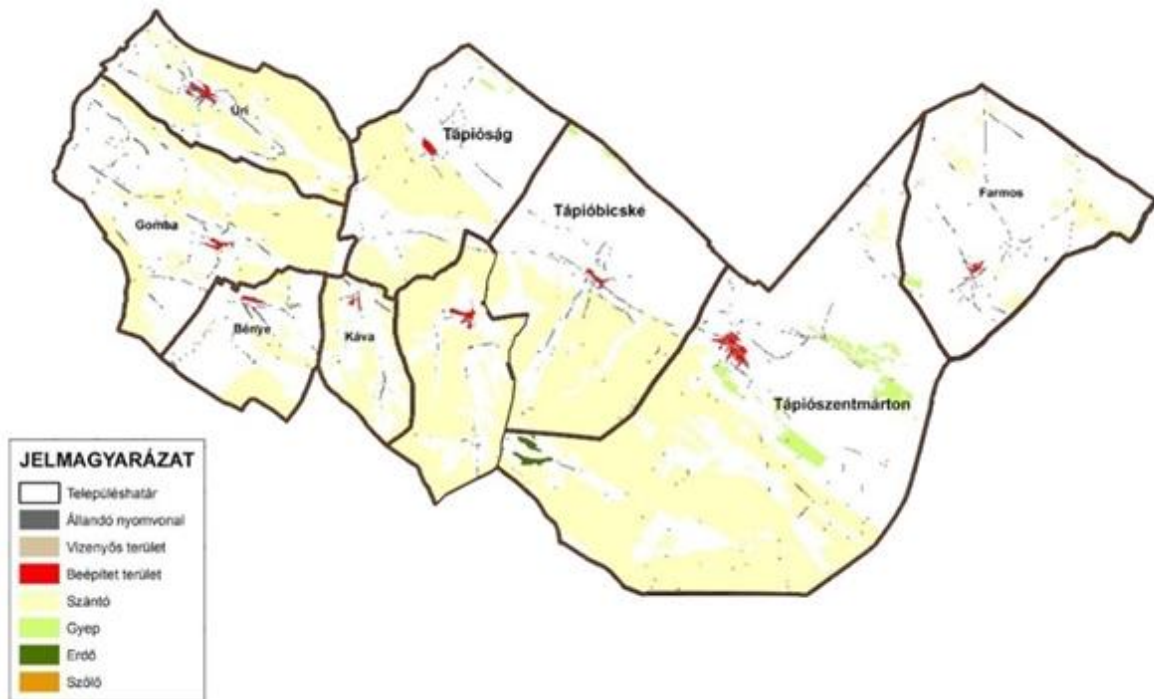
A mintaterület tájhasználatában jelentős változásokon ment át az idők során, azonban vannak olyan részei, amelyeknek tájhasználatát a XVIII. század vége óta jellegében nem változott. Ezek a területek legnagyobb arányban a szántóterületek közül kerülnek ki (95. ábra). A síksági területeken, illetve a dombvidéki területek dombháti területein már korábban is a szántóföldi művelés volt a meghatározó tájhasználat, ez pedig napjainkra sem változott.

A Tápió-vidék mintaterületének tájkarakterét nagyban meghatározza annak domborzata is, különösen igaz ez a Monor-Irsai-dombság területeire, amelynek jellegzetes elemei a patak völgyek és löszdombok. Ez élesen elkülönül a mintaterület Tápió-menti sík területeitől. A szántóföldi hasznosítású, helyenként gyepekkel, keskeny mezővédő erdősávokkal szabdaltszerű területek jellemzője a dombvidéken a hullámzó, a Tápió mentén a sík felszín.

A települések történeti magja is változatlanul beépített képet mutat, az alábbi térképen jól láthatók a már a XVIII. század végén is meglévő településmagok. Emellett néhány gyeperdőfolt is stabilitást mutat, ám ezek jelentősen kisebb arányban maradtak változatlanok. A vízfolyások mentén néhol megmaradt a természetes növénytakaró, fűzfacsoportokkal tarkítva a tájat.



48. ábra Gombai-patak menti fűzfás terület (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

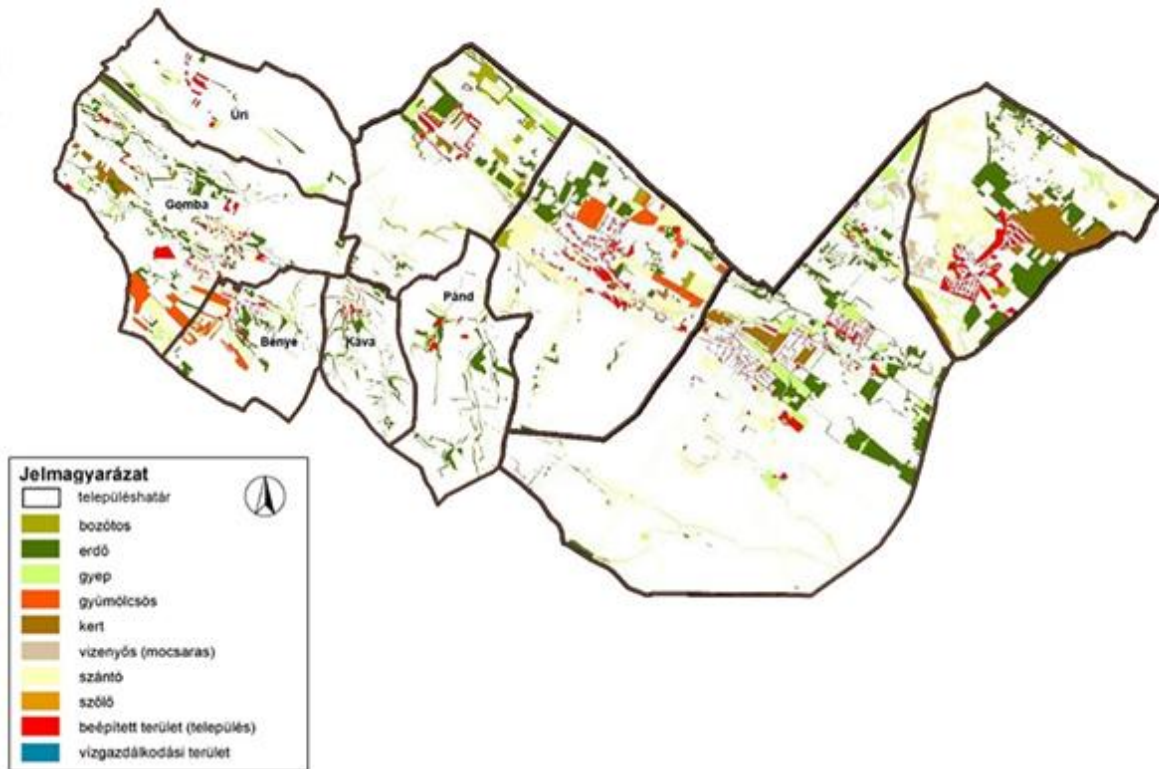


49. ábra Stabil tájhasználatok a Tápió-vidéken (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

#### A mintaterület meghatározó változással érintett területei, tájkarakter változása

A változással érintett területek már jóval változatosabb képet mutatnak tájhasználat tekintetében. Területi elhelyezkedésükből azonban egyértelműen kirajzolódnak a Tápió vízfolyás menti mocsaras-gyepes területek (96. ábra), ahol napjainkban a tájra nagy mozaikosság jellemző. Ezeken a területeken előbb erdős-gyepes, majd erdős-szőlős, végül vegyes tájhasználatú mozaikos területek alakultak ki. Farnoson a mocsaras területek mellett az átalakult területek között látható az Öregszőlő területe is, amely a szőlők eltűnésével jellemzően kertes beépítésű területté vált.





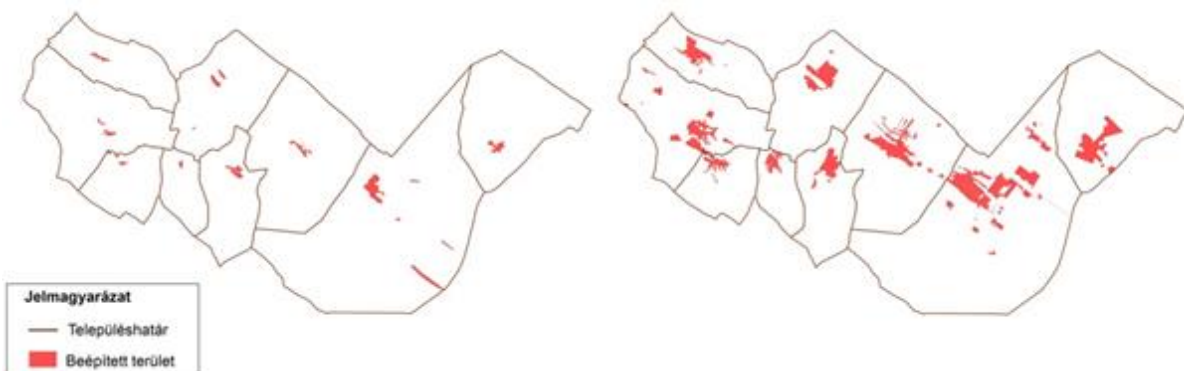
50. ábra Újonnán átalakult területek (forrás: Tápió-vidék táji örökség tanulmánya /SZIE, 2017/ alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

A dombvidéki területek tájhasználatát is változások mutatott az idők során. A XVIII. század vége óta nőtt az erdőterületek aránya, ezáltal is tagoltabbá tette a táj ezen részét.

A szőlőterületek több helyen eltűntek, egyedül Bénye déli részén maradtak meg nagyobb egybefüggő területen, ahol azóta növekedést is mutattak. Gombán ilyen hagyományos szőlőkerteket idéző területek Felsőfarkasd és Tetepusztán. A szőlőművelés ezeken a helyeken már kevésbé jellemző, mindössze néhány telken található szőlőültetvények. A terület ma már inkább hétfélig kertes, üdülőházas jellegűt képvisel, a karakterét azonban nagyrészt megőrizte.

A gyümölcsfákkal beültetett mezőgazdasági területek Gomba közigazgatási területének déli csücskében húzódnak. A rendezett raszterhálóban ültetett gyümölcsösök egyedi hangulatot teremtenek a tájban, és látványukat tovább fokozza a több helyen megjelenő domborzathoz igazodó teraszos kialakítás.

A települési belterületek növekedése is felismerhető a történelmi térképeken, ezek közül arányaiban Tápiószentmárton emelhető ki, amelynek belterülete a legnagyobb növekedést mutatja.



51. ábra Belterületek változása az I. katonai felmérésen (bal) és jelenleg (jobb) (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

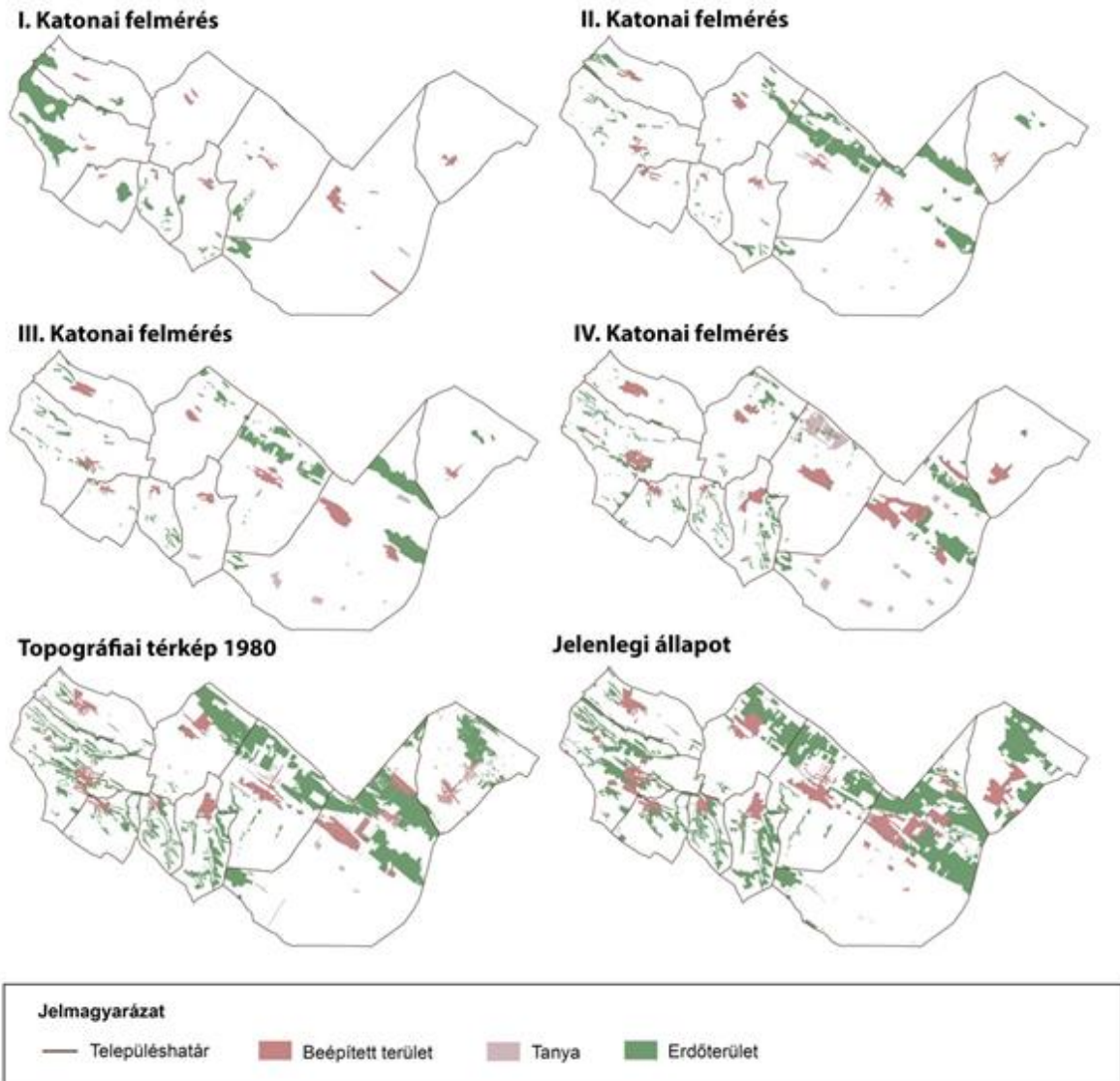
Az erdőterületek és beépített területek határozzák meg elsősorban a területen a táj nyitottságát és annak változását. A beépített területek a XVIII. század vége óta területi elhelyezkedésükben változást nem, elsősorban csak növekedést mutattak. Az erdőterületek azonban jelentős változásokon mentek keresztül területi elhelyezkedésükben is. Alapvetően megállapítható, hogy a XVIII. század végén alig voltak erdőterületek a Tápió-vidéken, napjainkra azonban az erdők aránya jelentős növekedést mutat, nagy mozaikosságot kölcsönözve a dombvidéki és a Tápió vízfolyás menti területeknek. Az erdők közt elsősorban telepített akácos vagy tölgyes területek jellemzőek. A helyiek azonban kedvezőtlen változásként írták le az út menti fasorok, és mezsgyék eltűnését.

A fás vegetáció jelenléte a táj beláthatóságát is folyamatosan változtatta az idők során (99. ábra).

Bár nem az újonnan átalakult között területek között vannak, de napjainkra a Monor-Irsai-dombság jellegzetes tájjelemei lettek a völgyzárógátas víztározók Úri és Gomba területén.



*52. ábra Szántóterületek Tápiószentmárton területén (forrás: Ormos Imre Alapítvány)*



53. ábra Táj nyitottságának változása (forrás: Ormos Imre Alapítvány)



54. ábra Úri halastó napjainkban (forrás: Ormos Imre Alapítvány)



55. ábra Úri halastó (1969, forrás: fortepan.hu)



56. ábra Bényei dinnyeföld, a háttérben erdősávval és fasorral (1968, forrás: fortepan.hu)

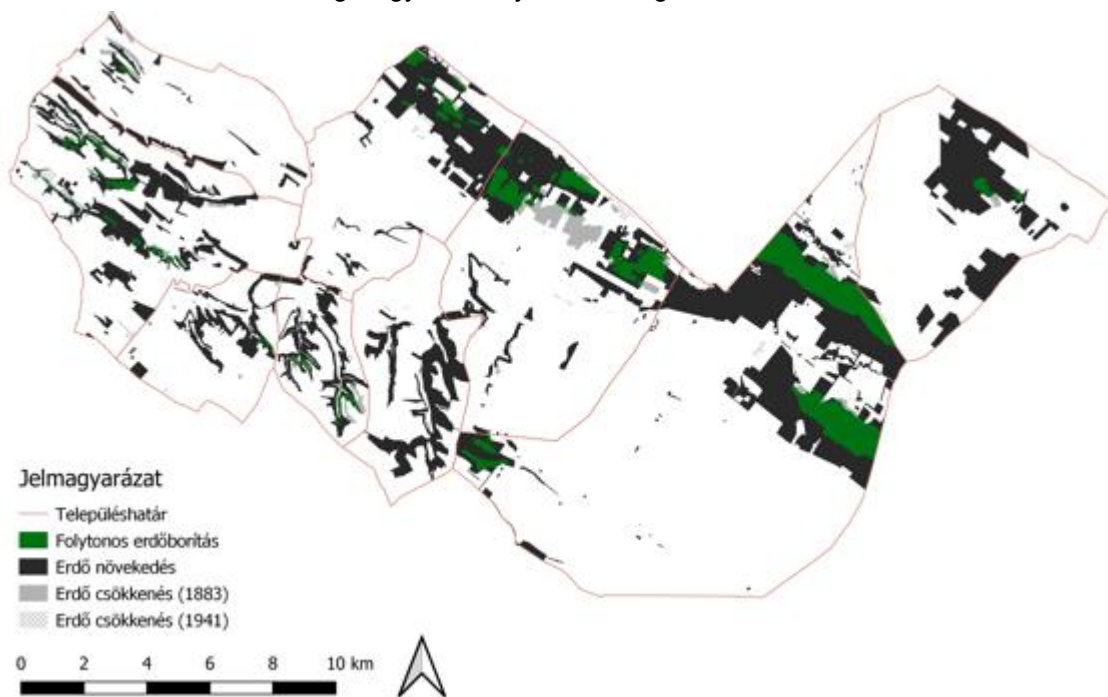


### 3.2.3. Fejlődési tendenciák (intenzifikáció, extenzifikáció, felhagyás)

Az alábbiakban az egyes területfelhasználások változásait mutatjuk be tematikus térképek segítségével. A térképeken a folytonos borítás területei a XIX. század vége óta azonos borítású területeket mutatják. Fekete színnel azok a területek láthatók, ahol a XIX. század vége óta megjelent az adott területfelhasználás, vagyis növekedés volt tapasztalható. A sötétszürke területek azok a területek, ahol 1883-ban (a III. katonai felmérés idején) még jelen volt az adott területfelhasználás, de mára eltűnt. A világosszürke területek pedig azokat a területeket mutatják, ahol az 1883-as állapothoz képest 1941-re (katonai felmérés) megjelent az adott területfelhasználás, mára azonban már szintén eltűnt.

#### Erdőterületek változásai

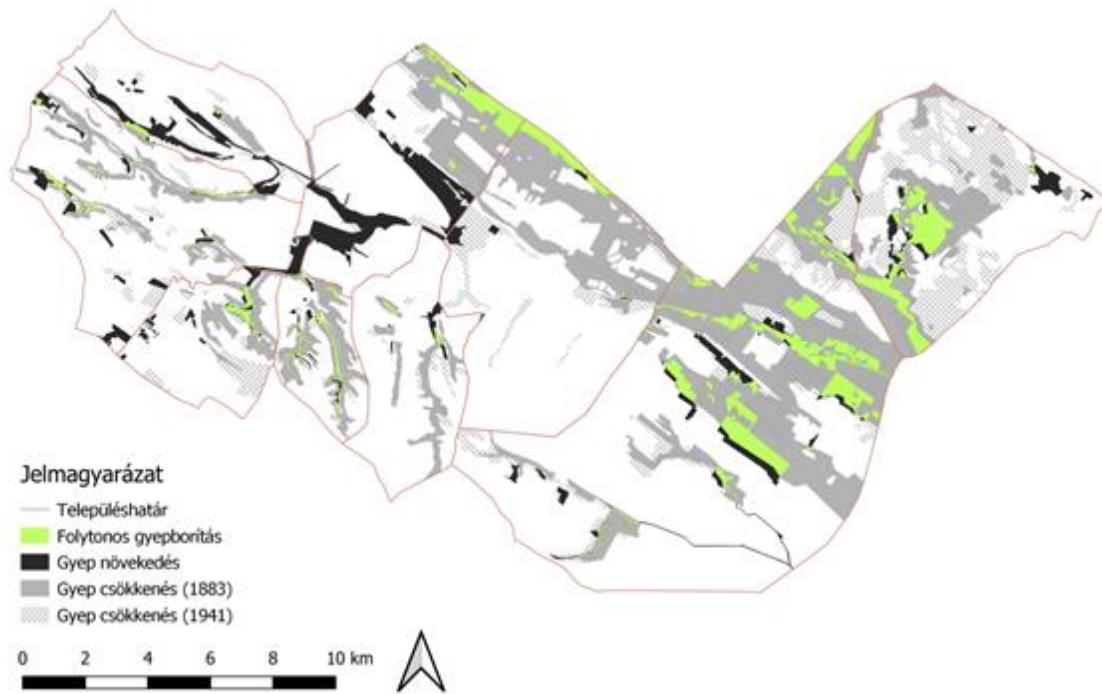
A Tápió-vidék mintaterületen az erdőterületek növekedése jellemző a XIX. század vége óta. Az erdők főként a Tápió vízfolyás mentén (kivéve Tápióbicske település környéki területei), Farnos területén, valamint a Monor-Irsai-dombság völgyoldalain jelentek meg.



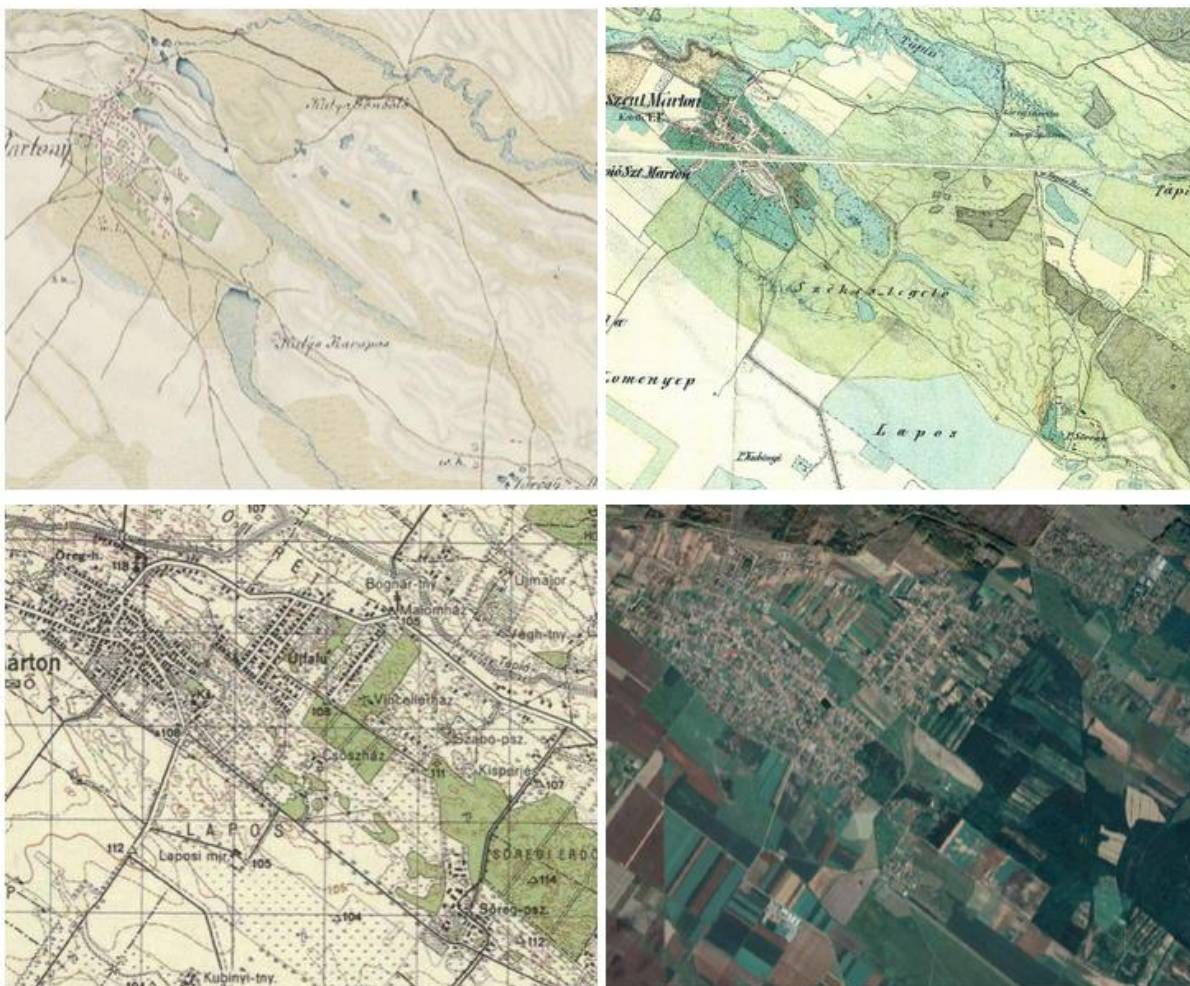
57. ábra Erdőterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

#### Gyepterületek változásai

A gyepterületek jelentős csökkenése figyelhető meg a térségben. A XIX. század végén a Tápió és a Hajta vízfolyások mentén, valamint a Monor-Irsai-dombság patak völgyeiben is a gyepterületek dominanciája volt jellemző. Mára ezeken a területeken csak foltokban maradtak meg a gyepterületek, a Gombai- és az Uri-patak mentén azonban a gyepterületek növekedése jellemző.



58. ábra Gyepterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

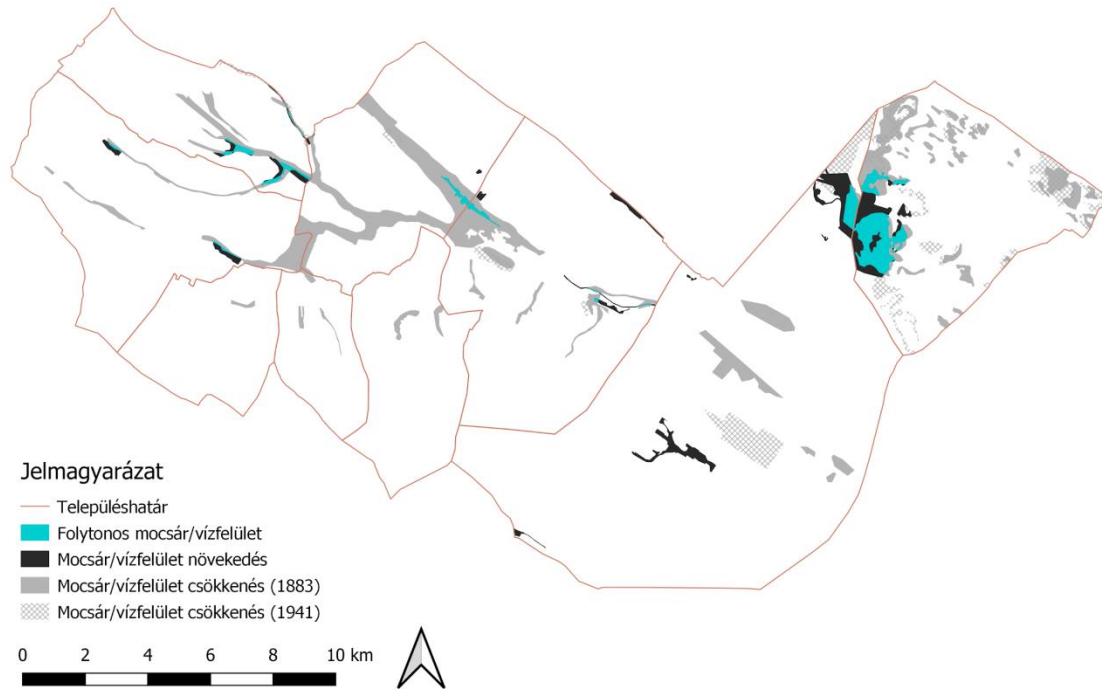


59. ábra A Tápószentmárton melletti gyeptes területek változásai: 1783 (bal fent), 1861 (jobb fent), 1941 (bal lent), Google Earth jelenleg (jobb lent)

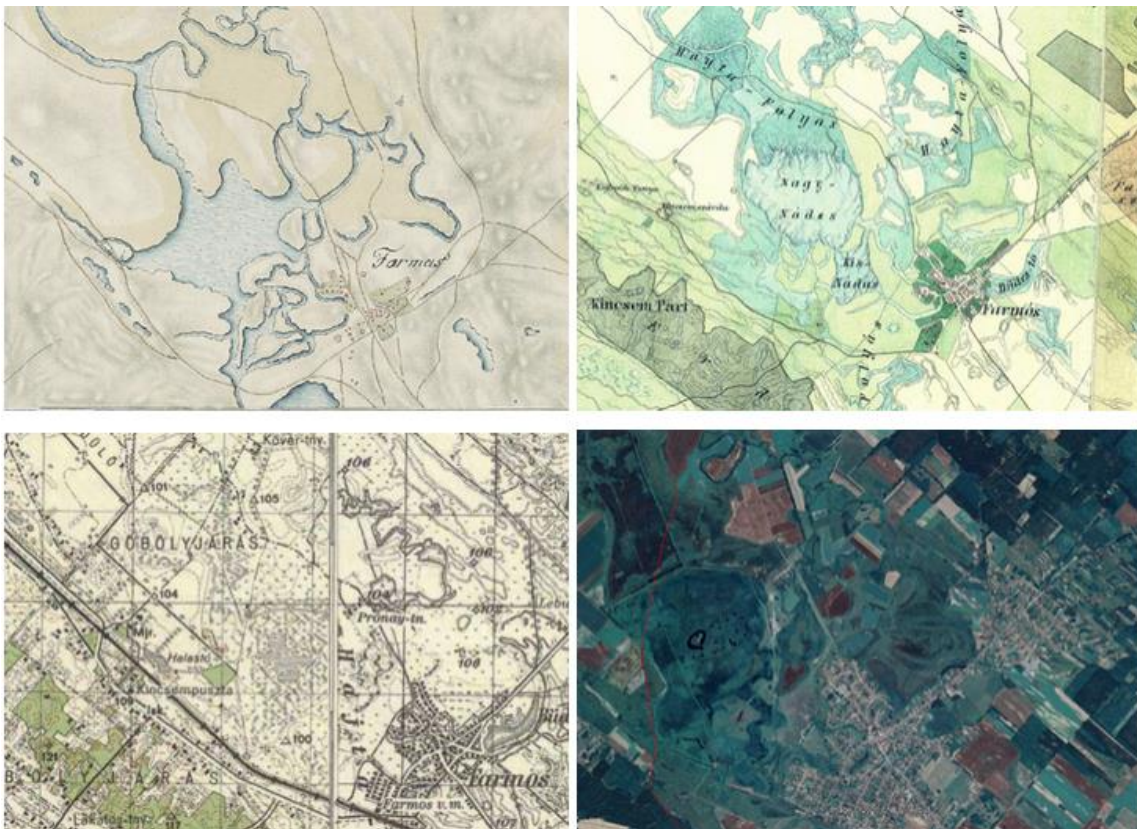


## Mocsár/vízfelületek változásai

A mocsaras, vízállásos területek Farnos területén, a Hajta mentén maradtak meg legnagyobb arányban. A farnoszi nádas területe jelenleg is védett természeti terület, kiterjedése a XIX. század vége óta kismértékben csökkent. A Gombai- és az Uri-patak menti mocsaras területekre csökkenés jellemző, ezek mára részben gyepterületekké alakultak át.



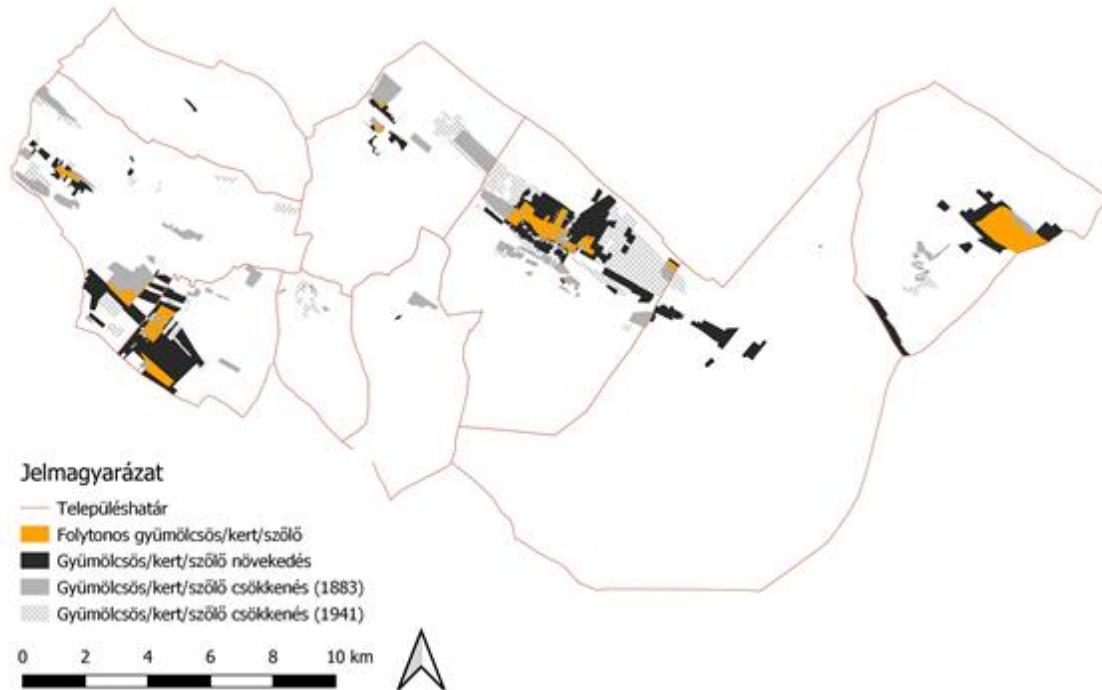
60. ábra Mocsár/vízfelületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)



61. ábra A Farnos melletti vízenyős-mocsaras területek változásai: 1783 (bal fent), 1861 (jobb fent), 1941 (bal lent), Google Earth jelenleg (jobb lent)

## Gyümölcs/kert/szőlőterületek változásai

Kertes, gyümölcsös, szőlős területek a Tápió-vidék mintaterület három területegységén vannak főként jelen: Gomba és Bénye területén, Tápióbicske északi részén, valamint Farnos keleti területein. A legnagyobb változáson Tápióbicske belterülete melletti térség ment át, itt az erdős területek a XX. század közepére nagyrészt zártkertes területekké alakultak, mára azonban a kertek kiterjedése csökkent, a terület egy részét ismét az erdő vette át.



62. ábra Gyümölcs/kert/szőlőterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

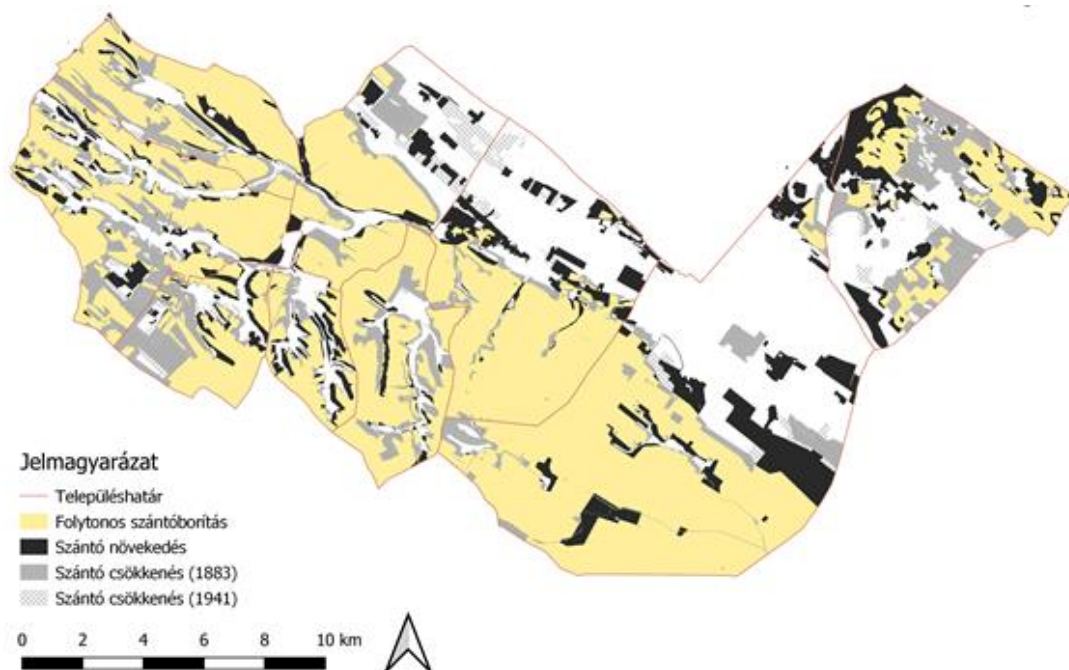


63. ábra Az Alsó- és Felső-Tápió közötti terület, Tápióbicskétől északra: 1783 (bal fent), 1861 (jobb fent), 1941 (bal lent), Google Earth jelenleg (jobb lent)



### Szántóterületek változásai

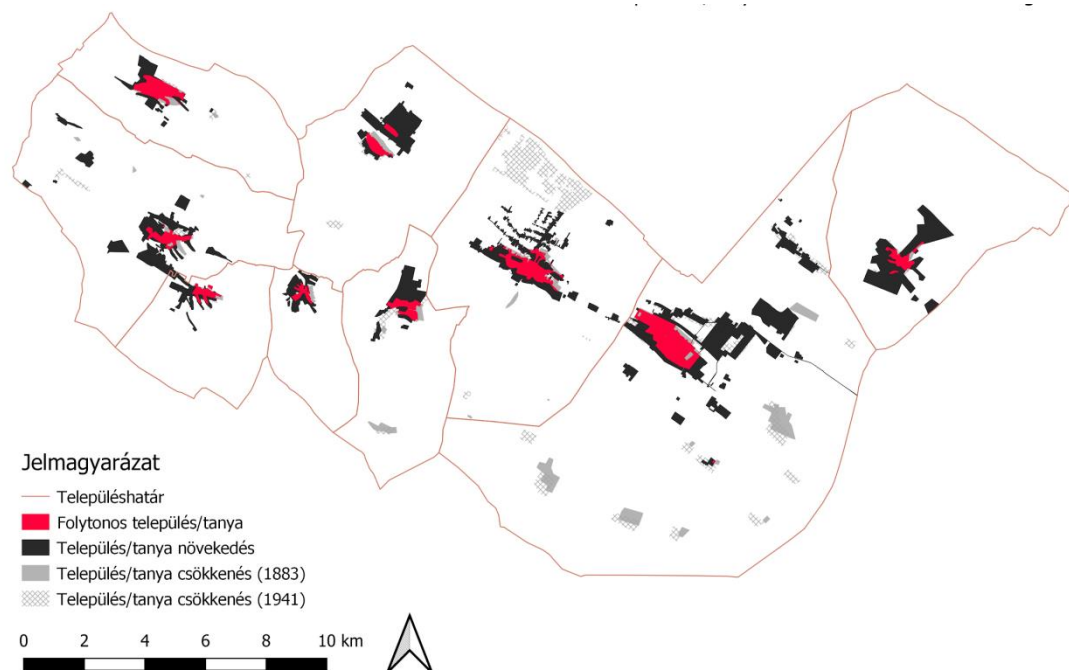
A szántóterületek a legstabilabb tájhasználatot jelentik a térségben. Ezek jelentős része már a XIX. század végén is szántóterület volt. Kismértékű növekedés főként a síksági részeken, a vízfolyások menti gyepterületek rovására történt, csökkenés pedig a Monor-Irsai-dombság területén, valamint Farnos térségében jellemző (ahol nagy arányban erdőterületek alakultak ki).



64. ábra Szántóterületek változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Települési területek/tanyák változásai

A települési belterületekre folyamatos növekedés jellemző, a tanyák viszont eltűntek a terület szántóföldjeiről (korábban elsősorban Tápiószentmárton területén voltak jellemzőek). A Tápióbecske északi részén a XX. század közepére kialakult tanyás térség mára nagyrészt eltűnt, és beerdősült.



65. ábra Települési területek/tanyák változásai a XIX. század vége óta (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

#### 3.2.4. Összegzés és következtetések levonása

A Tápió-vidék tájhasználata jelentős változásokon ment keresztül az utóbbi 200-250 évben, a szántóterületek dominanciája azonban változatlan maradt. Ezeken a területeken a művelés formája, és a fasorok, erdősávok jelenléte mutatott változást. Utóbbiak esetében kedvezőtlennek tekinthető a mezővédő- és út menti erdősávok eltűnése a helyiek szerint.

A terület tájkarakterét emellett jelentősen meghatározzák a vízrajzi és domborzati adottságai; a mintaterület nyugati részén a Monor-Irsai-dombság dombvidéki területeivel, és a keleti, Tápió vízfolyás menti sík területekkel. A dombság területe vízfolyásokkal erősen szabdaltnak, amelyek a Tápióban folynak össze. Ezeket a helyiek a terület egyik legfőbb értékének tekintik.

A XVIII. század végéhez képest ugyan jelentősen csökkentek a mocsaras-vizenyős területek kiterjedése a vízfolyások mentén, azonban Farnoson napjainkban is nagyméretű gyepes és nádas területek találhatók, jelentős természeti értéket képviselve. A gyepterületek csökkenésével az állattartás jelentőse is visszaszorult, amelyet a helyiek kedvezőtlen folyamatnak tekintenek.

Az erdőterületek aránya az utóbbi 200 évben számottevő növekedést mutatott, amelyre a helyiek nagy része pozitív változásként tekint. A táj tagoltsága és mozaikossága az erdősődés által jelentősen növekedett az idők során. Erdőterületek legnagyobb arányban a Tápió vízfolyás mentén, valamint a Monor-Irsai-dombság domboldalain találhatók meg napjainkban.

A terület épített értékekben is gazdag, számos kastély, kúria és templom gazdagítja a Tápió-vidék épített örökségét.

### 3.3. Helyi szintű tájkarakter-egységek azonosítása

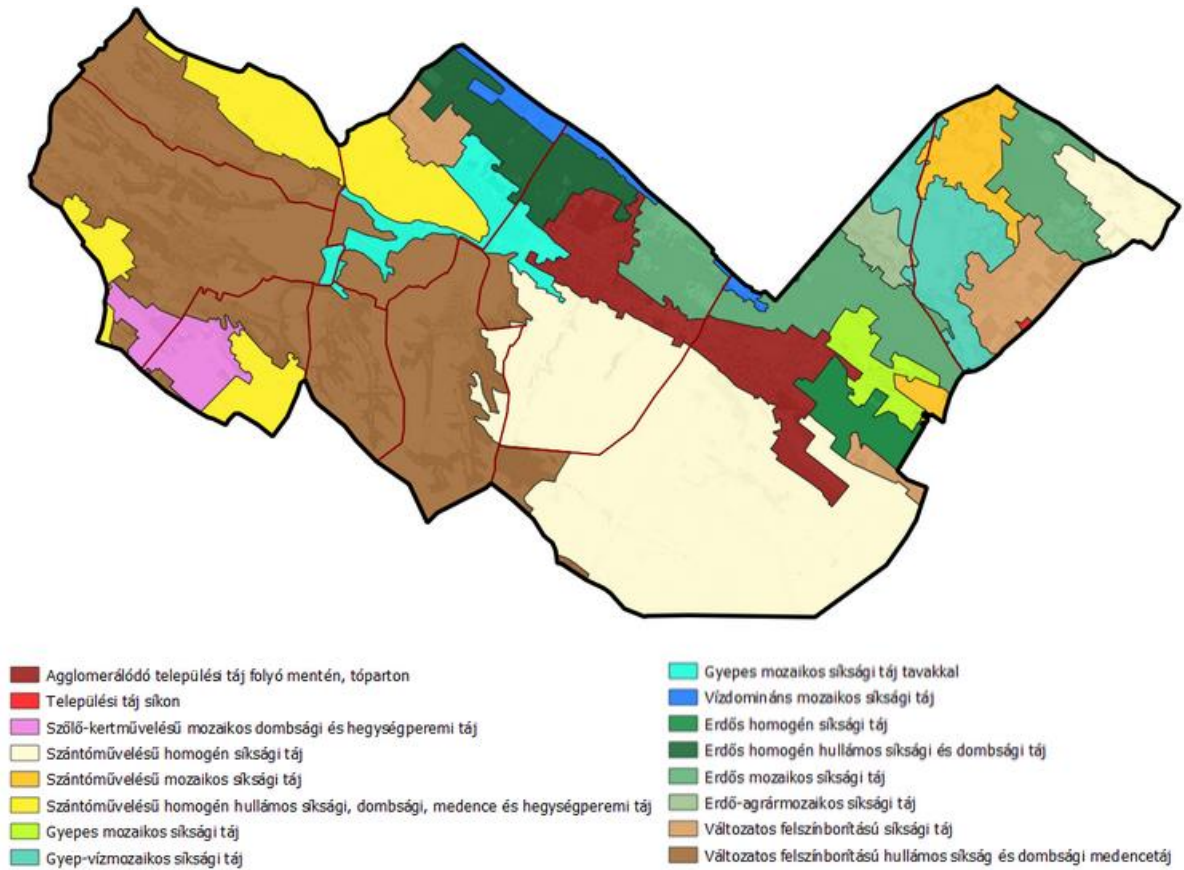
A következő fejezetben a helyi szinten azonosított tájkarakter típusok kerülnek bemutatásra. Ehhez felhasználásra került az országos tájkarakter típusok lehatárolása, mint projekt előzmény. Az országos tájkarakter lehatárolás eredményeit ezért bemutatjuk a területet érintő országos tájkarakter típusok összegzésével. Ezt követően bemutatjuk a mintaterület tájkarakter területeit röviden, majd a helyi tájkarakter típusok lehatárolásának eredményeit.

#### 3.3.1. Az országos tájkarakter lehatárolás eredményei mintaterületekre vetítve

Az országos tájkarakter lehatárolás eredményei alapján a Tápió-vidék mintaterületén összesen 15 országos tájkarakter típus található, azonban a települési táj síkságon tájkarakter típusa csak minimálisan nyúlik be a mintaterületre Tápiószele beépített részeihez kapcsolódóan, így igazából 14 tájkarakter típus jellemző a mintaterületre. A legnagyobb kiterjedésű és arányú egységeket a szántóművelésű homogén síksági táj (Tápiószentmárton, Tápióbicske és Farnos síksági területein), illetve a Monor-Irsai-dombság változatos felszínborítású hullámos síksági és dombsági medencetáji területei adják. A szántóföldi művelésű területek közül országos tájkarakter egységet képez még a szántóművelésű mozaikos síksági táj (Farnos északnyugati határában), valamint a szántóművelésű homogén hullámos síksági, dombsági, medence és hegységperemi táj (jellemzően a Monor-Irsai-dombság peremterületein). A települési területek közül Tápiószentmárton és Tápióbicske rajzolódik ki, mint agglomerálódó települési táj folyó mentén. Országos tájkarakter egységként a szőlő-kertművelésű mozaikos dombsági és hegységperemi táj egyedül Gomba és Bénye települések határánál jelenik meg. A Tápió és a Hajta vízfolyások mentén kerültek lehatárolásra a gyepes, vízdomináns, illetve erdős tájkarakter típusok. Gyepes mozaikos síksági táj Tápiószentmártontól keletre található, gyp-vízmozaikos síksági táj a Hajta mentén (a farmosi Nagy-nádas területét is megába foglalva), valamint a Tápióság és Tápióbicske közötti gyepterületeken, részben a Gombai-patak völgyébe benyúlva került lehatárolásra. Vízdomináns mozaikos síksági táj az országos eredmények alapján a Felső-Tápió menti keskeny sávban húzódik a területen. Az erdős területek esetében megkülönböztetésre került az erdős homogén síksági táj Tápiószentmártontól keletre, az erdős homogén hullámos síksági és csatlakozó dombsági táj Tápióság és Tápióbicske között, valamint az erdős mozaikos síksági táj a Tápióbicske és Tápiószentmárton között és Farnos területén.

Országos tájkarakter típus	Folt-szám (db)	Terület (ha)	Terület (km <sup>2</sup> )	Arány (%)
Agglomerálódó települési táj folyó mentén, tóparton	1	1980	19,8	5,9
Települési táj síkságon	1	10	0,1	0,0
Szántóművelésű, homogén, hullámos síksági, dombsági, medence és hegységperemi táj	3	2531	25,3	7,5
Szántóművelésű, homogén síksági táj	2	8585	85,8	25,5
Szántóművelésű, mozaikos síksági táj	2	837	8,4	2,5
Gyepes, mozaikos síksági táj	1	494	4,9	1,5
Erdős, homogén, hullámos síksági és csatlakozó dombsági táj	1	1176	11,8	3,5
Erdős, homogén síksági táj	1	529	5,3	1,6
Erdős, mozaikos síksági táj	2	2890	28,9	8,6
Szőlő-kertművelésű, mozaikos dombsági és hegységperemi táj	1	779	7,8	2,3
Vízdomináns mozaikos síksági táj	1	395	4,0	1,2
Erdő-agrárhozaikos síksági táj	1	334	3,3	1,0
Gyp-vízmozaikos síksági táj	2	2260	22,6	6,7

7. Táblázat Tájkarakter-típusok kiterjedése és aránya Tápió mintaterületen (forrás: Ormos Imre Alapítvány)



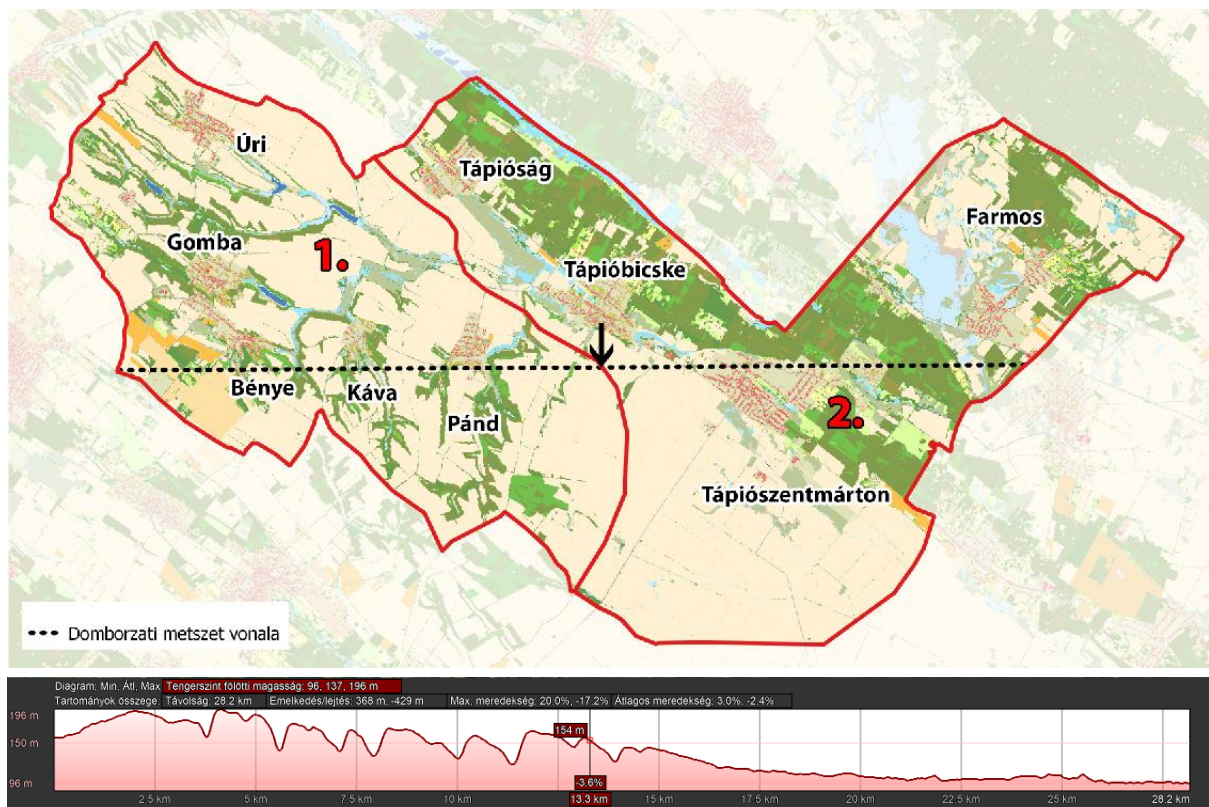
66. ábra Országos tájkarakter típusok a Tápió-vidék mintaterületen



### 3.3.2. A Tápió-vidék mintaterület tájkarakter területei

A Tápió-vidék mintaterületen két nagy tájegység különböztethető meg, amelyet az online kérdőívvezés során is figyelembe vettünk: a Monor-Irsai dombság és a Tápió völgye menti síkság.

A helyi tájkarakter területek határvonalai a földrajzi kistájak lehatárolásából kiindulva kerültek meghatározásra. Ehhez figyelembe vételre került a lakott területek elhelyezkedése, hogy minden tájkarakter területen belül legyen település (a helyiek bevonásához való alkalmasság miatt). A mintaterületet érintő négy kistáj helyett ezért két tájkarakter terület került meghatározásra. Emellett figyelembe vettük a legfontosabb természeti adottságokat. A tájkarakter területeket a Tápió-vidéken a felszínborítás mellett legfőképpen a domborzati adottságok és a tájszerkezet határozza meg. A lehatárolás véglegesítése során figyelembe vettük a helyi lakosság bevonása során kapott eredményeket, elsősorban a workshopokon elhangzottakat. Ennek alapján elmondható, hogy a tájhasználók nagy tájrészletekben gondolkodnak, különbségeket alapvetően az egyes települések szolgáltatásaiban, illetve műszaki infrastruktúrájában látnak. Ezzel együtt több releváns iránymutatás is érkezett, amelyek a domborzat különbségeire vonatkoztak: a tájhasználók egy része érzékeli a síksági és a dombsági területek közötti változást utazási élményei alapján.



67. ábra Tápió-vidék mintaterület két fő tájegysége és domborzati metszete (forrás: NÖSZTÉP és Google Earth alapján Ormos Imre Alapítvány szerkesztés)

## Monor-Irsai-dombság (1)

A Monor-Irsai-dombság területére a patak völgyek alkotta változatos domborzat, és a völgyek között elterülő magasabb térszínek jellemzőek, amelyek együttesen a táj mozaikosságát adják. A tájszerkezet is főként a domborzati adottságokhoz igazodik. Egyes magasabban fekvő pontokról szép, panorámás kilátás nyílik a környező tájra.

A hosszan elnyúló völgyek alján futó vízfolyások mentén változatos felszínborítás jellemző, gyepek és kisparcellás szántóterületek nagy arányával. A tájkarakter terület kulcsjellemzői és meghatározó tájelemei közé tartoznak a vízfolyások, valamint az azokat kísérő puhafás ligetek és mocsári növényzet állományok, pl. a Gombai-patak menti területek (amely részben védett természeti terület is); valamint a völgyzárógátakkal kialakított víztározók Úri és Gomba területén, pl. Úri horgásztó. A tájra változatos, komplex megjelenés jellemző ezeken a területeken, változatos vizuális dinamikával és jellemzően kis-közepes léptékű látótérrel. A látóteret jellemzően a domboldalakat borító erdők határolják.

Szintén a völgyalji területeken alakultak ki a települések belterületei is (Úri, Gomba, Bénye, Káva, Pánd). Ezekre a dombsági tájon kialakult települési területekre gyakran szűkebb, a domborzati viszonyokhoz igazodó, kanyargós utcák jellemzők, amely zártabb és texturáltabb látótérrel eredményez a síksági településekhez képest (pl. Bénye völgyekbe nyúló települési területei).

A magasabban fekvő térrészek jelentős részét szántóterületek, kisebb arányban szőlő és gyümölcsös területek borítják. Szőlő és gyümölcsös művelésű területek Bénye és Gomba települések délnyugati részein találhatóak. A mozaikos táj egy részén nagyobb területű, homogén szőlőültetvények is fekszenek Bénye településen, ahol a tájra korlátozott látványkapcsolatok és sima textúra jellemző. A szőlő-gyümölcsös-szántó mozaikos tájban kisebb erdőszűlő területek is fekszenek, növelve a táj változatosságát.

A dombsági tájon elterülő szántók változatos látványkapcsolatokat és feltárulásokat biztosítanak, ahol a látótér nagysága nagyban függ a lokális domborzati viszonyoktól ((kis, közepes és nagy látótér egyaránt jellemző). A szemben álló dombokon futó szántók és a látóhatár menti erdők sávok tájképet alkotnak. A hullámos dombsági részeken fekvő szántóterületek már átmenetet képeznek a Tápió völgye menti síkság területei felé. Ezeken a térrészekeken is erdőszűlők, fasorok, facsoportok színesítik a homogén mezőgazdasági művelésű tájat, azonban már inkább szétterülő, nyitott vizuális dinamika és közepes-nagy lépték jellemző (pl. Tápiószentmárton, Felső-tanyai-földek területe).

A Monor-Irsai-dombság nyugati részén (Gomba településen) olyan területek is fekszenek, amelyek változatos felszínborítást mutatnak. Ezeken a területeken nincs egy jellemző, domináns felszínborítás vagy tájhasználat, így változatos mintázat és megjelenés jellemző.



68. ábra Káva változatos domborzati adottságai

## Tápió völgye menti síkság (2)

A Tápió-völgye menti síkság domborzata a Monor-Irsai-dombsággal közvetlenül szomszédos, hullámos síksági területeit követően egyenes síkságba megy át. Ezeken a síksági területeken kialakult településekre (Tápióság, Tápióbicske, Tápiószentmárton, Farnos) nagyobb arányban jellemző az egyenes útszakaszokból álló utcahálózat, valamint a széles, zöldsávval rendelkező utcák.

A táj mozaikossága (jellemzően erdő, gyeperület, vizes területek) közvetlenül a Tápió és a Hajta vízfolyások menti területeken maradt meg. A Tápió vízfolyás mentén az erdős, valamint a gyeperület a legjellemzőbbek. Ezek a vízfolyások menti gyeperületek, mint pl. a Tápióság és Tápióbicske között elhelyezkedő Nagy-rét, jelentős természeti értéket képviselnek. A természetközeli területek nagy arányának köszönhetően öblös, kanyargós és ívelt formavilág, csendes és békés hangulat jellemzi a tájat. Kulcsjellemzőik és meghatározó tájelemeik között a puhafás ligeterdők, szoliter faegyedek és üde gyeperületek emelhetők ki.

A gyeperület és vízmozaikos, valamint a vízdomináns területek elsősorban a Hajta mentén fekszenek, Farnos területén. Legjelentősebb a farmosi Nagy-nádas területe. Ezeken a területeken döntően mocsári növényzettel, nagy kiterjedésű nádasokkal borított, mély fekvésű területek jellemzőek, gyepekkel és időszakos/állandó sekély vízfelületekkel mozaikosan (jelentős részben védett természeti területek, több tanösvénnyel). A nagy kiterjedésű, nyílt gyeperületeken néhol erdősávok, fasorok tagolják. A természetközeli területekre gyakran ívelt formavilág és határozatlan, elmosódó mintázat jellemző, ahol az értékes madár élőhely szerepének köszönhetően is a természet hangjai dominálnak.

A Tápiószentmárton déli részén lévő síksági területet homogén szántók uralják. A látványkapcsolatokat és a látótér nagyságát a síksági jellegből adódóan elsősorban a növényborítás befolyásolja. Közepes-nagy léptékű látótér jellemző a területen. Majorok épületegyüttese, fasorok és erdősávok teszik változatosabbá a homogén tájat.

Kert és szőlőművelésű területek egyedül Farnoson, az Öregszőlő területén maradtak fenn, napjainkra jelentős mozaikosságot mutatva (agrár-kert-erdőfoltok együttese), ahol mára a rekreációs – hétvégi házas funkciók megjelentek. A terület karaktere szinte telkenként eltérő, a látványkapcsolatok erősen korlátozottak, kívülről is zárt terület.



69. ábra Síksági gyeperületek Farnos területén

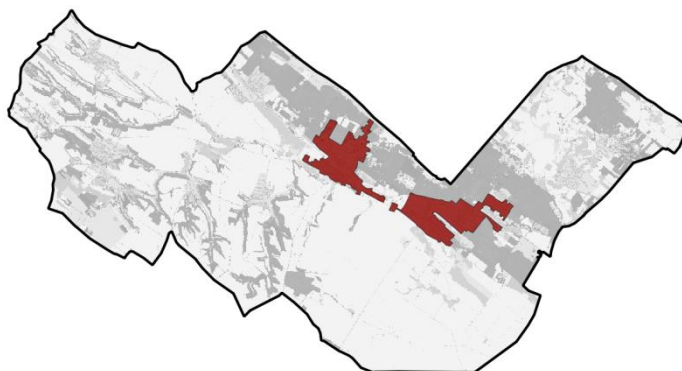
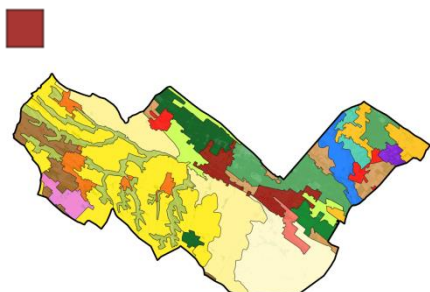
### 3.3.3. Helyi tájkarakter típusok lehatárolása a terepi felmérés eredményei alapján

Az alábbiakban mutatjuk be a Tápió-vidéken lehatárolt helyi tájkarakter típusokat. A helyi tájkarakter típusok az országos típusok pontosításával és tovább bontásával kerültek lehatárolásra és jellemzésre, figyelembe véve a terepi felméréseket (adott pontból a látótér lehatárolás és terepi jegyzőkönyvek eredményei) és a helyiek bevonásának eredményeit.

Az adott tájkarakter egység területei előfordulása mellett bemutatjuk annak legfontosabb jellemzőit, valamint karakteradó tájelemeit. A sablonokban szerepeltetett térképek alapját a szürkeábrnyaltos NÖSZTÉP képezte.



## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



## Leírás

A mezőgazdasági táj részben még falusias karakterű, de számos városi funkcióval, fejlődő rekreációs és turisztikai lehetőségekkel rendelkező, átalakuló építészeti karakterű 3000-5000 fős települései, egykori tanyás területek maradványaival a településszegélyen. A település terjeszkedése, szomszédos településsel való összenövése jellemző tendencia. Az utcahálózatra nagy arányban az egyenes útszakaszok jellemzőek, amelyeken a messze elnyúló, csatornaszerű látóteret a környező épületek zárják.

pl.: Tápiószentmárton, Tápióbicske települési területei

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- templomok, kápolnák
- nemesi családok kúriái
- emlékművek
- lakóépületek
- lakóterületek előkertjeinek növénykiültetései
- épített elemek miatti egyenes, szögletes formák
- változatos építészeti stílus, utcakép
- egyenes útszakaszokon messze elnyúló látótér

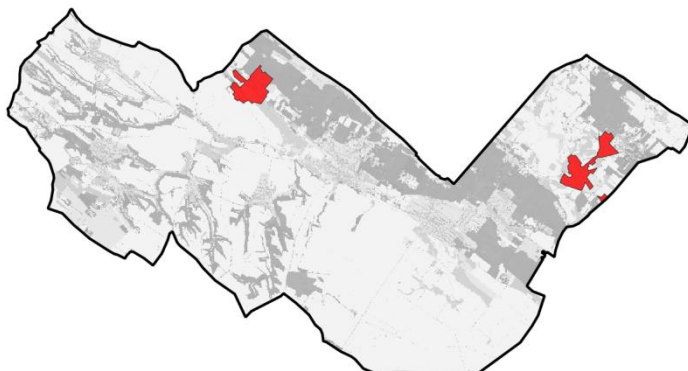
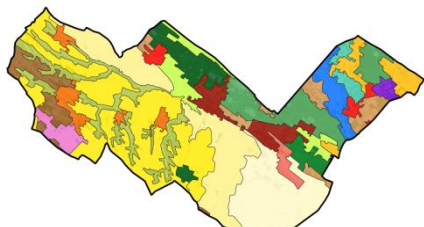
## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Google Street View)



## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen

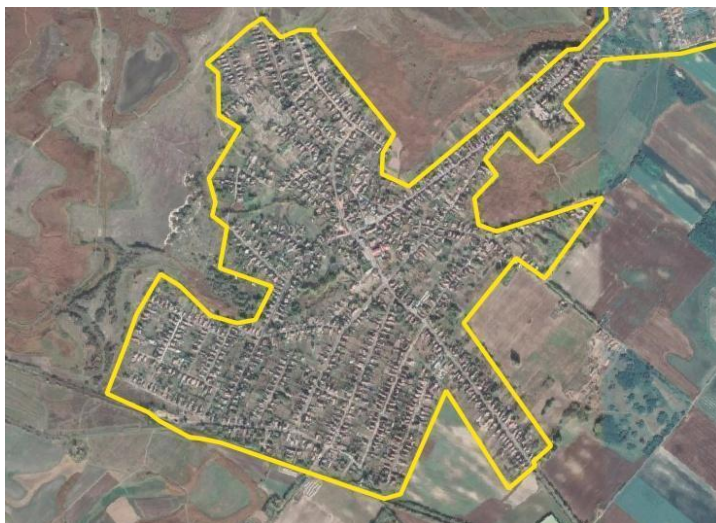


## Leírás

A mezőgazdasági táj részben még falusias karakterű, de fejlődő infrastruktúrával rendelkező, átalakuló építészeti karakterű 2000-3000 fős települései, a síksági és hullámos síksági területeken. A történeti településmagon kívül egyenes utcák jellemzőek, amelyeken a messze elnyúló, csatornaszerű látóteret a környező épületek zárják. A tájkarakterben a domborzati adottságok nem meghatározók.

pl.: Farnos, Tápióság belterületi részei

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

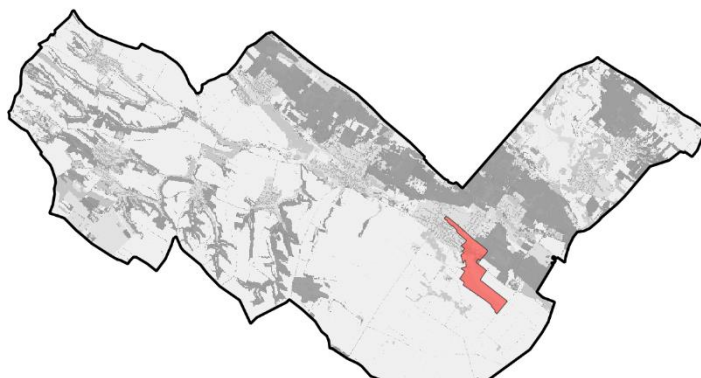
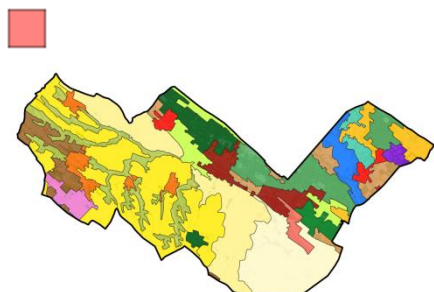
- templomok
- emlékművek
- lakóépületek
- épített elemek miatti egyenes, szögletes formák
- változatos építészeti stílus, utcakép
- egyenes útszakaszokon messze elnyúló látótér

## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Google Street View)

## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



## Leírás

Vízfolyás széles völgyében kialakult, összefüggő gyepek alkotta terület. Elsősorban legeltetéssel, illetve lovas turisztikai – rekreációs célra hasznosított. A látványkapcsolatok nagyobb terekre kinyílnak, a látványt facsoportok, ligetek, szoliter faegyedek teszik változatossá. A rekreációs-turisztikai hasznosítást szolgáló beépítések jellemzik.

pl.: Tápiószentmárton - Kincsem Lovaspark környéke

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- facsoportok, ligetes állományok
- szoliter faegyedek
- nyílt gyepterületek
- léccerítések, karámok, gyalogos hidak
- nyitott, szétterülő látótér

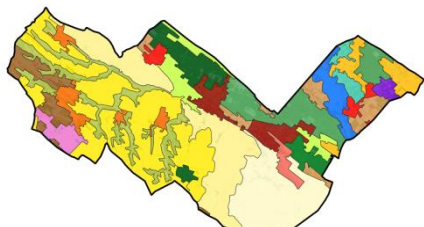
## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Google Street View)



## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



## Leírás

Nagyobb felszínmozgalmasságú, változatos domborzatra települt, agglomerációs hatás alatt lévő, 500-3000 fős, fejlődő szolgáltatásokkal, infrastruktúrával, rendezett belterületi zöldfelületi elemekkel rendelkező dombosági kistelepülések. A településekre sok esetben szűkebb, a domborzati viszonyokhoz igazodó, kanyargós utcák jellemzők, sok esetben zártabb és texturáltabb látótérrel eredményezve, mint a síksági településeken. Az utcaképben meghatározó szerepe van a domborzatnak.

pl.: Úri, Gomba, Bénye, Káva, Pánd települések belterületei

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- templomok
- kúriák
- kultúrtörténeti egyedi tájértékek
- löszfalak
- fás állománnyal takart dombtetők
- völgyekben futó utcák - zárt, texturált látótér
- kanyargós, ívelt utcák
- támfalak
- lakóépületek
- változatos építészeti stílus, utcakép
- épített elemek miatti egyenes,

## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



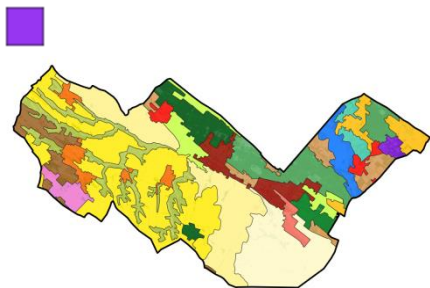
(forrás: Google Street View)

szögletes formák

Tájkarakter típus megnevezése:

Agrár-kert-erdőmozaikos síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



#### Leírás

Egykori szőlőművelésű homokos terület („Öregszőlő”) a farmosi településmag szomszédságában, amely részben spontán becserjésedett, beerdősült, kertes és rekreációs – hétvégi házas funkciók jelentek meg rajta. A terület karaktere szinte telkenként eltérő, a látványkapcsolatok erősen korlátozottak, kívülről is zárt terület. Az utcákon közvetlen-kis léptékű és csatornaszerű, zárt látótér jellemző. Kevés mesterséges zaj. Az épített elemet miatti egyenes és szögletes formavilágot a növényzet ívelt formái törik meg.

pl.: farmosi „Öregszőlő” területe

#### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)

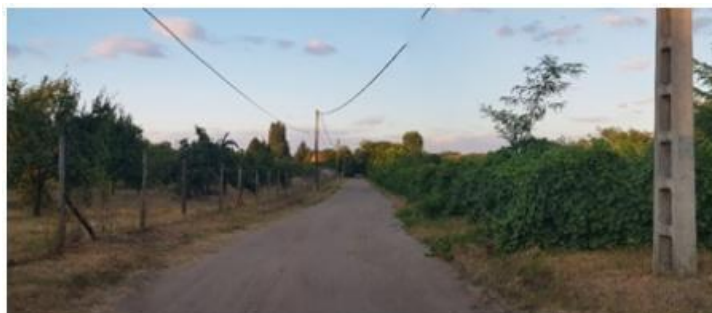


(forrás: Google Maps Satellite)

#### Kulcsjellemzők

- szőlőkordonok
- kerítések
- gyümölcsfa egyedek
- facsoportok, fás térfalak
- infrastruktúra
- változatos építészeti stílus, utcakép
- közvetlen-kis léptékű, zárt, csatornaszerű látótér

#### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



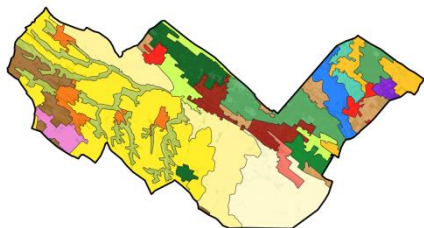


	(forrás: Ormos Imre Alapítvány)
--	---------------------------------

Tájkarakter típus megnevezése:

## Szőlő-gyümölcsös művelésű mozaikos dombosági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



### Leírás

Szőlő és gyümölcsös művelésű terület homokos domboldalakban, dűlőutakkal feltárva. A szőlő-gyümölcsös-szántó mozaikos tájban kisebb erdősülő területek és nagyüzemi homogén szőlőterületek is megjelennek. A terület nagy részén korlátozottak a látványkapcsolatok – a földutak nyomvonalát leszámítva. A szőlőterületekre szétterülő látótér és egyenes formavilág, egységesség jellemző. A szőlődominanciájú területeken sima textúra jellemző (kivéve a fás állományokkal szabdaltságot).

pl. bényei szőlőterületek

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

- kordonok
- gyümölcsfák
- szőlőültetvények, monokultúra
- szőlőterületeken egyenes formavilág, egységesség
- sima textúra

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

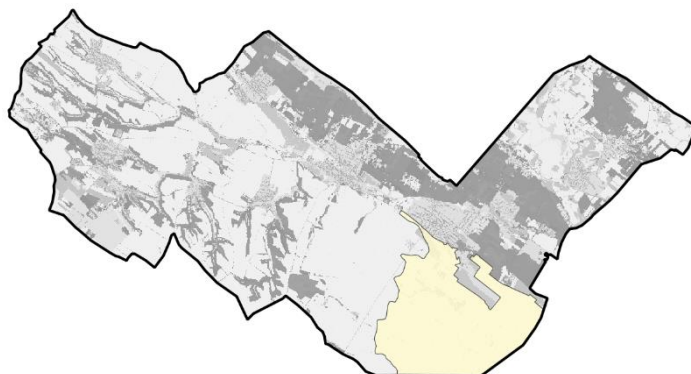
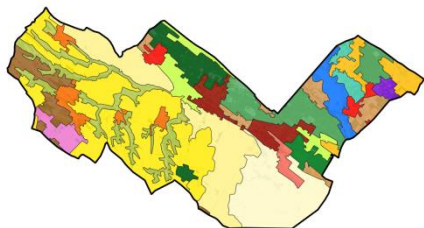


(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

Tájkarakter típus megnevezése:

Szántóművelésű homogén síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



### Leírás

Nagytáblás szántóföldi művelésű terület, jelentős távolságokra látványkapcsolatot és távlatokat biztosítva a síksági területen. Ennek megfelelően szétterülő, nyitott vizuális dinamika jellemzi a táj karakterét. Majorok épületegyüttese, fasorok és erdősávok színesítik, törlik meg az alapvetően mérsékeltén változatos tájat. Főként a táblahatárokból adódóan egyenes, szögletes formavilág dominál, amelyet néhol a növényzet ívelt formái enyhítenek és texturálnak.

pl.: szántóterületek Tápíószentmárton délkeleti részén

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

- erdőfoltok
- facsoportok
- mezőgazdasági majorok
- mezőgazdasági kultúrák
- légvezetékek
- mérsékelt változatosság
- közepes-nagy léptékű látótér
- szétterülő, nyitott látótér
- táblahatárok egyenes, szögletes formavilága

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



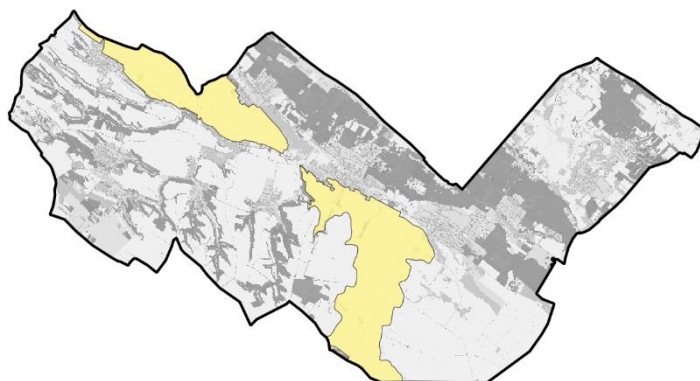
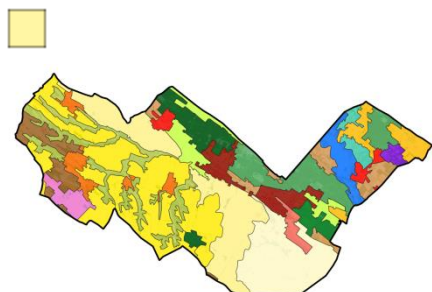
(forrás: Ormos Imre Alapítvány)



Tájkarakter típus megnevezése:

Szántóművelésű homogén hullámos síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen

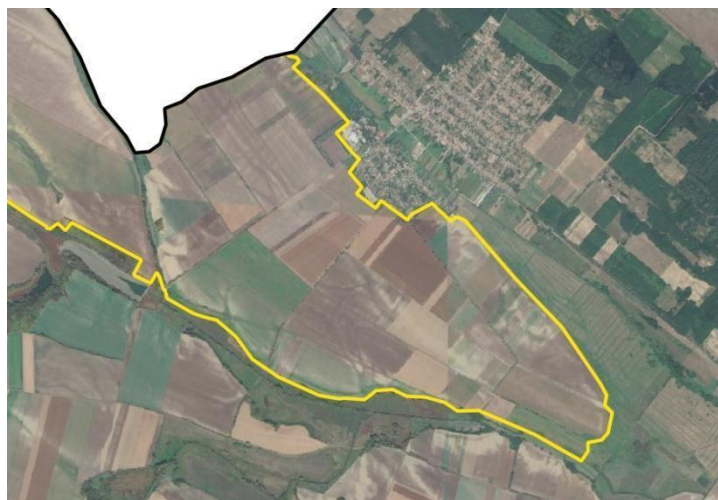


#### Leírás

Közepes / nagytáblás szántóföldi művelésű terület, változatosabb terepformákat, hullámos domborzatot és tagoló zöldfelületi elemeket feltárva (a mintázatot a dombhátakra futó sorok rajzolata és a zöldsávok íves formái alkotják). A látótérre szétterülő, nyitott vizuális dinamika és közepes-nagy lépték jellemző.

pl. a Monor-Irsai-dombság és a Tápió menti síkság határán lévő hullámos felszínek szántóterületei

#### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

#### Kulcsjellemzők

- erdősávok, fasorok
- facsoportok
- erdőfoltok
- enyhén hullámos terepfelszín
- mezőgazdasági kultúrák
- mérsékelt változatosság
- közepes-nagy léptékű látótér
- szétterülő, nyitott látótér
- dombhátak ívelt formavilága

#### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



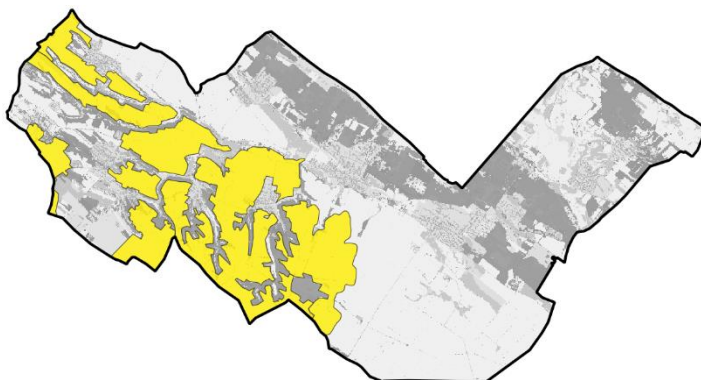
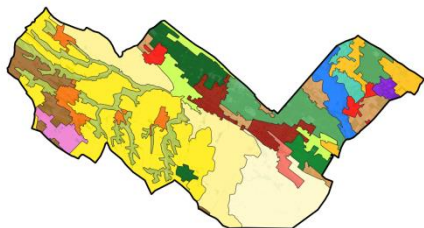
(forrás: Ormos Imre Alapítvány)



Tájkarakter típus megnevezése:

Szántóművelésű homogén dombsági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



### Leírás

Szántóföldi művelés dombsági területen, változatos látványkapcsolatokat és feltárulásokat biztosítva (kis, közepes és nagy látótér egyaránt jellemző a területre). A látótér nagysága nagyban függ a lokális domborzati viszonyoktól. A szemben álló dombokon futó szántók és a látóhatár menti erdők sávok tájképet alkotnak. Külön érdekes a sávokat tagoló egyedi fasorok és fák (jegenyenyár) szerepe, amelyek a múltra utalnak. A táblahatárok miatt egyenes, szögletes formavilág dominál (néhol a domborzat, növényzet ívelt formái enyhítik).

pl.: Úri, Gomba, Bénye, Káva, Pánd szántóterületei

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

- erdősávok, fasorok
- erdőfoltok
- mezőgazdasági kultúrák
- változatos léptékű látótér és látványkapcsolatok
- változatos vizuális dinamika
- táblahatárok egyenes, szögletes formavilága
- látóhatár menti völgyek, erdők általi sávos tájkép

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen, rajzon)

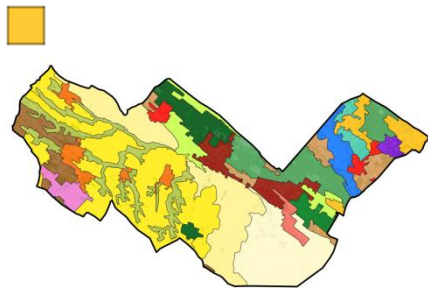


(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

Tájkarakter típus megnevezése:

Szántóművelésű mozaikos síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



### Leírás

Szántóföldi művelésű terület mozaikosan gyepterülettel tagolva, síksági területen, változatos (de jellemzően inkább közepes léptékű) látványkapcsolatok és feltárulások biztosítva. Egyaránt jellemzők az egyenes és ívelt formák a szántóterületek és természetközeli területek mozaikosságából, növényállományából adódóan. A felszínborítás változatossága miatt a körülhatárolt, sávós vizuális dinamika dominál. Kevés mesterséges zaj jellemző.

pl.: Farnos északkeleti szántóterületei

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satelite)

### Kulcsjellemzők

- erdősávok, fasorok
- erdőfoltok
- gyepterületek
- mezőgazdasági kultúrák
- változatos feltárulások, látványkapcsolatok
- közepes léptékű látótér
- körülhatárolt, sávós vizuális dinamika
- egyenes és ívelt formavilág

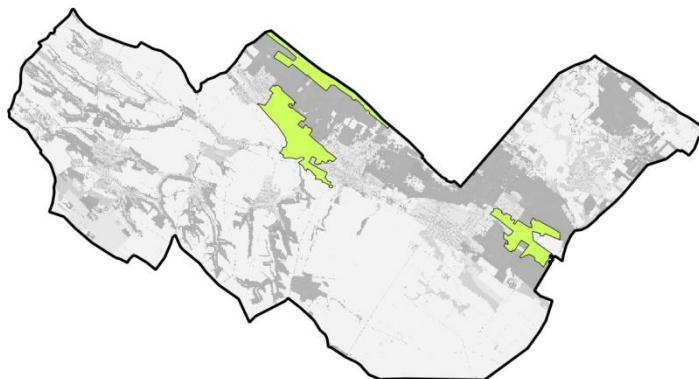
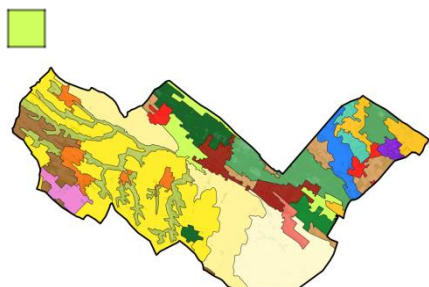
### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)



## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



## Leírás

Vízfolyás völgyében elhelyezkedő, elsősorban kaszálással hasznosított üde gyepek. Elsősorban puhafás fafajokból álló erdőfoltok, erdősávok, ligetek, szoliter egyedek tarkítják, és alakítják ki a változatos, mozaikos látványt. Természetközeli területek nagyobb arányban jellemzőek a területre, ahol öblös, kanyargós, ívelt formavilág dominál. A táj mintázata gyakran szabálytalan, organikus. A látótér a ligetes állományok jelenléte miatt jellemzően kis-közepes léptékű. A vizuális dinamika változatos (zárt, sávos, szórványos is előfordul), de jellemzően körülhatárolt. Csendes, békés területek, kevés mesterséges zaj jellemző.  
pl.: Tápióság és Tápióbicske között elhelyezkedő Nagy-rét

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- erdőfoltok, puhafás ligeterdők
- erdősávok
- szoliter faegyedek
- üde gyepterületek
- kis-közepes léptékű látótér
- természetközeli állapotú területek
- körülhatárolt vizuális dinamika
- öblös, kanyargós és ívelt formavilág
- csendes, békés

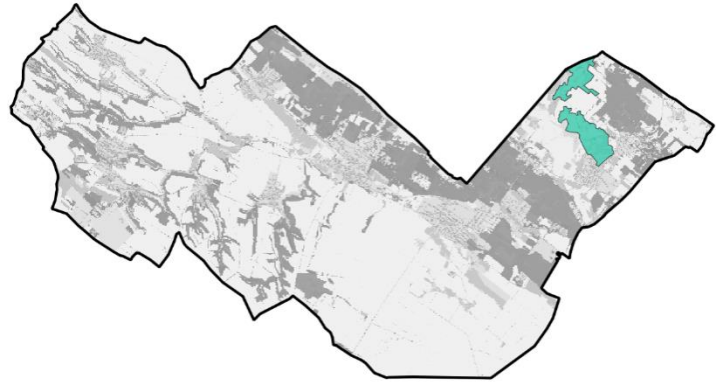
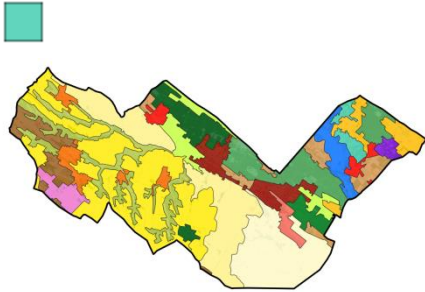
## Tipikus terepi megjelenés (fényképen, rajzon)



Tájkarakter típus megnevezése:

Gyep-vízmozaikos mozaikos síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



#### Leírás

Nagy kiterjedésű, nyílt, sík terekkel, határoló erdőfoltokkal (ültetvények), erdősávokkal jellemezhető, elsősorban kaszált gyepek. Közepes léptékű látótér jellemző. A gyepek és mocsári növényzet, nádas elmosódó, szabálytalan (organikus) mozaikot alkot, ahol az ívelt formavilág dominál. A vizuális dinamika gyakran körülhatárolt a mozaikosan jelenlévő erdősávok és fás állományok miatt, a nyílt gyepterületeken pedig szétterülő. Csendes, békés területek, kevés mesterséges zaj jellemző a településtől távolabbi részein.

pl. Farmos Öreg-Hajta menti területei

#### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

#### Kulcsjellemzők

- erdőfoltok
- erdősávok
- gyepterületek
- mocsári növényzet foltjai
- közepes léptékű látótér
- természetközeli állapotú területek
- körülhatárolt és szétterülő vizuális dinamika
- ívelt formavilág
- csendes, békés

#### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

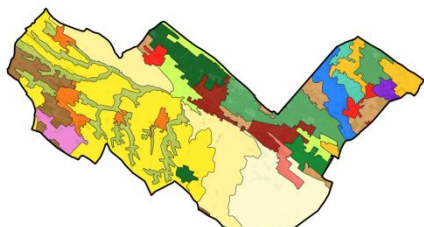


(forrás: Ormos Imre Alapítvány)





## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



## Leírás

Döntően mocsári növényzettel, nagy kiterjedésű nádasokkal borított, mély fekvésű területek, gyepekkel és időszakos/állandó sekély vízfelületekkel mozaikosan, melyek jelentős részben védett természeti területek, természetvédelmi kezelés alatt állnak. Ívelt formavilág és határozatlan, elmosódó mintázat jellemzi a tájat. Rezzentéslen, békés terület, ahol a természet hangjai dominálnak (a település közelében kevés mesterséges zajjal).

pl. Famosi Nagy-nádas

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- mocsári növényzet, nádas
- erdőfoltok, erdősávok
- szoliter faegyedek, cserjések (különösen rekettye fűzes foltok)
- tanösvény táblák
- pallóösvény
- madárgyűrűző hálók
- természetközeli állapotú területek
- körülhatárolt és szétterülő vizuális dinamika
- ívelt formavilág
- természet hangjai
- csendes, békés

## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

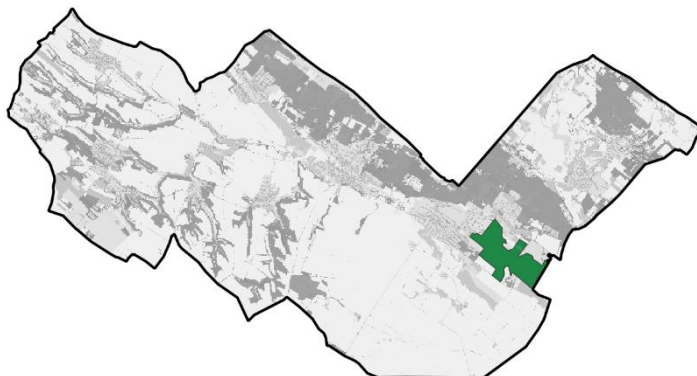
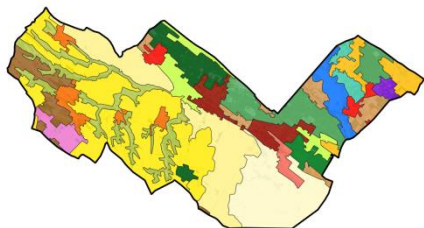


(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

Tájkarakter típus megnevezése:

Erdős homogén síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen

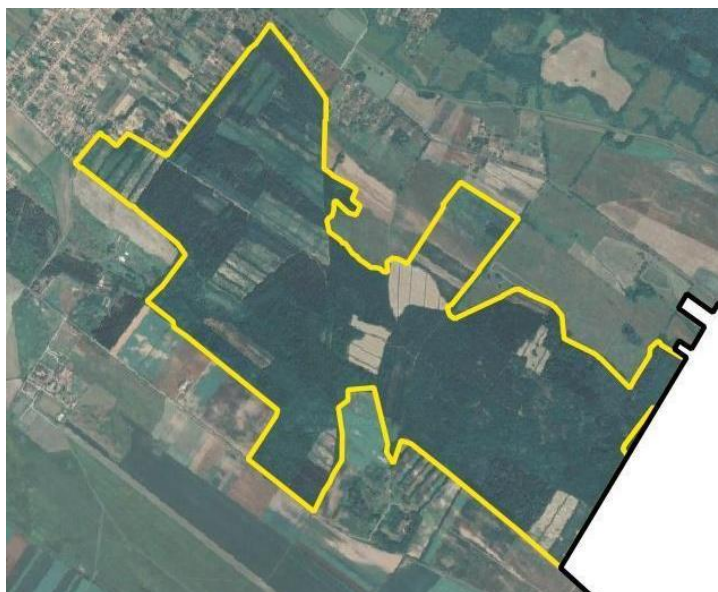


### Leírás

Síksági tájon lévő, jelentős részben telepített / spontán módon terjedő, fajszegény, egykorú, tájidegen/termőhely potenciális fajkészletének nem megfelelő ültetvények, gazdasági célú (kisebb részben védelmi célú) erdők (pl. fehér akác, nemesített nyárasok, erdei fenyvesek, de elegyes kocsányos tölgyesek is jelen vannak). Természetességüket tekintve származék, vagy kultúrerdők, zárt állományokat képeznek. A zárt állományok miatt közvetlen-kis léptékű látótér, zárt vagy körülhatárolt vizuális dinamika jellemző.

pl. Tápiószentmárton keleti határán lévő erdőfolt

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

- erdőállomány
- erdőszegélyek vonalvezetése
- tisztások
- közvetlen-kis léptékű látótér
- zárt vagy körülhatárolt vizuális dinamika

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



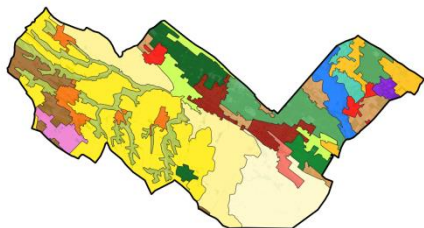
(forrás: Google Street View)



Tájkarakter típus megnevezése:

Erdős homogén hullámos síksági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen

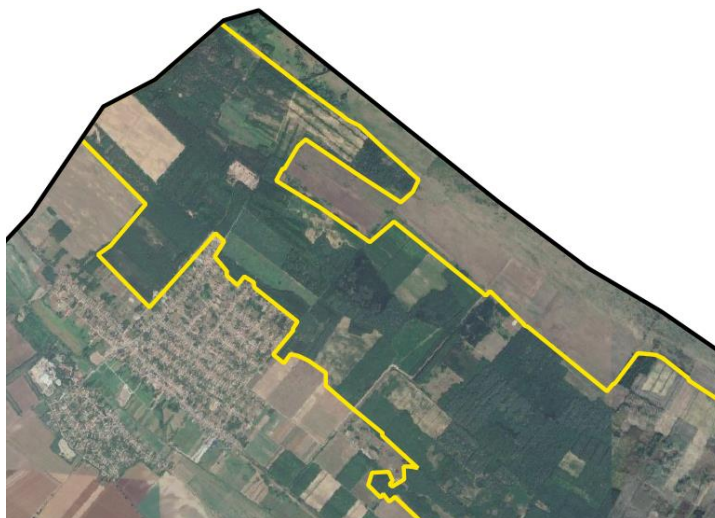


### Leírás

Jelentős részben telepített fajszegény, egykorú, tájidegen/termőhely potenciális fajkészletének nem megfelelő ültetvények, gazdasági célú (kisebb részben védelmi célú) erdők (pl. fehér akác, nemesített nyárasok, erdei/fekete fenyvesek), hullámos síksági tájon. Természetességüket tekintve főleg kultúrerdők, zárt állományokat képeznek. A zárt állományok miatt közvetlen-kis léptékű látótér, zárt vagy körülhatárolt vizuális dinamika jellemző.

pl.: Tápióság és Tápióbicske közötti erdők

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

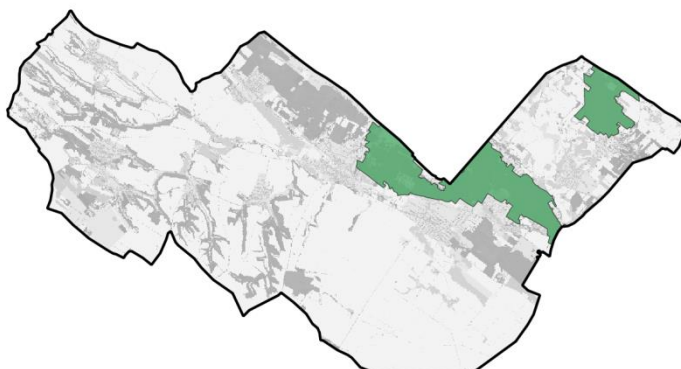
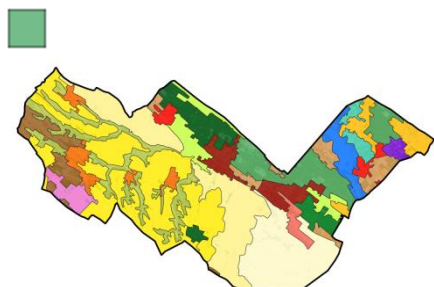
- erdőállomány
- erdőszegélyek vonalvezetése
- tisztások
- közvetlen-kis léptékű látótér
- zárt vagy körülhatárolt vizuális dinamika
- mozaikosság

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Google Street View)

## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen

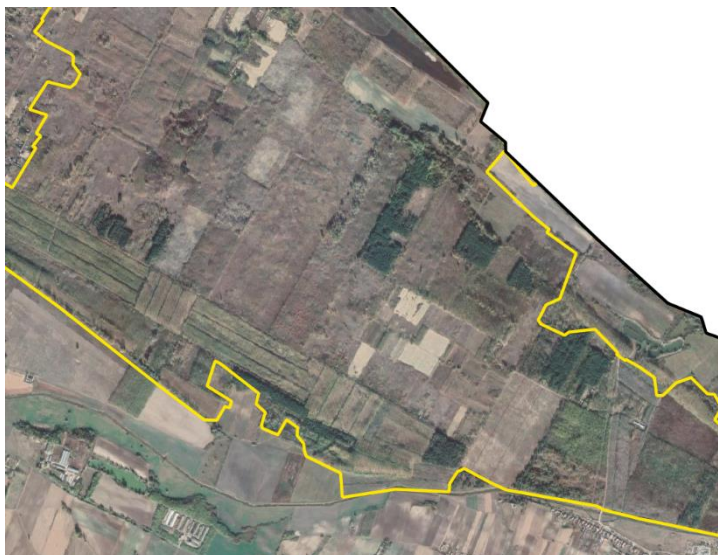


## Leírás

Patakvölgy sík területein, homokon kialakult, változatos felszínborítású és használatú típus. Legmarkánsabbak a telepített fajszegény, egykorú, tájidegen/termőhely potenciális fajkészletének nem megfelelő ültetvények, gazdasági célú erdők (főleg nemesített nyárasok), de szántók, gyepek és a települési belterülettel határos szegélyén gazdasági-, lakóépületek is jelen vannak. A zárt állományok miatt közvetlen-kis léptékű látótér, zárt vagy körülhatárolt vizuális dinamika jellemző.

pl.: Tápiószentmárton erdőterületei

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- erdőállomány
- erdőszegélyek vonalvezetése
- szegélyén szabadon álló lakóépületek
- közvetlen-kis léptékű látótér
- zárt vagy körülhatárolt vizuális dinamika
- mozaikosság

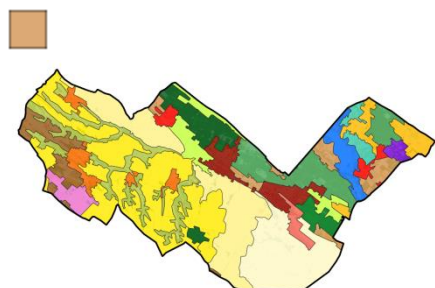
## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)



## Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



## Leírás

Nagyobb kiterjedésű szántók és telepített faültvények (fajszegény, egykorú, tájidegen/termőhely potenciális fajkészletének nem megfelelő ültvények, gazdasági célú erdők, főleg nemesített nyárasok és akácok), záródott, tanyasor-szerű külterületi beépítések együttese sík domborzaton. Nagy nyílt terek és markáns szegélyvonalak jellemzik (szántók és kiterjedt erdők találkozása). A tagolásban és a határolásban meghatározóak az ültvényerdők. A szántó földet a hagyományos tanyák, tanyahelyek tagolják. Utóbbiak helyén akácok jelennek meg. A domborzat hullámossága kedvezően befolyásolja az összképet.

pl.: Farnos belterülete melletti síksági táj

## Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

## Kulcsjellemzők

- erdők és szántók szegélyvonala
- erdőszegély vonalvezetése
- erdőfoltok
- légvezetékek
- szabadon álló lakóépületek
- körülhatárolt vizuális dinamika
- egyenes és ívelt formavilág
- változatos mintázat

## Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



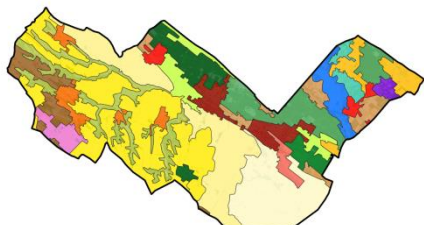
(forrás: Ormos Imre Alapítvány)



Tájkarakter típus megnevezése:

Változatos felszínborítású hullámos síksági és dombosági táj

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen

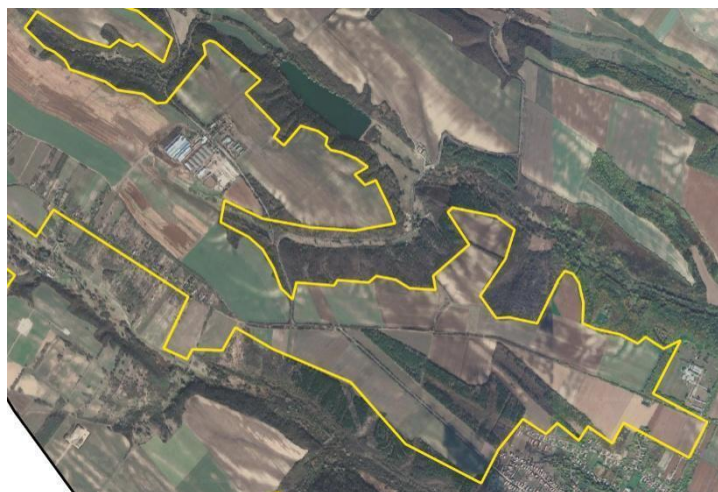


### Leírás

Döntően szántóföldi használatú terület, ipari-gazdasági karakterrel, a tájat mozaikossá teszi a zártkertes beépítés, gyümölcsösök. A látványt erdőfoltok, facsoportok tagolják, így változatos vizuális dinamika jellemzi (messze elnyúló, körülhatárolt, sávos egyaránt jellemző). Történelmi múltra visszatekintő tájrészlet. Meghatározóak a légvezetékek a tájképben. Az egyenes formák mellett dominálnak a domborzati és növényzeti változatosságból adódó ívelt formák is.

pl.: Gomba nyugati részén fekvő területek

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

- erdőfoltok
- erdősávok
- zártkertes beépítés
- üzemi épületek
- légvezetékek
- közepes léptékű látótér
- mérsékelten változatos, változatos megjelenés
- változatos vizuális dinamika
- ívelt formavilág
- változatos mintázat

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)

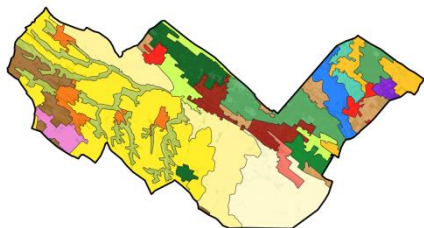


(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

Tájkarakter típus megnevezése:

Változatos felszínborítású dombsági medencetáj vízfolyásokkal

Tájkarakter típus földrajzi előfordulása a mintaterületen



### Leírás

Vízfolyások menti üde élőhelyekkel, természeti tájelemekkel dominált területek. A völgyek hosszirányú, csatornaszerű és körülhatárolt látványkapcsolatai markánsak, a mélyebb fekvésű térszíneken a vízfolyás közelségét jelző mocsári és puhafás állományok, gyepek jellemzőek, ligetes, laza, mozaikos szerkezetben. Tájegységen belül ritkaság a hagyományos gazdálkodással fenntartott fás legelő. Lokálisan völgyzárógátas víztározók, halastavak teszik változatosabbá a tájat.

pl.: Uri, Gomba, Bénye, Káva, Pánd patak völgyei

### Jellemző példa műholdfelvételen (2020)



(forrás: Google Maps Satellite)

### Kulcsjellemzők

- vízjelző mocsári növényzet
- vízjelző ligetes puhafás növényzet
- víztározók nyílt vízfelülete
- töltések
- aranyvessző homogén állományai
- változatos vizuális dinamika
- kis-közepes léptékű látótér
- változatos, komplex megjelenés

### Tipikus terepi megjelenés (fényképen)



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

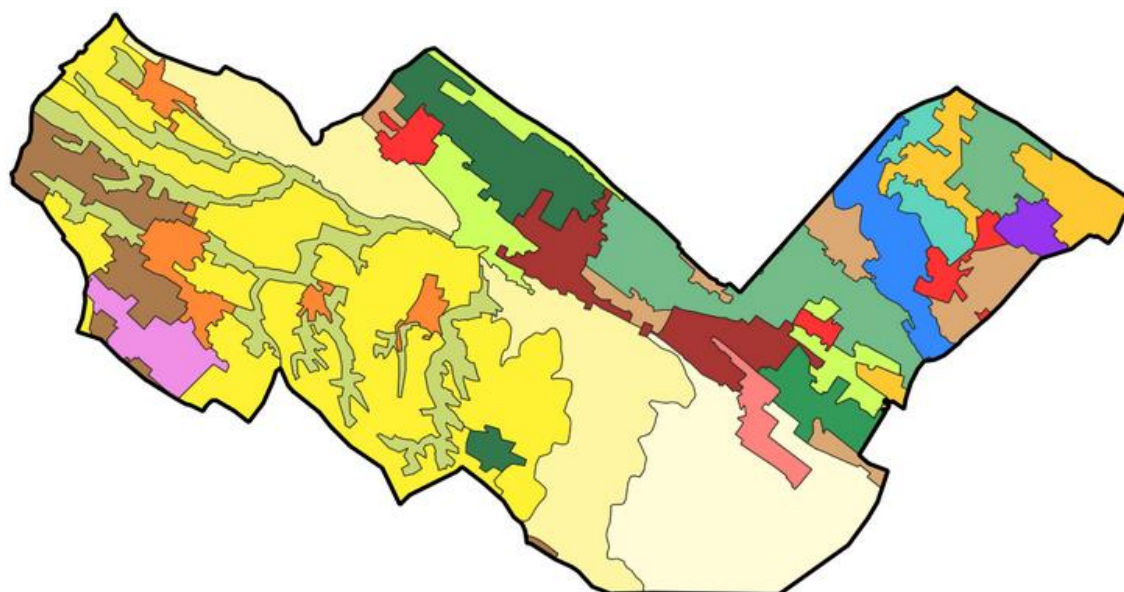
### 3.3.4. Helyi szintű tájkarakter-egységek összegzése

A Tápió-vidék mintaterületen összesen 19 helyi tájkarakter típus került lehatárolásra. A legnagyobb arányban a szántóművelésű helyi tájkarakter típusok borítják a területet. Ezeken belül a domborzati adottságok tájkarakter meghatározó adottságai miatt kerültek elkülönítésre a síksági, hullámos síksági, dombsági homogén, valamint a mozaikos szántóművelésű területek. A települési területek helyi tájkarakter típusai is főként a domborzati adottságok, valamint a települések növekedési jellemzői alapján kerültek elkülönítésre. Tápiószentmárton és Tápióbicske belterülete alkotja az agglomerálódó települési tájat, amely településeknek idővel az összenövése is várható. Más-más karaktert alkotnak a települési tájak a Tápió-vidék sík területein, valamint dombsági területein. Ezeken kívül külön lehatárolásra került a települési táj gyepekkel síkságon, amelyet a tápiószentmártoni Kincsem Lovaspark környéke alkot. A Tápió-vidéken meghatározó szerepe van a víznek, számos vízfolyással rendelkezik a terület. A Hajta mentén, Farnos területén jelentős kiterjedésű vízdomináns mozaikos síksági táj fekszik, a farmosi Nagy-nádas területét is magába foglalva. Emellett a terület mellett további gyepterülettel rendelkező síksági tájrészletek is fekszenek, ahol már a mocsári növényzet mellett a gyepterületek is jelentősen meghatározzák a táj karakterét. A Tápió vízfolyás mentén az egykori mocsaras területek napjainkra eltűntek, de gyeptes mozaikos síksági táj még több foltban megjelenik a Tápió-vidéken is. A Tápió mentén a gyepterületek mellett az erdőterületek is jelentős kiterjedésű tájkarakter egységeket alkotnak. Ezekre a Tápió-vidéken az erdős homogén síksági táj, az erdős homogén hullámos síksági táj, valamint az erdős mozaikos síksági táj jellemző. Egy-egy önálló foltot képez továbbá a területen a gombai és bényei szőlő-kertművelésű mozaikos dombsági területek, illetve a farmosi Öregszőlő területén az agrár-kert-erdőmozaikos síksági táj. A Monor-Irsai-dombság patak völgyeiben változatos felszínborítású dombsági medencetáj található vízfolyásokkal, amely területeken mozaikosan jellemző a gyepterület és szántóborítás, valamint a domboldalakon az erdőterületek megjelenése. Ezekon kívül kisebb foltokban változatos felszínborítású síksági vagy hullámos síksági és dombsági táj is jellemző a területre.

Helyi tájkarakter típus	Foltszám (db)	Terület (ha)
Agglomerálódó települési táj folyó mentén	2	1391,90
Települési táj síkságon	3	515,39
Települési táj gyepekkel síkon	1	378,23
Települési táj dombságon	4	912,89
Agrár-kert-erdőmozaikos síksági táj	1	262,82
Szőlő-kertművelésű mozaikos dombsági táj	1	636,50
Szántóművelésű homogén síksági táj	1	3761,87
Szántóművelésű homogén hullámos síksági táj	2	4602,80
Szántóművelésű homogén dombsági táj	6	7172,59
Szántóművelésű mozaikos síksági táj	3	1245,53
Gyepes, mozaikos síksági táj	3	1309,20
Erdős homogén síksági táj	1	530,65
Erdős homogén hullámos síksági táj	2	1461,44
Erdős mozaikos síksági táj	2	2688,24
Vízdomináns mozaikos síksági táj	1	963,51
Gyep-vízmozaikos síksági táj	2	520,40
Változatos felszínborítású síksági táj	6	1345,28
Változatos felszínborítású hullámos síksági és dombsági táj	5	1251,68
Változatos felszínborítású dombsági medencetáj vízfolyásokkal	6	2746,26

8. Táblázat helyi szintű tájkarakter-egységek kiterjedése Tápió-vidék mintaterületen





- |   |   |
|---|---|
| ■ Agglomerálódó települési táj folyó mentén   | ■ Gyepes mozaikos síksági táj                                   |
| ■ Települési táj síkon                        | ■ Gyep-vízmozaikos síksági táj                                  |
| ■ Települési táj gyepekkel síkon              | ■ Vízdomináns mozaikos síksági táj                              |
| ■ Települési táj dombságon                    | ■ Erdős homogén síksági táj                                     |
| ■ Agrár-kert-erdőmozaikos síksági táj         | ■ Erdős homogén hullámos síksági táj                            |
| ■ Szőlő-kertművelésű mozaikos dombsági táj    | ■ Erdős mozaikos síksági táj                                    |
| ■ Szántóművelésű homogén síksági táj          | ■ Változatos felszínborítású síksági táj                        |
| ■ Szántóművelésű homogén hullámos síksági táj | ■ Változatos felszínborítású hullámos síksági és dombsági táj   |
| ■ Szántóművelésű homogén dombsági táj         | ■ Változatos felszínborítású dombsági medencetáj vízfolyásokkal |
| ■ Szántóművelésű mozaikos síksági táj         |   |

70. ábra Helyi szintű tájkarakter típusok a Tápió-vidék mintaterületen (forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### 3.3.5. Konklúzió, eredmények

Az országos tájkarakter egységekből kiindulva, azokat tovább bontva, illetve pontosítva kerültek meghatározásra a helyi tájkarakter egységek. Ezeknek a meghatározása és lehatárolása a terepi felmérések, valamint a helyiek bevonásának (workshopok, online kérdőív) eredményei alapján történtek. Minden tájkarakter területre és tájkarakter típusra külön meghatározásra kerülnek a minőségi célkitűzések, valamint védelmi, kezelési, fejlesztési javaslatok.

## 3.4. Helyi szintű tájkarakter-egységek kezelésére, védelmére, fejlesztésére vonatkozó javaslatok, minőségi célkitűzések a Tápió-vidéken

### 3.4.1. A Tápió-vidék mintaterület tájkarakter területeire vonatkozó minőségi célkitűzések és javaslatok

Az alábbiakban a Tápió-vidék mintaterület két tájkarakter területére vonatkozó javaslatainkat mutatjuk be, alapul véve a területeken jellemző értékeket, változásokat, problémákat, valamint az ezek alapján megfogalmazott minőségi célkitűzéseket. A javaslatok védelmi, kezelési és fejlesztési céljuk szerinti bontásban kerülnek bemutatásra.

#### Monor-Irsai-dombság (1)

##### Értékek

A Monor-Irsai-dombság területének legfőbb értékét a patak völgyek alkotta változatos domborzati adottságok és a patakok menti természetközeli területek adják. A patakokon több helyek tározótavak kerültek kialakításra, melyek napjainkban természeti és rekreációs értéket egyaránt képviselnek. A magasabban fekvő területekről kilátás nyílik a környező tájra, értékes tájképi feltárulásokat alkotva. A dombsági területeken évszázados hagyományai vannak a szőlőművelésnek, néhány helyen megmaradt pincesorok is őrzik ezeket a hagyományokat. A települések területén számos építészeti érték található (helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek, kastélyok, kúriák), több lakóépületből tájház került kialakításra.

##### Változások

A tájkarakter területre jellemző egyik legfőbb változás a cserjésedési, erdősödési folyamatok, amelyek elsődlegesen a patak völgyekben fekvő gyepterületeken jelentkeznek. A keskeny, patak völgyi területek emellett egyre nagyobb arányban kerülnek beszántásra. Mind a természetközeli patakmenti területeken, mind az erdőterületeken jellemző az inváziós fajok terjedése. Külterületeken változást jelent a beépítések növekedése, a települési belterületeken pedig a helyi építészeti karakter eltűnése.

##### Problémák

A domborzati adottságokból adódóan problémát jelent az erózió, főként a dombsági szántóterületeken, amely miatt kedvezőtlen látványú és a tájhasználatot akadályozó rombolt felszínek alakulhatnak ki. Az infrastruktúra fejlesztések következtében megjelenő légvezetékek a magasabban fekvő, dombtetőn elhelyezkedő területeken kedvezőtlenül dominánsan jelennek meg több helyen a tájban. Természetközeli területeken kiemelt problémát jelent az inváziós fajok jelenléte, pl. a völgyoldalakat borító erdőterületek esetében, ahol a patak völgyet követő keskeny, hosszú erdőterületeken a tarvágásos erdőgazdálkodás is veszélyeztető tényezőt jelent, nagyobb teret hagyva a fragmentációnak.



71. ábra Úri horgásztó





### Minőségi célkitűzések

Az előzőek alapján a tájkarakter terület legfontosabb minőségi célkitűzései a következők: megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok – szőlő és gyümölcsös termesztés, a táj karakterének megőrzésére; felélesztett borturizmus, kilátási pontok a magasabban fekvő területeken; erdőborítottágú völgyoldalak (őshonos faállományú erdők); erózió, defláció ellen védett területek, nincsenek erózió, defláció miatt megbontott felszínek; tájbaillő ökoturisztikai létesítményekkel bemutatott természeti értékek a lakossági szemléletformálásra; megőrzött helyi építészeti karakter.

### Javaslatok

A tájkarakter területre vonatkozó javaslatainkat védelmi, kezelési és fejlesztési csoportokba soroltuk.

*Védelmi javaslatok:* Elsődleges a helyi építészeti karakter megőrzése középületek és lakóépületek esetében is (pl. további tájházak kialakítása). Számos mozaikos tájhasználat jellemezhető tájkarakter típus, tájrészlet található itt, amelyek esetében különösen fontos a külterületi beépítések szabályozása, alapvetően a lakó funkciójú épületek szórt megjelenésének megelőzése. Tájképvédelmi és élővilágvédelmi okokból kialakításra is szükséges a légvezetékek elhelyezésének szabályozása.

*Kezelési javaslatok:* Az inváziós növényfajok visszaszorítása jelentős és sürgős feladat. Az erdőterületeken az inváziós fajok visszaszorítása, erdőszült állományok részleges fafajcseréje, elegyes állományok kialakítása javasolt. Természetkímélő, folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodást kell biztosítani, pl. szálalásos erdőgazdálkodás bevezetésével, folyamatos erdőtakaró lehetőség szerinti fenntartása. A fragmentáció és a széttelepülés káros hatásainak elkerülésére az erdőtümbök darabolódásának, szórt beépítésének megakadályozása indokolt.

*Fejlesztési javaslatok:* A meglévő pincesorok nem csak megőrzésre, hanem fejlesztésre is javasoltak, intenzívebben bevonva a turisztikai hasznosításba. A településeken a zöldfelületi rendszer és egyes elemei esetében indokolt fejlesztés, pl. egységes utcafásítás kialakítása, egységes utcabútorok alkalmazása, új közkertek és közparkok kialakítása. A gyümölcsstermesztés támogatása, népszerűsítése, tájfajták újratelepítése számos tájrészletben javasolt. A mezőgazdasági / szántóföldi táblahatárok kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása javasolt (gyepes táblaszegélyek, cserjesávok, mezővédő erdőfásítás – élőhelyfejlesztés). Erózióelleni védelmet biztosító létesítmények (terasozás, cserjesávok stb.) kialakítása, fejlesztése indokolt számos dombvidéki tájrészletben. A gyepek és erdőterületek egy része aktívan részt vehet az ökoturisztikai fejlesztések megvalósításában: közjóléti/rekreációs igényeket kiszolgáló, tájbaillő ökoturisztikai infrastruktúra elhelyezésével. A kisvízfolyás rehabilitáció, és vízminőségvédelmi puffervávok kialakítása a potenciális ökoturisztikai fejlesztésekkel is összhangba hozható (pl. zöldutak kialakítása).

## Tápió völgye menti síkság (2)

### Értékek

A Tápió völgye menti síkság legfőbb értékeit a Tápió és Hajta menti természetközeli (gyep és vízdomináns) területek adják, amelyek országos jelentőségű vizes élőhelyek. Ezeken a területeken már több ökoturisztikai létesítmények (főként tanösvény) került kialakításra. Tápiószentmártonban értékes hagyományai vannak a lovassportnak, amelyet napjainkig őriznek. Ez is elősegíti a legelőként hasznosított jelentős kiterjedésű gyepterületek megtartását. A tájkarakter terület jelentős részén homogén szántóterületek fekszenek, amelyeken fontos értéket képviselnek a magányos fák, fasorok, facsoportok, erdősávok. A Tápió menti területeken pedig nagy kiterjedésű, összefüggő erdőterületek alakultak ki. A települési belterületeken itt is értéként jelennek meg a helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek, kastélyok, kúriák.

### Változások

Ezt a tájkarakter területet jelentősebben érintették a vízrendezések, folyószabályozások, valamint az ezekből is következő szárazodási folyamatok. Az egykori gyepes-vizes területek számos helyen főként mezőgazdasági területekké kerültek átalakításra. Napjainkban azonban a művelt terület felhagyása is egyre több helyen előfordul (szántó, valamint szőlő-kertművelésű területeken egyaránt). A homogén szántóterületek nagy részén nagytáblás művelés alakult ki. A települési belterületeken jellemző folyamat a helyi építészeti karakter eltűnése a modern építészeti stílusú épületek egyre nagyobb arányú megjelenésével.

### Problémák

Míg a dombsági területeken az erózió, a Tápió-menti síkság homogén szántóművelésű területein a defláció és a belvíz jelent problémát. Ezeken a helyeken emellett több tájba nem illő külterületi beépítések is található. A természetközeli területeken és védett természeti területeken jelentős probléma az inváziós fajok jelenléte és terjedése, valamint a szárazodás következtében a vizes élőhelyek degradációja.

### Minőségi célkitűzések

Az előzőek alapján a tájkarakter terület legfontosabb minőségi célkitűzései a következők: karaktert meghatározó, nyílt gyepterületek; jó ökológiai állapotú, tájképi értéket is képviselő természetközeli területek (javított vízháztartás, vízviasszatartás); ökológiai folyosók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a vízfolyások és csatornák mentén; optimális parcellaméret; defláció ellen védett területek, nincsenek defláció miatt megbontott felszínek; tájbaillesztett majorok és külterületi beépítések; megőrzött helyi építészeti karakter.



72. ábra Síksági szántóterületek Tápiószentmárton területén

## Javaslatok

A tájkarakter területre vonatkozó javaslatainkat védelmi, kezelési és fejlesztési csoportokba soroltuk.

*Védelmi javaslatok:* Különösen az agglomerálódó települési tájakban szükséges a helyi építészeti karakter megőrzése (pl. vályogfalú házak, az alföldi parasztházakra jellemző hosszú tornácok). A területen országos és nemzetközi jelentőségű zoológiai értékek is találhatóak (elsősorban madárvilág), amelyek megőrzése prioritás.

*Kezelési javaslatok:* A szántóföldi művelés dominanciája miatt számos mezőgazdasági műveléshez kapcsolódó javaslat indokolt a tájkarakter területen. Ezek közé tartozik, hogy az erózióra, deflációra érzékeny foltokat le kell határolni és rajtuk talajvédő gazdálkodást kell folytatni. Az egész tájkarakter terület egyik leglátványosabb ökológiai problémája az inváziós növényfajok terjedése, amelyeket fajspecifikus módszerekkel vissza kell szorítani. Belvizes területek szántóföldi művelésből való kivonása / művelési ág váltás célszerű. A - sokszor kiemelt oltalom alatt álló, kiterjedt - nádasok természetkímélő kezelése (pl. a nádas terület 15- 20 %-ának 2 évente változó helyen akaratlanul hagyása; mozaikosság megtartása) javasolt.

*Fejlesztési javaslatok:* A településeken a zöldfelületi rendszer és egyes elemei esetében indokolt fejlesztés, pl. egységes utcafásítás kialakítása, kastélykertek felújítása, új közterek és közparkok kialakítása. A mezőgazdasági táblahatárokon minél több esetben 1-2 m széles gyepsáv megtartása vagy kialakítása javasolt, valamint mezővédő cserje/ erdősávok telepítése a tájkarakter javítására, valamint a defláció elleni védelem és élőhelyfejlesztés, ökológiai folyosó létesítése céljából. Több koronaszintű erdősávok kialakítása javasolt, honos és tájra jellemző fajok alkalmazásával (meglévő állományok esetében fokozatos fajcsere), mellettük keskeny fűves mezsgye meghagyásával. · Meglévő majorok körül fásítások kialakítása javasolt a tájbaillesztés megoldására. A kisvízfolyás rehabilitáció, és vízminőségvédelmi puffervonalak kialakítása a potenciális ökoturisztikai fejlesztésekkel is összhangba hozható (pl. zöldutak kialakítása). Területi vízvisszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, fejlesztése javasolt a mélyfekvésű, vízvisszatartásra alkalmas területeken

### **3.4.2. A Tápó-vidék mintaterület helyi tájkarakter típusokaira vonatkozó minőségi célkitűzések és javaslatok**

Minden egyes helyi tájkarakter típusokra is megfogalmazásra kerültek a minőségi célkitűzések és ezek eléréséhez szükséges javaslatok. Ezeket a következőkben helyi tájkarakter típusonként sablonok formájában foglaltuk össze (beleértve a típusra jellemző értékeket, változásokat és problémákat is, amelyek alapján a javaslatok megfogalmazásra kerültek.



## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Agglomerálódó települési táj folyó mentén**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Google Street View)

### Értékek

- Helyi építészeti karaktert őrző, oldaltornácos lakóépületek
- Emlékművek
- Templomok, kápolnák
- Kastélyok, kúriák - a XVIII-XIX. századi történelmének kiemelkedő építészeti emlékei
- Kastélykertek (gyakran értékes, idős fákkal)
- Egyes útszakaszok mellett széles zöldsávok fasorokkal (pl. Tápióbecske, Rákóczi út)

### Változások

- Helyi építészeti karakter eltűnése, modern épületek megjelenése több stílusban
- Kis mértékben növekvő népesség
- Szolgáltatások és műszaki infrastruktúra fejlődése
- Parkosítások, zöldfelületek fejlesztése
- Épület felújítások
- Fényszennyezés növekedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Vegyes megjelenésű épületek
- Helyi építészeti karakter eltűnése
- Légvezetékek látványa
- Reklámtáblák vegyes karaktere
- Jelentős átmenő közúti forgalom
- Árvízvédelem
- Egységes utcakép, egységes építészeti stílus hiánya
- Járdák hiánya

### Minőségi célkitűzések

- Egységes utcakép
- Megőrzött helyi építészeti karakter
- Értékes, történelmi emlékeket és karaktert is megőrző zöldfelületek
- Széles út menti zöldsávok
- Magas közlekedésbiztonság, rendezett utcák

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Egységes utcafasítás telepítése
- Egységes utcabútorok használata
- Egységes buszmegálló esőbeálló kialakítása
- Tájházak kialakítása az épített örökség megőrzésére, bemutatására
- Helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek (vályogfalú házak, az alföldi parasztházakra jellemző hosszú tornácok) megőrzése, felújítása
- Történelmi kertek (kastélykertek) és parkok fenntartása, felújítása
- Tájképi és ökológiai értéket jelentő idős fák megőrzése
- Parkosítások folytatása belterületi zöldfelületi rendszer fejlesztésére
- Széles út menti zöldsávok megőrzése, kialakítása – ahol megoldható
- Járdák kialakítása, a nagyobb forgalmú útszakaszokon – ahol megoldható

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Települési táj síkon**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Google Street View)

### Értékek

- Helyi építészeti karaktert őrző, oldaltornácos lakóépületek
- Emlékművek
- Templomok, kápolnák
- Kastélyok, kúriák - a XVIII-XIX. századi történelmének kiemelkedő építészeti emlékei
- Kastélykertek (gyakran értékes, idős fákkal, Tápióságban tanösvénnyel)

### Változások

- Helyi építészeti karakter eltűnése, modern épületek megjelenése több stílusban
- Szolgáltatások és műszaki infrastruktúra fejlődése
- Parkosítások
- Épület felújítások
- Fényszennyezés növekedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Légvezetékek látványa
- Reklámtáblák vegyes karaktere
- Vegyes megjelenésű épületek
- Helyi építészeti karakter eltűnése
- Jelentős átmenő közúti forgalom
- Egységes utcakép, egységes építészeti stílus hiánya
- Járdák hiánya

### Minőségi célkitűzések

- Egységes utcakép
- Megőrzött helyi építészeti karakter
- Értékes, történelmi emlékeket és karaktert is megőrző zöldfelületek
- Magas közlekedésbiztonság, rendezett utcák

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Egységes utcafásítás telepítése
- Egységes utcabútorok használata
- Egységes buszmegálló esőbeálló kialakítása
- Tájházak kialakítása az épített örökség megőrzésére, bemutatására
- Helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek (vályogfalú házak, az alföldi parasztházakra jellemző hosszú tornácok) megőrzése, felújítása
- Történelmi kertek (kastélykertek) és parkok fenntartása, felújítása
- Tájképi és ökológiai értéket jelentő idős fák megőrzése
- Parkosítások folytatása belterületi zöldfelületi rendszer fejlesztésére
- Járdák kialakítása, a nagyobb forgalmú útszakaszokon, ahol megoldható

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Települési táj gyepekkel síkon**

**Tipikus terepi megjelenés**



(forrás: Google Street View)

**Értékek**

- Lovassport hagyományok
- Lovaspark, lovas turizmus
- Beépítetlen patak völgy
- Zöldfelületek nagy aránya
- Nagy kiterjedésű gyepterületek
- Gyepterületek legelőként való hasznosítása
- Mozaikosan előforduló erdőfoltok

**Változások**

- Inváziós növényfajok terjedése
- Rekreációs – turisztikai szolgáltatások fejlődése
- Beépítések növekedése (elsősorban a lovaspark területén)

**Problémák, veszélyeztető tényezők**

- Inváziós növényfajok terjedése
- Vízfolyás hidrogeomorfológiai módosítottsága (szabályozott hosszirányú nyomvonalvezetés, keresztmetszet, mederburkolatok, műtárgyak)
- Patakmenti fás szárú vegetáció hiánya vagy rossz állapota

**Minőségi célkitűzések**

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok (pl. legeltetés)
- Kis mértékű beépítések
- Karaktert meghatározó, nagy, nyílt zöldfelületek
- Ökológiai folyósók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a vízfolyások mentén
- Megőrzött / továbbfejlesztett rekreációs – turisztikai szolgáltatások, megőrzött lovasturizmus

**Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok**

- Inváziós növényfajok visszaszorítása
- Patak rehabilitáció
- Vízművelés-védelmi puffersáv kialakítás (cserjesáv, puhafás erdősáv telepítésével), amely egyben ökológiai folyósként is szolgál
- Beépítések kis mértékének megőrzése szabályozással
- Gyepfelületek megőrzése, legeltetés fenntartása
- Zöldút kialakítása



## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Települési táj dombságon**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Google Street View)

### Értékek

- Helyi építészeti karaktert őrző, oldaltornácos lakóépületek
- Emlékművek
- Templomok, kápolnák
- Kastélyok, kúriák - a XVIII-XIX. századi történelmének kiemelkedő építészeti emlékei
- Kastélykertek - gyakran értékes, idős fákkal; (Gombán tanösvénnyel)
- Kultúrtörténeti egyedi tájértékek
- Magasabban fekvő területekről kilátás
- Szőlőművelés évszázados hagyományai, pincék (pl. Bénye, - Szabó Dezső utca)
- Tájházak

### Változások

- Helyi építészeti karakter eltűnése, modern épületek megjelenése több stílusban
- Szolgáltatások és műszaki infrastruktúra fejlődése
- Parkosítások
- Épület felújítások
- Fényszennyezés növekedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Légvezetékek látványa
- Reklámtáblák vegyes karaktere
- Helyi építészeti karakter eltűnése
- Jelentős átmenő közúti forgalom
- Egységes utcakép, egységes építészeti stílus hiánya
- Járdák hiánya

### Minőségi célkitűzések

- Egységes utcakép
- Megőrzött helyi építészeti karakter
- Értékes, történeti emlékeket és karaktert is megőrző zöldfelületek
- Felélesztett borturizmus
- Erdőborítottságú völgyoldalak
- Magas közlekedésbiztonság, rendezett utcák
- Kilátási pontok a magasabban fekvő területeken

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Egységes utcafásítás telepítése
- Egységes utcabútorok használata
- Egységes buszmegálló esőbeálló kialakítása
- További tájházak kialakítása az épített örökség megőrzésére, bemutatására
- Helyi építészeti karaktert őrző lakóépületek (vályogfalú házak, az alföldi parasztházakra jellemző hosszú tornácok) megőrzése, felújítása
- Történeti kertek (kastélykertek) és parkok fenntartása, felújítása
- Tájképi és ökológiai értéket jelentő idős fák megőrzése
- Parkosítások folytatása belterületi zöldfelületi rendszer fejlesztésére, völgyoldalakon az erdőborítottság megőrzése
- Meglévő kilátási pontok megőrzése
- Járdák kialakítása, a nagyobb forgalmú útszakaszokon, ahol megoldható
- Pincesorok fejlesztése

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Agrár-kert-erdőmozaikos síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- Gyümölcsfák
- Megmaradt szőlőállomány
- Élőhelyi mozaikosság
- Zöldfelületek nagy aránya
- Hagyományos művelés emlékei (pl. egykori présházak)

### Változások

- Rekreatív funkció erősödése
- Inváziós növényfajok terjedése
- Cserjésedés, erdősödés
- Szőlőművelés visszaszorulása, zártkertek kialakítása
- Mezőgazdasági funkció csökkenése
- Beépítések növekedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Inváziós növényfajok jelenléte és terjedése (elsősorban fehér akác)
- Rendezetlen parkolás
- Légvezetékek látványa
- Parlagon lévő földek, elhagyatott szőlőterületek, kertek
- Birtokszerkezeti problémák
- Leromlott állapotú épületek

### Minőségi célkitűzések

- Egységes utcakép
- Kis mértékű beépítések
- Nagy zöldfelületi arány
- Újraélesztett hagyományos tájhasználatok – gyümölcsös termesztés, a táj karakterének megőrzésére
- Fennmaradt tájfajták

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Utcaképhez igazodó, egységes építészeti karakter kialakítása, szabályozása
- Beépítések mértékének szabályozása
- Légvezetékek elhelyezésének szabályozása
- Inváziós fajok visszaszorítása, erdősült állományok részleges fafajcseréje
- Birtokrendezések
- Egyes területek bevonása újra a gyümölcsstermelésbe
- Gyümölcsstermelés támogatása (tájfajták - Növényi Diverzitás Központ)

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Szőlő-gyümölcsös művelésű mozaikos dombsági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- Mozaikos élőhelyek
- Mozaikosan előforduló erdőfoltok
- Gyümölcsfák
- Szőlőállomány nagy aránya

### Változások

- Művelés felhagyása
- Cserjésedés, erdősödés folyamatának spontán megindulása

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Erózió, defláció
- Elhagyatott (gyakran parlagfüves) szőlőterületek és gyümölcsösök
- Nagy kiterjedésű, monokultúrás szőlőterületek

### Minőségi célkitűzések

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok – szőlő és gyümölcsös termesztés, a táj karakterének megőrzésére
- Fennmaradt tájfajták
- Erózió, defláció ellen védett területek, nincsenek erózió, defláció miatt megbontott felszínek

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Erózióelleni védelmet biztosító létesítmények kialakítása, fejlesztése
- Széles gyepes sáv további fenntartása
- Zöldút kialakítása
- Felhagyott szőlő és gyümölcsös területek újra művelésbe vonása
- Tájfajták telepítése (Növényi Diverzitás Központ)

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Szántóművelésű homogén síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- A történeti elemzés alapján „állandó” tájhasználatnak tekinthető
- Hagyományos tanyák
- Csatornák mentén mozaikosan megjelenő kisebb gyepes és vizes élőhelyfoltok
- Magányos fák, fasorok, facsoportok
- Cserjesávok, erdősávok

### Változások

- A történeti elemzés alapján „állandó” tájhasználatnak tekinthető
- Művelt területek felhagyása
- Nagytáblás szántóterületek kialakulása

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Mezővédő erdősávok, mezsgyék, fasorok hiánya
- Defláció
- Parlagon lévő szántóföldek, felhagyott területek
- Jelölt földutak önkényes beszántása
- Belvizes területek művelése

### Minőségi célkitűzések

- Optimális parcellaméret
- Fennmaradt tájfajta
- Diverz szántóföldi kultúrák
- Tájbaillesztett majorok és külterületi beépítések
- Defláció ellen védett területek, nincsenek defláció miatt megbontott felszínek
- Ökológiai folyosók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a csatornák mentén
- Növényesített táblahatárok

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Mezőgazdasági táblahatárok kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása: gyepes táblaszegélyek, cserjesávok, mezővédő erdőfásítás – élőhelyfejlesztés
- Tájfajta telepítése (Növényi Diverzitás Központ)
- Meglévő majorok körül fásítások kialakítása a tájbaillesztés megoldására
- Új épületek, építmények kialakítása esetén természetes építőanyagok alkalmazása
- Csatornák mentén kialakult gyepes és vizes élőhelyfoltok megőrzése
- Birtokrendezések
- Belvizes területek szántóföldi művelésből való kivonása, művelésváltás



## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Szántóművelésű homogén hullámos síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- A történeti elemzés alapján „állandó” tájhasználatnak tekinthető
- Hagyományos tanyák
- Nagyobb lejtésű területeken meglévő erdőfoltok és gyeptoltok
- Magányos fák, fasorok, facsoportok
- Cserjesávok, erdősávok

### Változások

- A történeti elemzés alapján „állandó” tájhasználatnak tekinthető
- Művelt területek felhagyása
- Nagytáblás szántóterületek kialakulása

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Mezővédő erdősávok, mezsgyék, fasorok hiánya
- Erózió-defláció
- Parlagon lévő szántóföldek, felhagyott területek
- Jelölt földutak önkényes beszántása
- Inváziós növényfajok

### Minőségi célkitűzések

- Optimális parcellaméret
- Fennmaradt tájfajta
- Diverz szántóföldi kultúrák
- Tájbaillesztett majorok és külterületi beépítések
- Erózió, defláció ellen védett területek, nincsenek erózió, defláció miatt megbontott felszínek
- Növényesített táblahatárok

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Mezőgazdasági táblahatárok kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása: gyeptes táblaszegélyek, cserjesávok, mezővédő erdőfásítás – élőhelyfejlesztés
- Erózióelleni védelmet biztosító létesítmények kialakítása, fejlesztése
- Tájfajta telepítése (Növényi Diverzitás Központ)
- Meglévő majorok körül fásítások kialakítása a tájbaillesztés megoldására
- Új épületek, építmények kialakítása esetén természetes építőanyagok alkalmazása
- Inváziós növényfajok visszaszorítása

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Szántóművelésű homogén dombsági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- A történeti elemzés alapján „állandó” tájhasználatnak tekinthető
- Nagyobb lejtésű területeken meglévő erdőfoltok és gyepfoltok
- Magányos fák, fasorok, facsoportok
- Cserjesávok, erdősávok

### Változások

- A történeti elemzés alapján „állandó” tájhasználatnak tekinthető
- Művelt területek felhagyása
- Nagytáblás szántóterületek kialakulása

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Mezővédő erdősávok, mezsgyék, fasorok hiánya
- Erózió-defláció
- Parlagon lévő szántóföldek, felhagyott területek
- Jelölt földutak önkényes beszántása
- Inváziós növényfajok

### Minőségi célkitűzések

- Optimális parcellaméret
- Fennmaradt tájfajta
- Diverz szántóföldi kultúrák
- Tájbaillesztett majorok és külterületi beépítések
- Erózió, defláció ellen védett területek, nincsenek erózió, defláció miatt megbontott felszínek
- Növényesített táblahatárok

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Meglévő mezővédő erdősávok megtartása
- Mezőgazdasági táblahatárok kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása: gyepes táblaszegélyek, cserjesávok, mezővédő erdőfásítás – élőhelyfejlesztés
- Erózióelleni védelmet biztosító létesítmények kialakítása, fejlesztése
- Tájfajta telepítése (Növényi Diverzitás Központ)
- Meglévő majorok körül fásítások kialakítása a tájbaillesztés megoldására
- Új épületek, építmények kialakítása esetén természetes építőanyagok alkalmazása
- Inváziós növényfajok visszaszorítása

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Szántóművelésű mozaikos síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- Mozaikos élőhelyek
- Mozaikosan megjelenő gyepek és erdőterületek, vizes élőhelyfoltok
- Vízfolyások
- Magányos fák, fasorok, facsoportok
- Cserjesávok, erdősávok

### Változások

- Egykori gyepek-vizes területeken főként mezőgazdasági területek kialakulása
- Művelt területek felhagyása
- Szárazodás

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Inváziós növényfajok
- Parlagon lévő szántóföldek, felhagyott területek
- Patakmenti fás szárú vegetáció hiánya vagy rossz állapota
- Egyes szakaszokon a vízfolyások közelében szántóföldi művelés
- Vizes élőhelyek szárazodása

### Minőségi célkitűzések

- Mozaikos tájszerkezet
- Megőrzött gyepek és erdőterületek, vizes élőhelyfoltok
- Ökológiai folyosók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a vízfolyások mentén
- Fennmaradt tájfajták
- Növényesített táblahatárok

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós növényfajok visszaszorítása
- Mezőgazdasági táblahatárok kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása: gyepek táblaszegélyek, cserjesávok, mezővédő erdőfásítás – élőhelyfejlesztés
- Tájfajták telepítése (Növényi Diverzitás Központ)
- Új épületek, építmények kialakítása esetén természetes építőanyagok alkalmazása
- Belvizes területek szántóföldi művelésből való kivonása, művelésváltás
- Vízminőség-védelmi puffersáv kialakítás különösen a szántók szegélyén (cserjesáv, puhafás erdősáv telepítésével), amely egyben ökológiai folyósként is szolgál

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Gyepes mozaikos síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- Vízfolyások
- Természetközeli puhafás ligeterdő foltok
- Nagy kiterjedésű gyepterületek
- A völgyek számos ponton tájképi értéket jelentenek
- Hódok jelenléte, hódok által elárasztott rét
- Mozaikosan megjelenő erdőfoltok

### Változások

- Inváziós növényfajok terjedése
- Vízfolyás vízjárás változása
- Vízrendezések
- Élőhelyek szárazodása
- Erdősülés
- Állattartás, legeltetés visszaszorulása

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Inváziós növényfajok jelenléte (pl. magas aranyvessző, japán keserűfű, zöld juhar, fehér akác)
- Vízfolyás hidrogeomorfológiai módosíthatósága (szabályozott hosszirányú nyomvonallevezetés, keresztmetszet)
- Élőhelyek szárazodása, vízfolyások melletti vizes élőhelyek kapcsolatának megszűnése a vízfolyással
- Technikai sportok, cross-motorozás gyepes területeken

### Minőségi célkitűzések

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok (pl. legeltetés, kaszálás) a táj karakterének megőrzésére
- Tájképi és ökológiai értéket jelentő idős fák
- Jó ökológiai állapotú, tájképi értéket is képviselő természetközeli területek
- Ökológiai folyosók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a vízfolyások mentén
- Tájbaillő ökoturisztikai létesítményekkel bemutatott értékek a lakossági szemléletformálásra
- Javított vízháztartás, vízvisszatartás

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós növényfajok visszaszorítása
- Patak-rehabilitáció
- Élőhelyteremtés (pl. mellékág kialakítás)
- Spontán cserjésedési, erdősülési folyamatok kezelése a gyepterületeken
- Zöldút kialakítás, ökoturisztikai fejlesztés, természetvédelmi bemutatás tájbaillő létesítményekkel
- vízminőség-védelmi puffersáv kialakítás (cserjesáv, puhafás erdősáv telepítésével), amely egyben ökológiai folyósként is szolgál, és tájképi értéket képvisel
- Gyepfelületek megőrzése, vizes élőhelyek megőrzése
- Állattartás újraélesztése – hagyományos tájhasználat, legeltetés megőrzése, visszahozása
- Értékes, idős fák megőrzése
- Területi vízvisszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, fejlesztése, a mélyfekvésű, vízvisszatartásra alkalmas területeken



## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Gyep-vízmozaikos síksági táj**

**Tipikus terepi megjelenés**



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

**Értékek**

- Nagy kiterjedésű gyep – mocsári növényzet mozaikok
- Madárfajok (táplálkozó-, pihenő-, költőhely)
- Nagyfokú fajgazdagság
- Magasabban fekvő folyó menti hátról kedvező rálátás a területre
- Idős fák, fasorok

**Változások**

- Cserjésedés, erdősödés
- Élőhelyek szárazodása
- Inváziós növényfajok terjedése

**Problémák, veszélyeztető tényezők**

- Cserjésedés, erdősödés
- Inváziós növényfajok terjedése
- Vízhiány
- Technikai sportok, cross-motorozás gyepes területeken

**Minőségi célkitűzések**

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok (pl. legeltetés, kaszálás) a táj karakterének megőrzésére
- Tájképi és ökológiai értéket jelentő idős fák
- Jó ökológiai állapotú, tájképi értéket is képviselő természetközeli területek
- Tájbaillő ökoturisztikai létesítményekkel bemutatott értékek a lakossági szemléletformálásra

**Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok**

- Nádas természetkímélő kezelése (pl. a nádas terület 15- 20 %-ának 2 évente változó helyen aratatlanul hagyása)
- Inváziós fajok visszaszorítása
- Gyepfelületek megőrzése, vizes élőhelyek megőrzése
- Gyepterületek karakterének fenntartása kaszálással
- Értékes, idős fák, fasorok megőrzése
- Zöldút kialakítás, ökoturisztikai fejlesztés, természetvédelmi bemutatás tájbaillő létesítményekkel
- Spontán cserjésedési, erdősülési folyamatok kezelése a gyepterületeken

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Vízdomináns mozaikos síksági táj**

Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

Értékek

- Nagy kiterjedésű gyepek – mocsári növényzet mozaikok
- Madárfajok (táplálkozó-, pihenő-, költőhely)
- Nagyfokú fajgazdagság
- Meglévő turistaút, tanösvények
- Vízhez kötődő tájképi elemek, pl. csónakház
- Magasabban fekvő folyó menti hátrólátás a területre

Változások

- Cserjésedés, erdősödés
- Szárazodás
- Erősödő rekreációs – ökoturisztikai használat

Problémák, veszélyeztető tényezők

- Cserjésedés, erdősödés
- Inváziós növényfajok terjedése
- Vasúti eredetű zajterhelés
- Nádas leégése
- Vízhiány

Minőségi célkitűzések

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok (pl. legeltetés, kaszálás) a táj karakterének megőrzésére
- Jó ökológiai állapotú, tájképi értéket is képviselő természetközeli területek
- Tájbaillő ökoturisztikai létesítményekkel bemutatott értékek a lakossági szemléletformálásra
- Javított vízháztartás, vízviasszatartás

Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Nádas természetkímélő kezelése (pl. a nádas terület 15- 20 %-ának 2 évente változó helyen aratatlanul hagyása; mozaikosság megtartása), védett területeken a kezelési terv figyelembe vételével
- Inváziós fajok visszaszorítása
- Gyepterületek karakterének fenntartása kaszálással, legeltetéssel
- Vizes élőhelyek rehabilitációja a természeti és táji értékek növelésére
- Területi vízviasszatartást szolgáló vízi létesítmények kialakítása, fejlesztése, a mélyfekvésű, vízviasszatartásra alkalmas területeken; vízkormányzással a megfelelő vízszint kialakítása
- Ökoturisztikai használat további fejlesztése tájbaillő létesítményekkel

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Erdős homogén síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Google Street View)

### Értékek

- Nagy kiterjedésű, összefüggő erdőterületek
- Tisztások
- Erdőszegélyek
- Idős, hagyásfák

### Változások

- Erősülések és erdősítések erősödése: XIX. században megindult, az elmúlt 10 évben ismét felgyorsult folyamat
- Szárazodás
- Inváziós növényfajok terjedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Szárazodás
- Tájidegen fajokból álló ültetvényerdők (pl. nemesnyár ültetvények)
- Egyéb tájidegen fajok jelenléte, pl. akác, fenyvesek – az erdőterületek növekednek, de nem az őshonos fafajú, természetközeli erdők
- Inváziós növényfajok terjedése
- Tarvágásos erdőgazdálkodás

### Minőségi célkitűzések

- Őshonos faállományú erdők
- Természetközeli karakterű, fajdiverz és kordiverz erdők
- Természetközeli állapotú és szerkezetű erdők, többszintű faállomány
- Biológiai sokféle erdei életközösségek
- Közjóléti igényeket kiszolgáló, tájbailló ökoturisztikai infrastruktúra

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós fajok visszaszorítása, erdősült állományok részleges fajokcseréje őshonos állományokra, elegyes állományok kialakítása
- Természetkímélő, folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás, pl. szálalásos erdőgazdálkodás bevezetésével, folyamatos erdőtakaró lehetőség szerinti fenntartása
- Fragmentáció káros hatásainak elkerülésére az erdőtömbök darabolódásának megakadályozása
- Idős fák, facsoportok meghagyása
- Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábön álló holtfák meghagyása
- A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során
- Idegenhonos fajok telepítésének mellőzése
- Ökoturisztikai fejlesztések tájbailló kialakítása

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Erdős homogén hullámos síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Google Street View)

### Értékek

- Nagy kiterjedésű, összefüggő erdőterületek
- Tisztások
- Erdőszegélyek
- Idős, hagyásfák

### Változások

- Erősülések és erdősítések erősödése: XIX. században megindult, az elmúlt 10 évben ismét felgyorsult folyamat
- Szárazodás
- Inváziós növényfajok terjedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Szárazodás
- Tájidegen fajokból álló ültetvényerdők (pl. nemesnyár ültetvények)
- Egyéb tájidegen fajok jelenléte, pl. akác, fenyvesek – az erdőterületek növekednek, de nem az őshonos fafajú, természetközeli erdők
- Inváziós növényfajok terjedése
- Terválasztott erdőgazdálkodás

### Minőségi célkitűzések

- Őshonos faállományú erdők
- Természetközeli karakterű, fafajdiverz és kordiverz erdők
- Természetközeli állapotú és szerkezetű erdők, többszintű faállomány
- Biológiai sokféle erdei életközösségek
- Közjóléti igényeket kiszolgáló, tájbailló ökoturisztikai infrastruktúra
- Erózió ellen védett földutak, nincsenek erózió miatt megbontott felszínek

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós fajok visszaszorítása, erdősült állományok részleges fajokcseréje őshonos állományokra, egyes állományok kialakítása
- Természetkímélő, folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás, pl. szálalásos erdőgazdálkodás bevezetésével, folyamatos erdőtakaró lehetőség szerinti fenntartása
- Fragmentáció káros hatásainak elkerülésére az erdőtömbök darabolódásának megakadályozása
- Idős fák, facsoportok meghagyása
- Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása
- A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során
- Idegenhonos fajok telepítésének mellőzése
- Nagyobb lejtésű földutakon az erózióelleni védelmet biztosító létesítmények kialakítása, fejlesztése



## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Erdős mozaikos síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- Nagy kiterjedésű, összefüggő erdőterületek
- Erdőszegélyek
- Idős, hagyásfák
- Élőhelyi mozaikosság
- Meglévő turistautak

### Változások

- Erősülések és erdősítések erősödése: XIX. században megindult, az elmúlt 10 évben ismét felgyorsult folyamat
- Szárazodás
- Inváziós növényfajok terjedése

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Szárazodás
- Tájidegen fajokból álló ültetvényerdők (pl. nemesnyár ültetvények)
- Egyéb tájidegen fajok jelenléte, pl. akác, fenyvesek – az erdőterületek növekednek, de nem az őshonos fafajú, természetközeli erdők
- Inváziós növényfajok terjedése
- Tarvágásos erdőgazdálkodás

### Minőségi célkitűzések

- Őshonos faállományú erdők
- Természetközeli karakterű, fajdiverz és kordiverz erdők
- Természetközeli állapotú és szerkezetű erdők, többszintű faállomány
- Biológiailag sokféle erdei életközösségek
- Közjóléti igényeket kiszolgáló, tájbailló ökoturisztikai infrastruktúra
- Nincsenek további beépítések

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós fajok visszaszorítása, erdősült állományok részleges fajokcseréje őshonos állományokra, egyes állományok kialakítása
- Természetkímélő, folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás, pl. szálalásos erdőgazdálkodás bevezetésével, folyamatos erdőtakaró lehetőség szerinti fenntartása
- Fragmentáció káros hatásainak elkerülésére az erdőtömbök darabolódásának megakadályozása
- Idős fák, facsoportok meghagyása
- További beépítések korlátozása, szabályozása
- Meglévő turistautak fenntartása, fejlesztése
- Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábön álló holtfák meghagyása
- A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy bőhönccs, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során
- Idegenhonos fajok telepítésének mellőzése

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

**Változatos felszínborítású síksági táj**

### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

### Értékek

- Mozaikos élőhelyek
- Vízfolyások mentén gyepes-vizes élőhelyek
- Tanösvények a vizes élőhelyek, homokbuckák élővilágának bemutatására

### Változások

- Szárazodás
- Cserjésedés, erdősödés
- Zártkertes területeken a családi házas építészeti karakter dominánssá válása

### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Erdősávok hiánya
- Defláció
- Inváziós növényfajok terjedése
- Tájidegen fajokból álló ültetvényerdők (pl. nemesnyár ültetvények)

### Minőségi célkitűzések

- Egységes utcakép a kertes területeken
- Kis mértékű beépítések, nagy zöldfelületi arány a kertes területeken
- Defláció ellen védett területek, nincsenek defláció miatt megbontott felszínek
- Fennmaradt tájfajták

### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós fajok visszaszorítása, erdősült állományok részleges fajokcseréje
- Szegélytársulások kialakítása
- Mezőgazdasági táblahatárok további kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása: mezővédő erdőfásítás, élőhelyfejlesztés
- Tájfajták telepítése (Növényi Diverzitás Központ)
- Zöld utak kialakítása
- Építészeti karakter kialakítás, szabályozása
- Légvezetékek elhelyezésének szabályozása

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

### Változatos felszínborítású hullámos síksági és dombsági táj

#### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

#### Értékek

- Mozaikos élőhelyek
- Gyep- és erdőterületek, gyümölcsös területek foltszerű megjelenése
- Meglévő mezővédő erdősávok

#### Változások

- Beépítések növekedése (elsősorban gazdasági)

#### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Erózió – defláció
- Inváziós növényfajok terjedése

#### Minőségi célkitűzések

- Erózió, defláció ellen védett területek, nincsenek erózió, defláció miatt megbontott felszínek
- Fennmaradt tájfajták
- Kis mértékű beépítések
- Változatos felszínborítás

#### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Építészeti karakter kialakítása
- Beépítések korlátozása, szabályozása
- Meglévő mezővédő erdősávok megtartása
- Mezőgazdasági táblahatárok további kezelése és fejlesztése, zöldsáv kialakítása és fenntartása: mezővédő erdőfásítás, élőhelyfejlesztés
- Inváziós növényfajok visszaszorítása
- Tájfajták telepítése (Növényi Diverzitás Központ)

## A tájkarakter típus védelme, kezelése és fejlesztése (módszertani minta)

Tájkarakter típus neve:

### Változatos felszínborítású dombsági medencetáj vízfolyásokkal

#### Tipikus terepi megjelenés



(forrás: Ormos Imre Alapítvány)

#### Értékek

- Természetközeli puhafás ligeterdő foltok, mocsári növényzet, gyepes területek
- Hagyományos gazdálkodással fenntartott fás legelők jelenléte
- Növény- és állatvilág számára értékes élőhelyek, magas élőhelyi diverzitás
- Vízározók, horgásztavak
- A völgyek számos ponton tájképi értéket jelentenek
- Dombhátról kedvező rálátás nyílik a völgyekre egyes helyeken
- Meglévő turistautak
- Források

#### Változások

- Inváziós növényfajok terjedése
- Az út szélén és a parcellák határán a zöldfelület szakszerű kezelésének hiányosságai, mezsgyék gyomosodása
- Vízfolyás vízjárás változása
- Vízháztartásra érzékeny élőhelyek szárazodása
- Spontán erdősülési folyamatok (pl. gyepes területeken)
- Völgyzárógátas tavaknál a gátak cserjésedése
- Az erdőállomány leromlása
- Korábbi használat, pl. lőtér felhagyása

#### Problémák, veszélyeztető tényezők

- Inváziós növényfajok jelenléte (pl. magas aranyvessző, japán keserűfű, zöld juhar, fehér akác)
- Vízfolyás hidrogeomorfológiai módosítottasága (szabályozott hosszirányú nyomvonalevezetés, keresztmetszet, mederburkolatok, műtárgyak)
- Patakmenti fás szárú vegetáció hiánya vagy rossz állapota
- Élőhelyek szárazodása
- Vízfolyások közelében szántóföldi művelés
- Művelt területek között hiányos mezsgyék

#### Minőségi célkitűzések

- Megőrzött / újraélesztett hagyományos tájhasználatok (pl. legeltetés, kaszálás) a táj karakterének megőrzésére
- Tájképi és ökológiai értéket jelentő idős fák
- Jó ökológiai állapotú, tájképi értéket is képviselő természetközeli területek
- Ökológiai folyosók, tájképet változatosabbá tevő fás állományok a vízfolyások mentén
- Tájbaillő ökoturisztikai létesítményekkel bemutatott értékek a lakossági szemléletformálásra
- Erdőborítottságú völgyoldalok

#### Szükséges beavatkozások, fenntartási, kezelési javaslatok

- Inváziós növényfajok visszaszorítása
- Patak-rehabilitáció, élőhelyteremtés (pl. mellékág kialakítás)
- Zöldút kialakítás, ökoturisztikai fejlesztés, természetvédelmi bemutatás tájbaillő létesítményekkel
- vízminőség-védelmi puffersáv kialakítás különösen a szántók szegélyén (cserjesáv, puhafás erdősáv telepítésével) - ökológiai folyosóként is szolgál, és tájképi értéket is képvisel
- Mezőgazdasági táblahatárok kezelése, fejlesztése – zöldsáv kialakítása és fenntartása
- Fenyőállomány cseréje
- Gyepfelületek megőrzése (legeltetés fenntartása, bővítése), vizes élőhelyek megőrzése
- Völgyoldalokon az erdőborítottság megőrzése



## 4. Összefoglalás

A kutatás során feltártuk, alkalmaztuk és dokumentáltuk a mintaterületi tájkarakter-felmérési és meghatározási módszereket. Ezek a módszerek részét képezik a javasolható módszertannak és eszköztárnak a tájkarakter-egységek azonosítása és lehatárolása során. Megállapítottuk, hogy az irodalomkutatás, a tájtörténeti elemzések, a terepi felmérés, az online kérdőív és a helyi érintettek személyes megkeresése és megszólítása hasznos módszerként működhet a helyi szintű tájkarakter-elemzési módszertan egy-egy elemeként.

Bemutattuk a két választott mintaterület a Gerecse és a Tápió-vidék táji sajátosságait egy általánosabb helyzetfeltárás és egy koncentráltabb tájtörténeti elemzés formájában. A történeti elemzésben feltártuk a táj több száz éves változásának tájkaraktert meghatározó folyamatát.

Az országos tájkarakter-egységek mintaterületi elemzését követően elkészítettük az azonosításhoz és lehatároláshoz alkalmazható sablon mintát, melyet minden helyi szintű tájkarakter egységre kitöltöttünk. Mindkét mintaterületen belül egymástól jellemzően elkülönülő, kisebb tájkarakter területeket azonosítottunk be, a Gerecsére négy, a Tápió-vidékre két tájkarakter terület került lehatárolásra.

Beazonosítottuk, megneveztük, leírtuk, térképeztük a helyi szintű tájkarakter egységeket mind a Gerecse mind a Tápió-vidék mintaterületen. Feltüntettük a táj kulcsjellemzőit és kétféleképpen, terepi és madártávlati nézőpontokból is illusztráltuk a tájkarakter egységek tipikus megjelenését.

Javaslatot tettünk egy olyan módszer az alkalmazására, mely a tájkarakter-egységek értékeinek feltárásával, változásainak beazonosításával, problémáinak meghatározásával jut el a táj minőségi célkitűzéseinek megfogalmazásához. Kidolgoztunk egy sablont, mely bemutatja, hogyan juthatunk el lépésről lépésre a tájra vonatkozó minőségi célkitűzések és a javaslatok a megfogalmazásához. A módszer alkalmazásával lehetőségessé válik a javaslatok megfogalmazása a tájkarakter-egységek védelmére, kezelésére és fejlesztésére vonatkozóan. Ennek megfelelően a Gerecse és a Tápió-vidék minden helyi tájkarakter-egységére, a tájkarakter területekre és a tájkarakter típusokra egyaránt, meghatározásra kerültek az értékek, a változások, a problémák és veszélyeztető tényezők, továbbá a megfogalmaztunk tájminőségi célkitűzéseket, valamint védelmi, kezelési fejlesztési javaslatokat is.